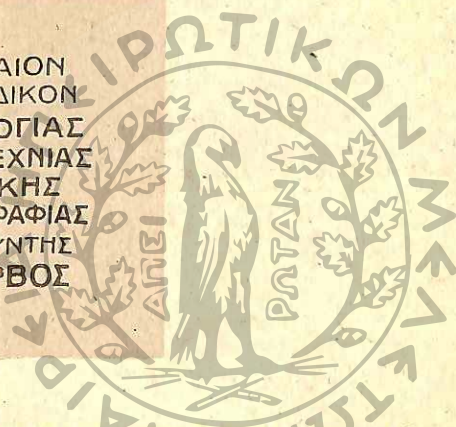

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΕΤΟΣ Β' - ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'
ΑΡΙΘ. 5.

ΜΑΪΟΣ 1932

ΜΗΝΙΑΙΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
ΚΡΙΤΙΚΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Ι. ΖΕΡΒΟΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε. ΣΤΑΔΙΟΥ 4-ΑΘΗΝΑΙ

Περιεχόμενα

Σελίς

Ἐνιαῖο τὸ νόμισμα, ὑπὸ Παύλου Ὁτλέ.....	193
Ἀπολογία τοῦ πολέμου	196
Λόγια τοῦ χάρου.....	197
Οἱ στοχασμοὶ τοῦ Δημοκρίτου στὴν ἠθική	199
Ἀνοιξιάτικη δύση, I. Ζερβοῦ.....	200
Τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας, Μ. Τριανταφυλλίδη	201
Νεοελληνικὴ ποίηση	213
Γνωμικά, ὑπὸ I. Ζ.....	214
Σοφοκλῆ, Ἰχνευταί, μετ. Δ. Σάρρου	215
Ἡ ἐξέλιξη τῶν ἐνδυμάτων, Carpenter	220
Νεαρός δημοδιδάσκαλος ζητεῖ ἐπιπλωμένο δωμάτιο, P. Münch, μετ. Δ. Ζήση	223
Ἱστορία τοῦ διδακτικοῦ βιβλίου καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι, ὑπὸ I. Ζερβοῦ.....	226
Ἡ ἐβδομάδα τοῦ βιβλίου στὴν Ἑλλάδα	230
Τὸ ἡμερολόγιον τοῦ ἱατροῦ Παπαδάκη.....	232
Ἀπ' ὅλα τοῦ κόσμου.....	233
Ἀπὸ τῆ σύγχρονη Εὐρωπαϊκὴ λογοτεχνία	235
Κριτικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ βιβλίου, ὑπὸ I. Ζερβοῦ	237
Βιβλιογραφία	239
Ἀλληλογραφία.....	240

Εἰκόνες

Εἰρήνη, Σανσοβίνο 198.—Ἡ ρόκα καὶ τ' ἀδράχτι. Κλωστικός τρο-
χὸς 222.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΙΤΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΩΡΕΑ Καθ. Χατζή
ΗΜΕΡΟΜ. 29-9-78
ΑΡΙΘ. 83462

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ Β'.—ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'.

ΦΥΛ. 5—ΜΑΪΟΥ 1932

Ἐνιαῖο τὸ νόμισμα — Παύλου Ὁτλέ

Τὸ νόμισμα ἀποκλειστικὸ πρῶτ' ἀπ' ὅλα προορισμὸ ἔχει τὸ νὰ ρυθμίζει τὶς συναλλαγὰς· χρησιμεύει σὰ μέτρο γι' αὐτές. Κι ἐξυπονοεῖται πὼς κάθε μέτρο πρέπει νὰ εἶναι σταθερὸ. Συνεπῶς τὸ νόμισμα δὲν πρέπει νὰ εἶναι πιστωτικὸ μέσο στὴ διάθεση τοῦ Κράτους. Καὶ κάθε ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῆς ἀξίας ποῦ ἔχει τὸ νόμισμα καὶ τῆς ἀξίας ποῦ ἔχουν οἱ πιστώσεις πρὸς τὸ Κράτος πρέπει νὰ λείψει.

Στὴ σημερινὴ ζωὴ οἱ συναλλαγὰς ἔχουν εἰς γίνεσιν οἱ ὁλοένα πλιό-τερο γίνονται διεθνικὲς· αὐτὸ μᾶς τὸ βεβαιώνουν οἱ γενικὲς στατιστικὲς ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς· γιὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν μπορεῖ πιά νά'χει ἔθνικὴ βάση τὸ νόμισμα.

Τὸ Κράτος δὲν ἔχει καμιὰ δύναμη νὰ ἐπιβληθεῖ στὴ διεθνικὴ κερδοσκοπία, τῇ φανερῇ ἢ κρυφῇ, ποῦ ἐπιτίθεται ἐνάντια στὸ ἔθνικὸ νόμισμα. Ἐνῶ ἐξάλλου δὲν ὑπάρχει τρόπος οἱ ἰδιώτες ποῦ ἔχουν τὸ πραγματικὸ νόμισμα, τὸ χρυσάφι, νὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ διαπραγματεύονται μέσα σὲ λογικὰ ὅρια τὴν ἀνταλλαγή του μὲ ὅποιοδήποτε κρατικὸ νόμισμα.

Σὰν ὁ κόσμος βγήκε ἀπὸ τὸ φεουδαλικὸ σύστημα, ποῦ σ' αὐτὸ κάθε ἡγεμονίσκος εἶχε δικαίωμα νὰ κόβει μονέδα ὅπως ἤθελε, τὸ δικαίωμα τοῦτο συγκεντρώθηκε στὸ Κράτος. Καὶ ἡ τωρινὴ κατάστασις χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ κομμάτισμα τοῦ κόσμου σὲ Κράτη κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν οἰκονομικὴ ἐνότητα ποῦ ἔχει ὁ κόσμος. Γιὰ νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν, ποῦ προκύπτει ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀντίθεσιν, πρέπει τὸ νομισματικὸ δικαίωμα νὰ μεταβιβαστεῖ ἀπὸ τὰ Κράτη πρὸς τὴν νομισματικὴ κοινότητα τῶν ἐθνῶν· καὶ ἡ νομισματικὴ λειτουργία, ἴδια ὅπως τὰ ταχυδρομεῖα, ἡ ὑγεινὴ, ἡ δημόσια ἀσφάλεια, νὰ γίνῃ διεθνικὴ δημόσια ὑπηρεσία.

Τὸ νόμισμα ἔχει βασικῶς δύο χρήσεις: 1ο, νὰ μετρᾷ τὶς οἰκονομικὰς ἀξίας καὶ 2ο, νὰ εἶναι τὸ ὄργανον ποῦ ἐνεργεῖ τὶς συναλλαγὰς. Σ' αὐτὰς ὅμως τὶς δύο λειτουργίας του προστέθηκαν δύο ἄλλες παράσιτες: χρησιμεύει στὰ Κράτη σὰ μέσο δανεισμοῦ

των καὶ στὴν κερδοσκοπία σὰ μέσο ἐκμετάλλευσης. Ὁ συνδυασμὸς δὲ τῶν τεσσάρων αὐτῶν λειτουργιῶν ἔφερε καταπληκτικὸ ἀνακάτωμα καὶ διατάραξη.

Καὶ ἀποδείχθηκε λοιπὸν ἀπὸ τὰ πράγματα ὅτι τὸ νόμισμα, ποὺ σήμερα οὐσιαστικῶς εἶναι ἄσταθο, δὲ μετράει πιά τίποτε. Ἡ κρίσιμη κατάσταση, ποὺ πρόκυψ' ἔτσι ἀπὸ τὸ νόμισμα ἐμποδίζει καὶ περιορίζει τὶς συναλλαγές, ἐνῶ προορισμὸς του εἴτανε νὰ τὶς εὐκολύνει· ἐξάλλου οἱ οἰκονομικὲς δυσχέρειες τῶν κυβερνήσεων ἐγίνηκαν μεγαλύτερες, ἀφ' ὅταν οἱ κυβερνήσεις κάμανε κατάχρηση τοῦ νομισματικοῦ μέσου. Συνεπῶς ἡ μόνη ποὺ καλοκρατίει νομισματικὴ λειτουργία εἶναι ἡ τῆς κερδοσκοπίας. Κι αὐτῆς τὰ συμφέροντα ξεκάθαρα φανερώνονται πῶς εἶναι σὲ ἀντίθεση πρὸς τὶς τρεῖς ἄλλες λειτουργίες.

Τέτια εἶναι ἡ κατάσταση· καὶ ζητιέται ἡ θεραπεία της. Ὑπάρχουν μπαλώματα, ὑπάρχουν φάρμακα ἐμπειρικά. Ὑπάρχει ὅμως καὶ μιὰ ριζικὴ λύση: τὸ νὰ γίνῃ ὀριστικὴ ἐκκαθάριση τῆς τωρινῆς νομισματικῆς ὀργάνωσης καὶ νὰ συστηθεῖ ἕνα νέο νομισματικὸ καθεστῶς, ποὺ μ' αὐτὸ νὰ περιοριστεῖ ἀποκλειστικὰ τὸ νόμισμα στὸν προορισμὸ του, νὰ χρησιμεύει δηλ. μόνο σὰ μέτρο καὶ μόνο γιὰ τὶς πληρωμές, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ λείψουν ὁλότελα οἱ νομισματικὲς διαφορὲς καὶ τὸ νομισματεμπόριο.

Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ διεθνοποιηθεῖ τὸ νόμισμα, καὶ τοῦ δοθεῖ βάση ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε διακύμανση· καὶ σύγκαιρα νὰ δοθεῖ ἔτσι στὶς κυβερνήσεις ἕνα νέο πιστωτικὸ μέσο. Σὲ τρόπο ποὺ ἡ στείρα ὁλότελα κερδοσκοπία νὰ ξεκουμπιστεῖ ὅχι μὲ νόμους καὶ μὲ διατάγματα, ἀλλὰ γιὰ τὴν θὰ τῆς λείψει ἡ βάση τῆς δράσης.

Μὲ τὸ ἐνιαῖο διεθνικὸ νόμισμα τὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζονται σήμερα στὴ συναλλαγὴ θὰ καταντήσουν «ψευδο-προβλήματα». Γιατὶ οἱ τιμὲς (διατιμήσεις) σ' ὅλο τὸν κόσμον θὰ ὀρίζονται σὲ μονάδες γνωστὲς, μοναδικές, σταθερές. Τότε θὰ προχωρήσουμε ἀσφαλῶς στὴν οἰκονομικὴ ἀναδιοργάνωση.

Τὸ χρῆμα λοιπὸν ποὺ χρειάζεται ὁ κόσμος, εἶναι ἕνα παγκόσμιον νόμισμα. Καὶ ἡ παγκοσμιότης του πρέπει ν' ἀπλώνεται πρὸς τρεῖς διευθύνσεις.

1) Πρέπει νὰ εἶναι παγκόσμιον κατὰ ἑκταση. Κάθε ἄλλο νομισματικὸ σύστημα ἐθνικὸ νὰ λείπει.

Ὅπως τώρα ἡ κοινωνικὴ οἰκονομία ἔχει γίνῃ παγκόσμια τῆς χρειάζεται νά'χει ἕνα κοινὸ ὄργανον γιὰ τὶς παγκόσμιες πληρωμές. Ἡ περιορισμένη συνεννόηση, σὰν ἡ Λατινικὴ Νομισματικὴ Ἐνωση (Γαλλίας, Βελγίου, Ἰταλίας, Ἑλβετίας, Ἑλλάδος) εἶναι πιά κάτι ἀστεῖο. Γιατὶ τὸ Βέλγιο λ.χ. ἔχει πλιότερες δοσοληψίες μὲ τὴ Νοτιοαμερικὴ καὶ μὲ τὴν Κίνα,

παρ' ὅσες εἰς τὴν Εὐρώπῃ μὲ τὴ Σερβία ἢ τὴ Βουλγαρία. Ἐξάλλου, ποῦ νὰ τοποθετήσουμε τὴν Ἀγγλίαν, συνδεμένη μὲ τὴν παγκόσμια Βρετανικὴ Αὐτοκρατορία καὶ τὴ Γαλλίαν, συνδεμένη μὲ τὶς Ἀφρικανικὲς ἀποικίες της καὶ τὴ Ρωσίαν ποὺ'ναι ἀπλωμένη ὡς τὸν Εἰρηνικόν;

2) Πρέπει νὰ εἶναι παγκόσμιον χρονικῶς (παντοτεινόν). Τὰ διάφορα τωρινὰ συστήματα ἰσχύουν μὲ ὀρισμένη προθεσμία, ποὺ προβλέπεται στὸ τέλος τῆς ἐκκαθάρισης, χωρὶς καν καὶ ἡ προθεσμία αὐτὴ νὰ εἶναι θετικὴ. Ἡ τέτια ἀστάθεια πρέπει νὰ λείψει. Κάθε νομισματικὴ διαπραγματεύση πρέπει νὰ ἔχει ἐξυπνοοῦμένη παντοτεινὴ βάση.

3. Τὸ νόμισμα πρέπει νὰ εἶναι παγκόσμιον στὴν οὐσία του (νόμισμα γενικῆς ἀλληλεγγυότητος). Νὰ βασίζεται δηλαδὴ στὰ πραγματικὰ πλοῦτη τῶν λαῶν: εἰς τὴν ἐργασία καὶ τὸν πληθυσμὸν, εἰς τὴν τεχνικὴ ἐπίδοσιν καὶ τὴν ἐφευρετικότητα, εἰς τὴν ἀποδοτικότητα τῆς γῆς ἐπιφονεϊακῶς καὶ ὑπογείως εἰς τὶς πηγὰς λευκοῦ ἄνθρακα, εἰς ὅλα τὰ ὄργανα παραγωγῆς, μεταφορᾶς καὶ συναλλαγῆς. Ὁ νόμος τῶν μεγάλων ἀριθμῶν ἀντισταθμίζοντας κατὰ τὸ ἀνώτατον ὄριο τὸν κάθε ἐνδεχόμενον κίντυνον, θὰ δώσῃ ἔτσι τὴν καλύτερην ἀσφάλειαν. Οἱ φυσικὲς καὶ οἱ κοινωνικὲς κρίσιμες περιστάσεις δὲν παράγονται ποτὲ στὶς ἴδιες χώρες καὶ στοὺς ἴδιους καιροὺς· καὶ γι' αὐτὸ ἡ γενικὴ νομισματικὴ σύμπραξις μὲ τὸ ἀλληλέγγυον τῆς ἐξασφαλίζει ἀπὸ κάθε ἐναντιότητα. Ἐνα τέτιον νόμισμα δὲ θὰ εἴταν ἑκατὸ φορὲς προτιμότερον ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὸ γνωστὸν μας τώρα γιὰ τοὺς κλονισμοὺς του καὶ γιὰ τὶς βλάβες ποὺ φέρνει;

Ἔτσι νόμισμα παγκόσμιον σὲ ἑκτασιν κυκλοφορίας του, παγκόσμιον σὲ ἑκτασιν χρόνου (ὀρισμένης δηλαδὴ παντοτεινῆς ἀξίας), παγκόσμιον στὴ σταθερότητα τῆς ἀξίας του πρέπει νὰ καθιερωθεῖ: δηλαδὴ διεθνοποίηση, παντοτεινότης, ἀλληλεγγυότης πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ νομισματικῶς. Ἔτσι πράγματι θὰ πιστοποιηθεῖ ἡ ἀλήθεια τοῦ ρητοῦ ἐκείνου τοῦ Ἀδάμ Σμῖθ: «Ὁ ἰδιοκτῆτης ἐνὸς ἀκίνητου εἶναι προσκολλημένος στὴ χώρα, ὅπου βρίσκεται ἡ ἰδιοκτησία του, ἀλλὰ ὁ ἰδιοκτῆτης ἐνὸς ἀγαθοῦ κινητοῦ εἶναι πολίτης τοῦ κόσμου». Οἱ πιστώσεις ὁλοῦθε, ἀφοῦ κινητοποιηθοῦν μέσα σ' ἕνα ὄργανισμὸ ἀδιάκοπης δραστηριότητος καὶ μέσα σ' αὐτὸν βροῦν ἀλληλέγγυα ἐξασφάλισιν τοὺς, θὰ τείνουν τότε πράγματι νὰ κάμουν τοὺς ἀνθρώπους πολῖτες τοῦ ἐνιαίου οἰκονομικοῦ καὶ χρηματιστικοῦ ὀργανισμοῦ.

Ἀπολογία τοῦ Πολέμου

Μέσα στὴ γενικὴ εἰρηνοφιλία ἀκούονται, σκόρπια σὰν πα-
ραφωνίες, κάποιες ἀπολογίες τοῦ πολέμου στηριγμένες κυ-
ρίως σὲ θεωρητικὲς ἀποψεις. Ὁ καθηγητὴς Πιγρὲ π. χ. σὲ
ἐπιστημονικὰ συνθεμένη μελέτῃ του συμπεραίνει, ὅτι ὁ πόλε-
μος εἶναι ἓνα φυσικὸ καὶ ἀναπόδραστο φαινόμενο, ὅπως τόσα
κι ἄλλα. Ὁ ἀγώνας γιὰ τὴ ζωὴ εἶναι, λέει, τὸ γενικὸ φαι-
νόμενο σ' ὅλη τὴν ἐνόργανη πλάση καὶ μὲ φυσιολογικὴ ἐξέ-
λιξις ὁ ἀγώνας αὐτὸς στὸ ζωικὸ κόσμον ζετραχύνεται, φτά-
νει σὲ μιὰ βίαιη ὁξύτητα τέτια, ποὺ τὸ ἄτομο, γιὰ νὰ ἐξα-
σφαλίσει τὴν ἐπικράτησιν του, ἐπιδιώκει τὴν ἐξολόθρευση ἄλ-
λων ἀτόμων γύρω του. Τὸ κυνῆγι εἶναι ἡ πρώτη, ἡ γενικό-
τερη καὶ ἀπλούστερη μορφή τοῦ φαινομένου αὐτοῦ, ποὺ
λέμε πόλεμος.

Βέβαια ὁ πόλεμος, ὅπως ὅλα τὰ φυσικὰ φαινόμενα, παρου-
σιάζει παρεχτροπές καὶ ὑπερβολές. Καὶ ἡ λογικὴ τοῦ ἀνθρώ-
που αὐτὲς κυρίως τὶς ὑπερβολές ἐπιβάλλεται νὰ ἐπικρίνει καὶ
ὅσο τὸ δυνατό νὰ περιορίζει. Ἀλλὰ ἡ ἀπόλυτη αἰσιοδο-
ξία, ποὺ διδάσκει καὶ πιστεύει πῶς εἶναι δυνατόν ὁ πόλεμος
μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων νὰ ἐκλείψει, ἂν γίνῃ συστηματικὴ
προπαγάνδα ἐναντίον του, εἶναι καθαρὴ οὐτοπία. Οἱ ἀν-
θρώπινες φυλὲς ἔχουν μεγάλες διαφορὰς πνευματικὲς καὶ ψυχι-
κὲς ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἀκόμη καὶ ἐθνότητες μιᾶς καὶ τῆς
αὐτῆς φυλῆς, τῆς λευκῆς ἢ σ' αὐτὴν ποῦμε φυλῆς, ἔχουνε τέτιες με-
γάλες διαφορὰς. Καὶ ἀναγκαστικά, μοιραῖα, ἡ κάθε μιὰ φυλὴ,
ἡ κάθε μιὰ ἐθνότης ζητᾷ νὰ ζήσῃ μὲ αὐτοτέλεια καὶ μάλιστα
μὲ ἐπικράτησιν τῆς εἰς βάρος τῶν ἄλλων φυλῶν ἢ ἐθνοτήτων.
Ἡ σύγκρουσις ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ εἶναι ἀναπόφευκτη.
Μόνο ἂν μπορούσε κανεὶς νὰ δεχτεῖ τὸ παλαιὸ ὄνειρο, ποὺ
ἀκριβῶς πρόβαλε ὕστερα ἀπὸ τὴν κόπωση τῶν μεγάλων
Ρωμαϊκῶν πολέμων, ὅτι θὰ ῥθεῖ καιρὸς ἀπάνω στὴ γῆ νὰ εἴ-
ναι μιὰ ποίμνη καὶ εἰς ποιμὴν, δηλαδὴ μιὰ ἀφομοίωσις φυλῶν
καὶ ἐθνοτήτων, ποὺ νὰ κυβερνιοῦνται ὑποταχτικά καὶ ἀδια-
μαρτύρητα σύμφωνα μὲ μιὰ νομοθεσίαν, ἀπὸ μιὰ κυβέρνησιν
καὶ μ' ἓνα ἰσομοίρασμα κόπου καὶ ἀπόλαψης — μόνο τότε
θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξῃ ἐπὶ τῆς εἰρήνης. Ἀλλὰ ἓνα
τέτιο πρᾶμα εἶναι τελείως ἐνάντιον στὸ γενικὸ φαινόμενο τοῦ
φυσικοῦ κόσμου. — Ἐκεῖνο, λέει, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιδιώκουμε,
εἶναι τὸ πῶς οἱ πολιτισμένες ἐθνότητες νὰ προσαρμόζον
τὰ εἰδικὰ συμφέροντα τους ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη ἔτσι, ὥστε οἱ

ἀφορμὲς τοῦ πολέμου νὰ προβάλλουν σπανιότερα καὶ ἡ ἔχτα-
σις τοῦ κάθε πολέμου νὰ εἶναι πιὸ περιορισμένη.

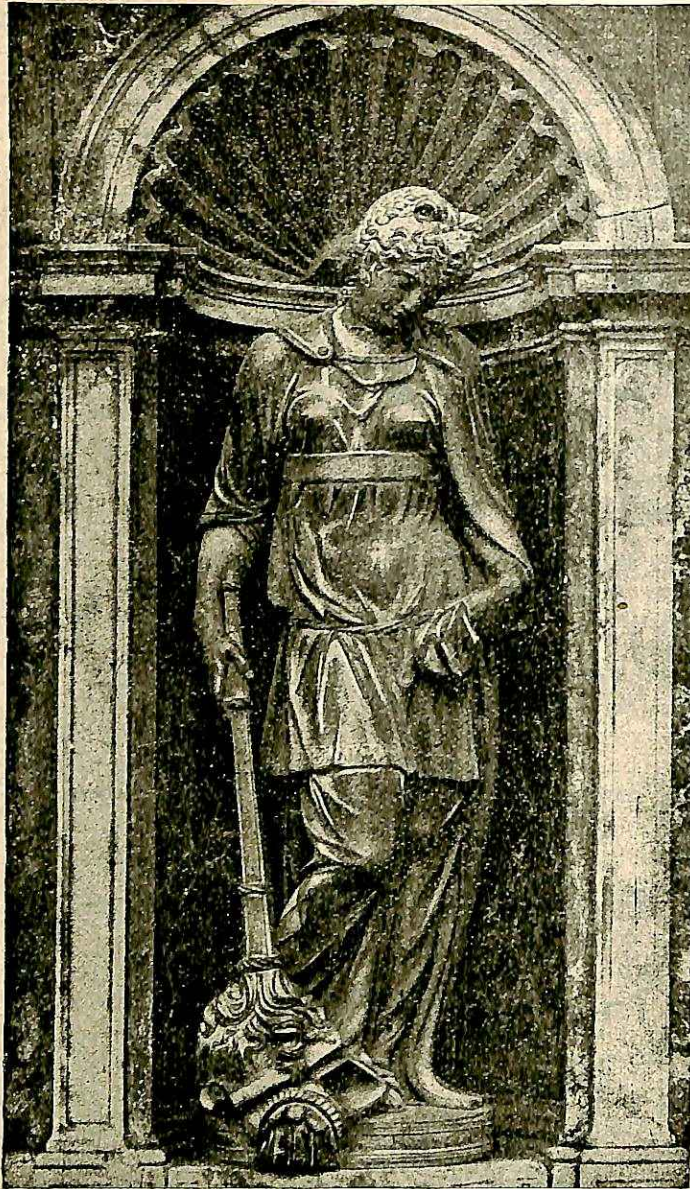
Ἄλλος ἀπολογητὴς τοῦ πολέμου, ὁ κ. Κεντόν, σὲ τελευταῖα
ἐκδομένο βιβλίον ὑποστηρίζει, πῶς ὁ πόλεμος εἶναι φυλετικὴ
ἐκδήλωσις, ποὺ ἐκφράζει τὴν πιὸ ἀγνή ἀρρενωπότητα τῆς
κάθε ράτσας. Στὸν πόλεμον, λέει, κυριεύεται ὁ πολεμιστὴς ἀπὸ
ἓνα ὑψηλὸ ἀντρίκιο μεθύσι. Καὶ οἱ πολεμικὲς ὁμάδες οἱ στρη-
λατοῦνται ἀπὸ ἓνα ἥρωισμό, ποὺ ποτὲ ἴσως ἄλλοτε δὲν τὸν
ἔχουν τὰ ἄτομα εὐρισκόμενα στὴν εἰρηνικὴ τους ζωὴ. Μπο-
ρεῖ μάλιστα νὰ εἶναι ἀνάγκη καὶ ξέσπασμα τῆς ἰδίας τῆς ζω-
τικότητος, ποὺ ξυπνώντας αὐτὴ τὴν πρωτόγονη σκληρότητα
καὶ τοὺς γενικοὺς ἐνθουσιασμοὺς μέσα στὴν ἐξελιγμένη
σύγχρονη πλάση εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐκδηλώνεται κατόπιν
ἀπὸ τόσα ἄλλα ὁμαλὰ πράγματα, ποὺ ἐξασθενίζουν καὶ δια-
φθεύουν ὁλοένα τὴν ἀνθρώπινη φύσιν. Καὶ μπορεῖ, λέει, νὰ
ἀποστρέφεται καθένας τὸν πόλεμον, ἀλλὰ ὅχι νὰ καταδικάζῃ
τὸ ἐνστικτο ποὺ τὸν προκαλεῖ, πολὺ δ' ὀλιγότερο τὶς ἀρε-
τὲς ποὺ φέρνει στὴν ἐπιφάνεια, δηλαδὴ τὴν αὐτοθυσίαν, τὴν
ἀντρεία, τὴν ἀφοσίωσιν, τὴν ἀγάπην τῆς διάκρισις, ἀκόμη
καὶ τὴ στενὴ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν συντρό-
φων στὴν περίοδον τοῦ πολέμου.

Ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα παρόμοια καὶ ἀνάλογα μπορεῖ νὰ
ῥχουν βέβαια μιὰ θεωρητικὴ βάση. Ἡ ἀλήθεια ὅμως καὶ ἡ
πραγματικότης εἶναι, πῶς ἐκεῖνοι ποὺ δοκίμασαν τὶς φρικα-
λεότητες τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ ποὺ ταλαιπωριοῦνται
ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα του, ἐξ ἴσου λογικὰ τὸν ἀποστρέφονται
καὶ τὸν καταριοῦνται.

Λόγια τοῦ Χάρου

35. Σ' ἐρέθισα, ὦ φίδι, ἐγὼ σὰ μ' ἐσπρωξεν ὁ Χρόνος
κι ἂν ἔτσι ἐχάθῃ τὸ παιδί, αἰτία ἐκεῖνος μόνος.
36. Ἀκίνητα καὶ κινητὰ γῆς κι οὐρανοῦ—ὅλ' ἡ φύσις
στὸ Χρόνον ὑποτάσσεται κι ἔχει ἀπ' αὐτὸν τὴ ζήσιν.
37. Ὁ Χρόνος, ποὺ δὲν ἔχει ἀρχὴ καὶ τέλος, ὅλα ἀρχίζει
κι ἴδια σὰ δέντρον τοὺς καρποὺς ἀτὸς του ὅλα σαπίζει.

(Ἀπὸ τὰ διόστιχα τῆς Μάχαμπαράτα)

Σανσοβίνο
(1460-1529)

Ἡ Εἰρήνη

Τῆς παλιᾶς σοφίας πλούτια

5^ο. Οἱ στοχασμοὶ τοῦ Δημόκριτου στὴν Ἠθική.

—Εἶναι ψεῦτες καὶ ὑποκριτὲς ἐκεῖνοι ποὺ κάνουν ὅλα μὲ τὰ λόγια καὶ τίποτε μὲ τὰ ἔργα.

—Ἡ ἄγνοια τοῦ καλοῦ εἶναι ἡ αἰτία ποὺ παρασύρει σὲ λάθη καὶ σὲ ἀτοπήματα.

—Πρέπει νὰ κοπιᾶζουμε γιὰ νὰ σκεπτόμαστε πολὺ καὶ ὄχι γιὰ νὰ μαθαίνουμε πολλὰ.

—Δὲν πρέπει νὰ λογιᾶζεις ἐχθρό σου ἐκεῖνον ποὺ κάνει ἐναντίο σου μιὰν ἀδικία, ἀλλὰ ἐκεῖνον ποὺ θεληματικὰ τὴν κάνει.

—Ἡ ἐχθρα τῶν δικῶν μας εἶναι πολὺ πιὸ αἰσθητὴ παρὰ ἡ ἐχθρα τῶν ξένων.

—Μὴ βλέπεις ὅλο τὸν κόσμο μὲ δυσπιστία, ἔχε ὅμως περίσκεψη καὶ σταθερότητα.

—Πολλοὶ ἄνθρωποι ἀποφεύγουν τοὺς φίλους τῶν ἐκείνους ποὺ ξεπέσουν ἀπὸ τὸν πλοῦτο στὴ φτώχεια.

—Ἡ συμμετρία εἶναι ὁμορφὴ σὲ ὅλα· δὲν ἀγαπῶ ἐγὼ τὴν ὑπεραφθονία, τὸ ἴδιο ὅμως δὲν ἀγαπῶ καὶ τὴν ἀνεπάρκεια.

—Ἡ σωστὴ ἀναλογία εἶναι παντοῦ καὶ πάντοτε ὁμορφὴ· οὔτε τὸ παραπολύ, οὔτε τὸ λίγο μπορεῖ νὰ εἶναι καλὰ.

—Ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀγαπᾷ κανένα δὲν εἶναι δυνατό, κατὰ τὴ γνώμη μου, ν' ἀγαπιέται πραγματικῶς ἀπὸ κανένα.

—Ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν πάντα νὰ κάνουν ἐπιπλήξεις καὶ ἐπικρίσεις δὲν εἶναι καμωμένοι γιὰ τὴ φιλία.

—Ἡ γυναῖκα δὲν πρέπει νὰ ἐξασκεῖ πολὺ τὴ γλῶσσα της· εἶναι τοῦτο πολὺ ἐπικίνδυνο.

—Τὸ νὰ δέχεται ἓνας ἄντρας προσταγὰς ἀπὸ μιὰ γυναῖκα· εἶναι ὁ πιὸ μεγάλος ἐξευτελισμὸς του.

Ἀνοιξιὰτικὴ Δύση

Ἀπόστασε τὸ φῶς καὶ γλυκοσβύνει·
ξεκούρασμα ἢ πλάση ἀποζητᾷ
καὶ μέσ' στής γῆς τὴν ἡμέρη γαλήνη
σὰ νυχτερίδα ἢ κούραση πετᾷ.

Τριαντάφυλλα καὶ γιούλια στολισμένη
νυφούλα περνᾷ ἡ Δύση ντροπαλή
καὶ πίσω τοῦ βουνοῦ κρυφὰ προσμένει
ἀπὸ τὸν ἥλιο ἓνα στερνὸ φίλι.

Στὴν ἀμμουδιά τὸ κύμα λαφροπέφτει,
μὲ χάδια νανουρίζει τὸ γιαλό,
κι ἥσκιος κρυφοδιαβαίνει σὰν τὸν κλέφτη
ἀπάνω στοῦ πελάγου τὸν ἄφρο.

Κι ἀκόμ' ἀχνοφωτᾷ τὰ ξεροβράχια,
βαριόθυμες σιγαῖν οἱ λαγκαδιές,
στὸν ὕπνο γέρνουν ἡσυχὰ τ' ἀστάχια,
λιγώνουν τῶν ἀνθῶν οἱ εὐωδιές.

Μ' ἓνα σταμνὶ παλιὸ νὰ τὸ γεμίσει
ἡ ζωὴ ἀργοτραβάει πρὸς τὸ βηρό,
ἐκεῖ ποὺ κλαψερὴ τοῦ ὕπνου ἡ βρύση
τῆς λησμονιάς σταλάζει τὸ νερό.

Τεχνήτρ' ἀσημοπλούμιστο μαγνάδι
ἡ Νύχτα γοργοπλέκει στὴ σιγῇ—
λαφροῦφαντὴ χλαμύδα ποὺ τὸ βράδι
θὰν τὴ φοράει στὸν ὕπνο τῆς ἡ Γῆ.

Καὶ ψηλὰ στὸ γλυκὸν Ἀποσπερίτη
ντυμένη ἀσήμια καὶ διαμαντικά
τῆς Γῆς κρυφογελάει ἡ Ἀφροδίτη,
τῆς μολογᾷ καινούργια μυστικά.

Ι. Ζερβός

Μανόλη Τριανταφυλλίδη

Τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας μας

Δύο ὁμιλίες *

ΠΡΩΤΗ ΟΜΙΛΙΑ

*Κύριε Ὑπουργέ,
Κυρίες καὶ Κύριοι,*

Στὴν κρίσιμη καὶ ἀνήσυχη αὐτὴ ἐποχὴ ποὺ περνοῦμε, με-
τις φροντίδες καὶ τὰ τόσο βαριὰ προβλήματα ποὺ προβάλ-
λουν στὴν κοινωνία μας, ἴσως νὰ φαίνεται σὰν παραφωνία
τὸ νὰ ζητῇ κανεὶς νὰ σᾶς ἀπασχολήσῃ με ζητήματα καθὼς
τ' ὀρθογραφικὰ.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅμως μέρος δὲν εἶναι δυνατόν ὅλων μας ἡ προ-
σχὴ νὰ συγκεντρώνεται μόνιμα στὰ ἴδια πάντοτε μεγάλα
ζητήματα τῆς στιγμῆς. Ἐπειτα, οἱ διαφορὲς κρατικές λει-
τουργίες ἀναγκαστικὰ ἔχουν μέρα μετὰ τὴν μέρα νὰ συνεχιστοῦν
καὶ νὰ γίνωνται, ἂν εἶναι δυνατό, μετὰ τὴ συμβολὴ τῶν ἐδικῶν
ὅλο καὶ καλύτερες. Καὶ ἀκόμη, σὲ κοινωνία πολυσύνθετη καὶ
μὲ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι φυσικὸ, ἀναγκαῖο καὶ χρήσιμο νὰ
κινῆται ἀδιάκοπα ἡ σκέψις τῆς πρὸς κάθε διεύθυνση καὶ νὰ
ἐνδιαφέρονται τὰ μέλη τῆς γιὰ κάθε ζήτημα δικό της.

Καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, μικρὸ
μέσα σὲ ἄλλα σπουδαιότερα ποὺ ἔχει νὰ λύσῃ καὶ δευτερώ-
τερο, ἀλλὰ πρόβλημα πάντοτε στὸ μέρος του καὶ μετὰ ξεχωριστὴ
σημασία γιὰ τὴν παιδεία μετὰ τῆς διδασκαλίας δυσκολίες ποὺ
γεννᾷ, εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας.

*Ἐγιναν μετὰ πρόσκληση τοῦ Συνδέσμου Λειτουργῶν τῆς Μέσης Ἐκπαί-
δεύσεως καὶ τῆς Διδασκαλικῆς Ὁμοσπονδίας στὶς 12 καὶ 14 Ἀπριλίου
1932, στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ συνοδεύτηκαν με
προβολὲς φωτεινῆς 30 ὀρθογραφικῶν πινάκων.

Μὲ ὁμοιο περιεχόμενον ἐγιναν μετὰ τὸν τίτλον «Τὸ πρόβλημα τῆς νεοελλ-
νικῆς ὀρθογραφίας καὶ ἡ τὸνικὴ μεταρρύθμιση» δύο ὁμιλίαι στὸ ἀμφιθέα-
τρο τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στὶς 12 καὶ 19 Δεκεμβρίου 1931.

Εἶναι αὐτὸ πρόβλημα ἄρκετὰ παλιό, πού δὲν τὸ γέννησε βέβαια ἡ καινοσπουδία μερικῶν ἀργοσχόλων. Ριζωμένο στὴν ἱστορία μας ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἀντινομία τῆς ζωῆς, τόσο στὸν ἐρευνητὴ ὅσο καὶ σὲ ὅλους μας, ὅσοι γράφομε στοχα-στικά τὴ γλῶσσα μας, καὶ ἀφοῦ στὰ χρόνια μας ἄρχισε νὰ παίρνη μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον μέσα στὴ γλωσσικὴ καὶ πνευ-ματικὴ ζύμωση πού ζοῦμε ἐγινε τελευταῖα ἰδιαίτερος ἐπίκαιρο.

Ἀφορμὴ ἔδωσε τὴν τελευταία ἀνοιξη τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παι-δείας, πού ζήτησε ἀπὸ τίς ἀνώτατες ἐπιστημονικὲς καὶ ἐκπαι-δευτικὲς ὁργανώσεις τῆς χώρας—τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ τίς Φιλοσοφικὲς Σχολές τῶν δύο ἐλληνικῶν Πανεπιστημίων—νὰ τοῦ γνωμοδοτήσουν, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς Γραμματικῆς πού ἐτοιμάζεται τὸ Ὑπουργεῖο νὰ ἐκδώσῃ, πῶς μπορεῖ νὰ μεταρρυθμιστῇ «ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον καὶ ἀπλούστερον» τ' ὀρθογραφικὸ μας σύστημα, ὡς πρὸς τὴ γλῶσσα πού δι-δάσκεται στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, τὴ δημοτικὴ, καὶ ἰδίως «ὡς πρὸς τὰ πνεύματα καὶ τοὺς τόνους».

Ἡ Ἀκαδημία καὶ τὰ δύο Πανεπιστήμια, δὲ θ' ἀργήσουν δι-χως ἄλλο νὰ μελετήσουν τὸ ζήτημα, νὰ ποῦν τὴ γνώμη τους σύμφωνα μὲ τίς ἰδέες πού ἔχουν, καὶ ἴσως νὰ βοηθήσουν καὶ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας νὰ κάμῃ τὸ καλὺτερο γιὰ τὸ καλὸ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας.

Τὸ ζήτημα ὅμως τῆς σχολικῆς ὀρθογραφίας ἢ καὶ γενικώτερα τῆς ὀρθογραφίας τῆς μητρικῆς γλώσσας ἔχει γενικώτατο ἐνδιαφέρον, κι ἔξω ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς κύκλους.

Ὁχι μόνο σὰ ζήτημα ἐκπαιδευτικὸ, πού ἡ ἀπήχησή του φτάνει συχνά, καὶ μάλιστα τὰ τελευταῖα χρόνια ἄρκετὰ δυσάρεστα, μέσα στὴν κοινωνία, μὲ τὰ πυκνὰ παράπονα γιὰ τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ ὀρθογραφικοῦ καταρτισμοῦ τῶν τρο-φίμων τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου παρὰ καὶ σὰν κοινω-νικὸ γενικὰ, γλωσσοκοινωνικὸ ζήτημα, πού ἐνδιαφέρει, θέλον-τας καὶ μὴ, κάθε ὁμόγλωσσο, κάθε πολίτη, τὸν καθένα μας.

Γιατὶ ἂν τὸ καλοσυλλογιστοῦμε, ἡ ὀρθογραφία εἶναι ὄχι μόνο κοινὸ ἀγαθὸ τοῦ ἔθνους, παρὰ καὶ ἰδιοχρησία τοῦ κα-θενός μας.

Γιατὶ κάθε μέρα ἔχομε νὰ ντύνωμε τὴ σκέψη μας καὶ νὰ γρά-φωμε τὴ γλῶσσα μας, σύμφωνα μὲ σύστημα πού τοῦ δίνει ζωὴ ἢ κοινὴ ἀπόφαση, ἢ παράδοση καὶ ἢ συνήθεια.

Καὶ μᾶς παρουσιάζονται ἀτελείωτες ἀπορίες γιὰ τὸ πῶς θὰ γράψωμε τόσες καὶ τόσες λέξεις, καὶ ἀκόμη, ἀπορίες βα-σικὲς, γιὰ ποιοὺ λόγους νὰ ὀρθογραφοῦμε μὲ σύστημα πού ἱκα-νοποιεῖ ὅλο καὶ λιγώτερο, καθὼς μαρτυροῦν οἱ συχνότερες

τὰ τελευταῖα χρόνια προτάσεις ἀλλαγῆς—κάποτε καὶ πειρα-ματισμοί.

Ἐπειτα, ὅ,τι καὶ ν' ἀποφασίσῃ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας, ζητήματα σὰν τ' ὀρθογραφικὸ, καὶ ἀπὸ τὸ κράτος ἂν ρυθμι-στοῦν, πρέπει νὰ ἔχουν ὠριμάσει ὡς ἓνα σημεῖο μέσα στὴν κοινωνία, ἀφοῦ γιὰ τὴν κοινωνία καὶ μέσα στὴν κοινωνία ὑπάρχουν καὶ ὀρθογραφία καὶ γλῶσσα.

Γιὰ ὅλα αὐτὰ εἶναι σωστὸ νὰ δοθῇ εὐκαιρία καὶ στὸν ἐκ-παιδευτικὸ ἰδίως κόσμος ἀλλὰ καὶ σὲ ὅσους ἄλλους ἐνδιαφέ-ρονται, νὰ γνωρίσουν τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας μας.

Ἔτσι δέχτηκα μὲ χαρὰ τὴν εὐκαιρία πού μοῦ δόθηκε μὲ τὴ συνδυασμένη πρόσκληση τῶν σωματείων τῆς Δημοτικῆς καὶ τῆς Μέσης παιδείας νὰ ἐπικοινωνήσω μὲ τοὺς ἀθηναίους ἐκ-παιδευτικοὺς λειτουργούς.

Καὶ μὲ τὴ δημοσιότητα πού πλασιώνει τὴν ἐκπαιδευτικὴ μας αὐτὴ συγκέντρωση συμβολίζεται καὶ βεβαιώνεται ἡ κατα-νόηση, ἡ ἀλληλεγγύη, καὶ ἡ διάθεση γιὰ συνεργασία, πού ἀρχίζει καὶ φέρνει ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία στὰ ζητήματα τῆς παιδείας τῶν παιδιῶν της.

Ἐχομε σήμερα νὰ δοῦμε πῶς γεννιέται σὲ μιὰ γραπτὴ γλῶσ-σα τ' ὀρθογραφικὸ ζήτημα· πῶς ἐξελίχτηκε στὴν ἱστορία καὶ πῶς διαμορφώθηκε ὡς τίς μέρες μας ἡ δική μας ὀρθογραφία· ποιά ἦταν ἡ ἀπόδοση της· πῶς τὸ βάρος της μεγαλώνει ὅσο πιὸ ἀπλὴ καὶ σύγχρονη γίνεται ἡ γλῶσσα πού γράφομε, ἔτσι πού νὰ γίνεται ἀναπότρεπτη κάποια ἀλλαγή καὶ ἀπλο-ποίηση, καὶ τέλος τὴν ἐρχόμενη φορὰ θὰ δοῦμε ποιὲς ἀπὸ τίς λύσεις πού δοκιμάστηκαν ἢ προτείνονται εἶναι ἐφαρμόσιμες γιὰ μᾶς σήμερα καὶ ἰδίως τί πρέπει καὶ τί μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα.

Γραμματικὰ ζητήματα δὲν ἔχουν τὴν τερπνότητα κλάδων ἐπιστημονικῶν πιὸ ἐπαγωγῶν. Θὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς ἐκ-θέσω τὰ πράγματα ὅσο γίνεται πιὸ εὐχάριστα. Ἐπικαλοῦμαι ὅμως καὶ τὴν ὑπομονή σας.

Γιὰ νὰ ἔρθωμε ἀμέσως μὲ δυὸ λόγια στὸ θέμα μας: στὴ ση-μερινή μας γλῶσσα δὲν ἔχομε φωνητικὴ ὀρθογραφία παρὰ ἱστορικὴ. Τί σημαίνει αὐτό;

Γράφομε γιὰ νὰ παραστήσωμε μὲ γραπτὰ σύμβολα ὅσα λέγομε, γιὰ ν' ἀνακοινώσωμε σκέψεις, αἰσθήματα, ἐπιθυμίες σὲ μακρυσμένους ἀπὸ μᾶς τοπικὰ ἢ χρονικὰ.

Τὸ γράψιμο εἶναι λοιπὸν σὰν καθρέφτισμα, προσπάθεια νὰ φωτογραφήσωμε τὴ ζωντανὴ λαλιά. Ἰδανικὴ γραφή, σωστὸ γράψιμο, «ὀρθογραφία», εἶναι ἡ πιστὴ ἀπεικόνιση τῶν κυριώ-

τερων φθόγγων ποὺ προφέρομε μιλώντας καὶ ἀκοῦμε: *ένα, ζβάνις*.

Τέτοια ὀρθογραφία, ποὺ ἀνταποκρίνεται στὶς φωνές ποὺ ἀκούονται, ὀνομάζεται *φωνητική*. Ὁ κάθε ξεχωριστὸς φθόγγος ποὺ ἀκούεται γράφεται μὲ τὸ γράμμα του, ποὺ τὸν εἰκονίζει, καὶ τὸ κάθε ψηφίο παριστάνει πάντοτε τὸν ἴδιο ἤχο, ἔχει, ὅπως λένε, τὴν ἴδια φωνητικὴ ἀξία.

Αὐτὸ ὅμως δὲ γίνεται συνήθως στὶς γλώσσες τῶν περισσό-
τερων πολιτισμένων ἐθνῶν μὲ ἱστορία καὶ μὲ μεγάλη γραπτὴ
παράδοση. Δὲ γίνεται οὔτε στὴ δική μας, ποὺ γράφομε λ.χ.
φιλήσυχοι, εἰρηνικοί, Μυτιληνιοί, ζεσταίνεσαι ἐνῶ προφέρομε
φιλίζιχι, ιρινικί, Μιτιλλιν'ί, ζεστένεσε.

Εἶχαν οἱ σημερινές μας γραφές τὴ σημασία τους γιὰ τοὺς
ἀρχαίους Ἕλληνες, ποὺ πρόφεραν διαφορετικὰ ἀπὸ μᾶς καὶ
ποὺ γι' αὐτοὺς λ.χ. μιὰ φορά τὰ βόδια πραγματικὰ *μυκῶνταν*
(ἔκαναν *μου*, μούγκριζαν, καὶ τὰ γιδοπρόβατα *μυκῶνταν* (ἔκα-
ναν *μεεε*, βέλαν).

Ἔχουν καὶ οἱ ἄλλες γλώσσες ἱστορικὴ ὀρθογραφία;
Μερικὲς κατόρθωσαν ν' ἀποκτήσουν φωνητικὴ, λίγο πολὺ,
ἔτσι τὰ ἰταλικά, τὰ σερβικά, τὰ ρουμανικά, τὰ ἰσπανικά, τὰ
ρωσικά; τὰ φιλανδικὰ καὶ τώρα τελευταῖα τὰ τούρκικα.
Ἄλλες, καθὼς καὶ γερμανικά, μισοέχουν. Ὁρθογραφία ἱστο-
ρική, μὲ τὰ ὅλα της, ἀρκετὰ μάλιστα μπερδεμένη, ἔχουν τὰ
γαλλικά, μὲ πλῆθος ἀνακολουθίες, καὶ τ' ἀγγλικά, γλώσσες
λαῶν πολὺ προχωρημένων στὸν πολιτισμὸ ἀλλὰ μὲ μεγάλῃ
συντηρητικότητά.

Στὶς γλώσσες μάλιστα αὐτὲς ἔχομε γραφικὸ σύστημα ἀπὸ
μιὰ ἀποψη πολυπλοκώτερο ἀπὸ τὸ δικό μας. Γιατὶ ἐμεῖς παρι-
στάνομε βέβαια τὸν ἴδιο φθόγγο μὲ πολλὰς γραφές (ψηφία
ἢ συνδυασμοὺς των)—*η ι υ ει οι υι*—σπανιώτερα ὅμως ἔχει
τὸ ἴδιο γράμμα πολλὰς προφορές, καθὼς τὸ *σ* στὸ *ἔσβησα*,
τὸ *υ* στὸ *εὐτυχοῦμε*, τὸ *μ* στὸ *μπάμες*. Στ' ἀγγλικά ἰδίως
παρουσιάζονται κανονικά καὶ συχνότατα τὰ δυὸ αὐτὰ φαι-
νόμενα καὶ καταντᾷ σχεδὸν ἐξαίρεση νὰ προφέρεται μιὰ λέξη
ὅπως ἀκριβῶς γράφεται.

Ἔτσι γιὰ παράδειγμα στὰ γαλλικά γράφεται ὁ φθόγγος
(s) μὲ 5 διαφορετικὰ ψηφία στὶς λέξεις *santé, race, nation, scè-
ne, Bruxelles*. Τὸ ἔρρινο (a) παριστάνεται μὲ 19 διαφορετικὰς
γραφές στὶς λέξεις *an, blanc, sang, sans, gant, dam, camp
Caen, paon, Jean, en, lent, tend empire, temps, sens, e-
xempt, loin, diamand*, χωρὶς νὰ λογαριάσωμε καὶ τοὺς πλη-
θυντικούς τῶν ὀνομάτων, ποὺ συνήθως ξεχωρίζουν μ' ἓνα
ἀκόμη s στὸ τέλος, ὅσο δὲν ὑπάρχει ἡδη. Γράφονται πάλι τὸ

ἴδιο, ἐνῶ προφέρονται μὲ 4 διαφορετικούς τρόπους, τὰ quo-
tient, ils châtient, il entretient, entretient-il.

Ἡ σημερινὴ αὐτὴ ἱστορικὴ γαλλικὴ ὀρθογραφία ἦταν σὲ
παλιὰ χρόνια λίγο πολὺ φωνητικὴ. Ὄταν λ.χ. ὁ ἱστορικὸς
Joinville ἔγραφε στὸ 12. αἰ. *il vint à moi et me tint ses deux
mains* πρόφερε *ιλ βιντ α μοϊ ε με τιντ σες ντεους μαϊνς*.

Στ' ἀγγλικά πάλι ὁ ἴδιος φθόγγος, τὸ μακρόχρονο (i), γρά-
φεται μὲ 11 διαφορετικούς τρόπους: *mete, meete, meate, peo-
ple, chief, receive, quay, key aether, Phoebus, marine*, ἐνῶ
τὸ ἴδιο γράμμα a ἔχει 5 διαφορετικὰς προφορές: *fate, fall, far, fat, want* καὶ τὸ ough προφέρεται μὲ 9 διαφορετι-
κούς τρόπους στὸ *plough, cough, though, through, thought, thorough, rough, lough, hiccough*.

Στὰ γερμανικά τέλος ὁ φθόγγος (k) γράφεται διαφορετικὰ
στὸ *komm, wecken, Quelle, flugs, sechs, Hexe*, τὸ μακρόχρονο
i ἔχει 4 γραφές διαφορετικὰς στὸ *wir, viel, ihm, Vieh* καὶ
τὸ γράμμα s προφέρεται διαφορετικὰ στὸ *bist, Rose, stets*.

Αὐτὸ εἶναι τὸ *mensonge abécédaire*, καθὼς τ' ὀνόμασε μιὰ
φορά γάλλος ἀκαδημαϊκός, ποὺ στὰ γαλλικά καὶ 'στὰ
ἀγγλικά δημιούργησε κατάστασι ὀρθογραφικὴ πολὺ ἀνα-
κατωμένη, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὴ δική μας.

*

Τὴ σημερινὴ κατάστασι τῆς ὀρθογραφίας μας θὰ φωτίσῃ
καὶ θὰ ἐξηγήσῃ καλύτερα μιὰ σύντομη ματιὰ στὴν ἱστο-
ρίαν της.

Στὴν πρώτη της ἐποχὴ εἶναι *φωνητική*, σὲ ὁλόκλη-
ρῇ τὴν ἀρχαιότητα ὡς τοὺς τελευταίους περίπου προχριστια-
νικούς αἰῶνες. Γράφουν ὅπως περίπου μιλοῦν, σκαλίζοντας ἢ
χαράζοντας κεφαλαῖα μόνο γράμματα χωρὶς νὰ χωρίζουν τίς
λέξεις, χωρὶς στίξη καὶ χωρὶς τονικά σημάδια, δὲ σημειῶνουν
τὴν ψιλὴ, καὶ γιὰ καιρὸ λείπουν καὶ τὰ γράμματα γιὰ τὸ *η φ χ*
ψ ω (ποὺ γράφονται Ε, Π, Κ, ΦΣ, Ο).

Στὰ 403 π.Χ. καθιερῶνουν πιά ἐπίσημα οἱ ἀθηναῖοι τὸ ἰω-
νικὸ ἀλφάβητο—μὲ τὰ νέα ψηφία Φ Χ Ψ Ω καὶ τὸ Η γιὰ τὸ η
—ποὺ γενικεύεται πιά μέσα σ' ἑκατὸ χρόνια σὲ ὁλόκληρῇ τὴν
Ἑλλάδα καὶ φυλάχθηκε ἀπὸ τότε ἀτροποποίητο γιὰ δυὸ
χιλιάδες χρόνια καὶ περισσότερο ὡς σὲ μᾶς τοὺς σημερινούς.

Ἔτσι γεννήθηκε καὶ εἶναι ριζωμένη ἡ σημερινὴ μας ὀρθογρα-
φία στὰ 403 π.Χ. Σιγὰ σιγὰ ὅμως ἄρχισε νὰ γίνεται ἱστο-
ρική, καὶ ὅλο καὶ περισσότερο, ὅσο ἄλλαζε ἡ προφορὰ μὲ τὸν
καιρὸ ποὺ περνοῦσε, πρᾶμα ποὺ γίνεται προπάντων στοὺς
αἰῶνες γύρω ἀπὸ τὴ γέννησι τοῦ Χριστοῦ.

Ἔτσι μὲ τὴ χριστιανικὴ ἐποχὴ ἐγκαινιάζεται ἡ ἐποχὴ τῆς

ιστορικῆς ὀρθογραφίας καί..... τῆς ἀνορθογραφίας. Τὰ ὀρθογραφικὰ λάθη παρουσιάζονται τώρα σὲ ἀσυγκρίτως μεγαλύτερο βαθμὸ παρὰ στὴν ἐποχὴ τῆς φωνητικῆς γραφῆς. Μιὰ καὶ οἱ γραμματικοί, ποὺ ἔκαμαν τώρα τὴν ἐμφάνισή τους, ρυθμίζουν τὴ γράφῃ τῆς σύγχρονης γλώσσας σὲ διαφορετικὴ βάση καὶ ἀπαιτεῖ πιά ἡ γραμματικὴ νὰ κανονίζεται ἡ ὀρθογραφία τῶν λέξεων σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο ποὺ τὶς πρόφεραν καὶ τὶς ἔγραφαν παλιότερα οἱ Ἕλληνες, στὴν κλασικὴ ἐποχὴ—λ.χ. νὰ γράφουν *τῇ πείρᾳ* ὅ,τι προφέρονταν τώρα, ἥδη στοὺς τελευταίους προχριστιανικοὺς αἰῶνες, *τῇ πύρᾳ*—γίνονται πιά ἀπὸ ἐδῶ κι ἔμπροδς δυνατὰ, ἀλλὰ καὶ ἀναπόφευγα καὶ μοιραῖα γιὰ τοὺς ὅχι ἀρκετὰ γραμματισμένους τ' ἄφθονα λάθη μιᾶς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας.

Χαρακτηριστικὰ δείγματα μᾶς δίνουν οἱ αἰγυπτιακοὶ πάπυροι ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς πρώτους μετὰ-χριστιανικοὺς αἰῶνες.

Γράμμα ἀπὸ μεταχριστιανικὸ πάπυρο.

Τῇ ἀδελφῇ Ἑρμείας χαίρειν.

Λοιπὸν τί σοι γράφω οὐκ οἶδα, ἀπαίκαμον γάρ σοι αἰκαστον λέγων καὶ οὐκ αἰνακούμεν. χρὴ γάρ τινα δοῶντα αἰαντὸν ἐν δυστυχίᾳ κἂν ἀναχωρεῖν καὶ μὴ ἀπλῶς μάχαισθαι τῷ δεδομένῳ· μετρίων γάρ, δυστυχῶν γένεσιν αἰχοντες οὐδὲ οὕτω αἰαντοῖς προσαίχομεν· τέως μὲν οὐκ οὐδὲν οὐδέπω παύρακται κἂν ὡσεῖπερ μέλι σοι ἀποστῖλόν μοι τινα ἢ Γοῦνθον ἢ Ἀμμώνιον παραμένοντά μοι ἄχρις ἂν γνῶ πῶς τὰ κατ' αἶμαί ἀποτίθαιται. μὴ ἄρα παρέλκομαι ἢ καὶ εἰργομαι ἐστ' ἂν ὁ θεὸς ἡμᾶς αἰλαύσῃ; καὶ γὰρ Ἑρμείας αἰπεύγεται ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ αὐτὸν ἀξιώσας παραμῖναι οὐκ αἰβουλήθη, λέγων ὅτι ἀναγκαῖόν τι ἔχω καὶ δι' αὐτὸ ἀνελθεῖν, καὶ νῦν δὲ Γεννάδιος οὐκ ὅς τέ ἐστιν προσαιδεύειν κτήσι, μάλιστα ἐπεὶ ξένης καὶ παρὰ τῇ τάξει ὄντα. τὰ κατὰ σὲ διοίκησον ὡς πρέπον ἐστίν, μὴ τέλεον ἀνατραπῶμεν. οὐ δέδοκται γὰρ ἡμῖν αἶχιν τι δυστυχοῦντες. Ἐρωσὸ μοι διὰ παντός.

Εὖ πρόσσουςα

Ἡ ἴδια κατάστασις βασιτᾶ σὲ ὁλόκληρῃ τῇ βυζαντινῇ ἐποχῇ.

Οἱ βυζαντινοί, ποὺ ἀρχαίζουν στὴ γλώσσα ποὺ γράφουν, μένουν πιστοὶ καὶ στὴν ἀρχαία γραφῇ. Αὐτὴν τουλάχιστο ἀκολουθοῦν πιστὰ ὅσοι μυήθηκαν στὴν ἀρχαία γραμματικὴ καὶ τὴν κατέχουν.

Ὅσο ὅμως περνοῦν τὰ χρόνια, καὶ μαζὶ μὲ τὴν προφορὰ ἀλλάζει καὶ ἡ μορφολογία τῆς ζωντανῆς λαλιᾶς—ἡ παιδεία

δὲν ἔχει βέβαια τὴ σημερινὴ διάδοσις καὶ τὸ σημερινὸ λαϊκὸ χαρακτήρα—γίνεται καὶ ἡ ὀρθογραφία γιὰ τοὺς πολλοὺς δυσκολώτερη.

Ἔτσι γιὰ νὰ ἐμπεδωθῇ καλύτερα ἡ ἀρχαία γραφῇ καὶ ἡ γνώσις τῆς ἀρχαίας γλώσσας καθιερώνεται καὶ γενικεύεται, κατὰ τὰ 800 μ.Χ., ἡ συνήθεια νὰ σημειώνωνται σὲ ὅ,τι γράφεται κάθε μέρα οἱ τρεῖς τόνοι καὶ τὰ πνεύματα, ποὺ δὲ συνήθιζονταν πρωτύτερα, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πλάι στὴν ἀρχαϊκὴ ὀρθογραφία ἀπλώνεται καὶ ἀναγνωρίζεται ὡς ἓνα σημεῖο μιὰ ἀρκετὰ ἐλαστικὴ ὀρθογραφία τῶν μισογραμματισμένων, ποὺ δὲν πολυψιλοκοσκινίζει τοὺς ποικίλους κανόνες μὲ τοὺς ὁποίους οἱ δυστυχισμένοι βυζαντινοὶ γραμματικοὶ πολεμοῦν ἄδικα νὰ μάθουν στοὺς ὁμογλώσσους τοὺς ὀρθογραφία.

Εἰς μίαν οὖν τῶνημερῶν ὁ ρίγας ὁ πατὴρ της.

λαλή τὴν κόρειν καὶ ἔρχεται, στέκι καὶ ἐροτὰ τὴν καὶ λόγους κολακαίματος ἤρξατο νατὴν λέγει·

«Υἱέ μου, τὸ παιδάκι νου κεφὸς μου κε ζωὴ μου, το πῶς οὐ καταδαίχσε ἀνδρα διὰ νὰ πάρης, τὸ ἐναὶ ὦνῶμος πανταχοῦ εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον, να τιμιθίςνα δοξασθῇς κερίγνα να γένης, ὅτι καὶ ἐμὲν ὁ χρόνως μου συνέχῃ τοῦ θανάτου, μιὰποθάνο ἀπρακτος καὶ ὅλη μὲ κατακρίνου·

Ἡ ἀνεπίσημη αὐτῇ, κάποτε ὅμως ἀρκετὰ ἐπισημοποιημένη ἀνορθογραφία ἀπὸ τὰ κείμενα ὅπου μᾶς παρουσιάζεται, κἀνει βέβαια ἐντύπωση, ἰδωμένη μὲ τὶς ἀναλογίες τῆς σύγχρονης εὐρωπαϊκῆς παιδείας καὶ ὀρθογραφικῆς συνήθειας, δὲ δίνει ὅμως δυστυχῶς καὶ σὲ μᾶς τοὺς νεώτερους Ἕλληνες, τὸ δικαίωμα νὰ παραξενευτοῦμε ποὺ κάνομε τόσες ἀνορθογραφίες, καθὼς τὶς βλέπομε σὲ γράμματα ἰδιωτικὰ καὶ σὲ κάθε εἶδος βιβλία, σ' ἐπιγραφές καταστημάτων καὶ ἀναγραφές λεωφορείων, ἀκόμη καὶ σὲ πινακίδες δρόμων (ὁδὸς Κηφισσίας) καὶ σὲ ὀνομασίες ἐταιρειῶν, ποὺ οἱ περισσότερες τοὺς γράφονται *ἐταιρία*.

Σὲ γραπτὴ γλώσσα ποὺ ἀποχτᾷ γραφῇ ἱστορικὴ καὶ ποὺ τεχνητὰ διατηρεῖ ἀρχαία στοιχεῖα συμπεφτουν στὴν προφορὰ καὶ καταντοῦν ὁ μὲν ὁ χ ε ς λέξεις, ποὺ ὅσο βρίσκονταν στὴ ζωντανὴ γλώσσα δὲν μπορούσε σὲ τόσο μεγάλῃ ἀναλογία νὰ ἔχουν τὴν ἴδια προφορὰ καὶ νὰ ὑπερδεύωνται.

Αὐτὸ γίνεται καὶ στὴν καθαρεύουσα, μὲ τὰ διάφορα ὁμόηχα τοῦ *ις*, τοῦ *ῆ*, καὶ μὲ τὰ *ἡμεῖς-ὑμεῖς*.

Τὸ εἶχαν παρατηρήσει ἤδη οἱ μεσαιωνικοὶ μας πρόγονοι καὶ σὰν ἀντιστάθμισμα γιὰ τὰ κακὰ τῆς διγλωσσίας καὶ τὰ βάσανα τῆς ἀνοικονόμητης ὀρθογραφίας τοὺς παρηγοριοῦνταν μὲ ἀστεία τῆς ὁμοσχίας καθὼς τὸ ἀκόλουθο, ποὺ τὸ χρωστοῦμε στοῦ λόγιου μοναχοῦ Πλανοῦδη:

«Ἐρρήμην ποτὲ καταδικασθεὶς ἐπὶ τὸν δικαστὴν ἦν καὶ οὐχ εὖρον ὃν ἂν ἐροίμην. τίς ποτε χώρος αἰρεῖ μιν. Καὶ δὲ τὴν πρὸς ἐκεῖνον φέρουσαν ἀγνοῶν πρὸς ἑμαυτὸν ἔλεγον· εἰ μή τις ἐρεῖ μιν, αἰροίμην ἂν καταδικασθῆαι μάλλον ἢ πλανᾶσθαι ἀνήνυτα. Καύματος οὖν ἐπιγενομένου κατὰ γῆς ἐρρήμην καὶ ἀπεγίνωσκον, πῶς ἂν ἐκεῖθεν αἰροίμην, πηγὴν μὲν τοι πλησίον οὖσαν αἰσθόμενος μόλις τε πρὸς αὐτὴν εἴρπυσσα κάκειθεν αὐθις ἀναστὰς ὠδοιπόρου, καὶ γὰρ αὐθι καὶ πέπωκα καὶ ἐρρύμην καὶ ἀνέψυξα καὶ ἑμαυτὸν θανάτου ἐρρύμην, ταῦτα δὲ πάντα οὐκ ἂν μοι συνέβη, αἱ ρύμην ἐβάδιζον πόλεως».

Στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, μετὰ τις ξένες κατακτήσεις, τῇ σκλαβίᾳ καὶ τὸ σβήσιμο τῆς παιδείας ἡ γραπτὴ παράδοση, γλωσσικὴ καὶ ὀρθογραφικὴ, κλονίζεται· σὰ νὰ γίνεταί εὐκολώτερη μιὰ ἀλλαγὴ. Ὅσοι γράφουν τῶρα τῇ νέᾳ πιά γλώσσᾳ, χωρὶς νὰ ξέρουν ἴσως καὶ τ' ἀρχαῖα ἢ καὶ μετὰ τὴ συνείδηση πῶς πρόκειται πιά γιὰ νέο ἐξελιγμένο γλωσσικὸ τύπο, φυσικὸ εἶναι ν' ἀναζητήσουν κάποιον νέο δρόμο, κι ἔχομε τὶς πρῶτες θεωρητικὰς ἢ πρακτικὰς προσπάθειες γιὰ ὀρθογραφικὴ χειραφέτηση.

Στὰ τουρκοκρατημένα μέρη ἡ παιδεία σβήνει σχεδὸν ὁλοκληρωτικὰ καὶ ἡ νέᾳ γλώσσᾳ ἀρχίζει νὰ παρουσιάζεται τολμηρότερα. Στὴ βενετοκρατημένη Κρήτῃ ἔχομε κατὰ τὰ 1600 τὴν Ἐρώφιλη μετὰ τὸ ριζοσπαστικώτερον τρόπον ποὺ μποροῦμε νὰ φανταστοῦμε, φωνητικὰ, μετὰ λατινικόν, ἢ σωστότερα μετὰ λατινοϊταλικὸν ἀλφάβητον. Σ' αὐτὸ γράφονται τότε ἐκεῖ κατὰ τὰ ἰταλικά πρότυπα λογοτεχνικὰ ἔργα, συμβολαιογραφικὰ ἔγγραφα ἢ ἄλλα κείμενα.

*

Νέα, τρίτη ἐπαχὴ ἔχομε· στὸ 19 αἰῶνα, μετὰ τῇ νέᾳ γραπτῇ γλώσσᾳ ποὺ καθιερῶνεται καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀρχὴν ποὺ θὰ ἐφαρμοστῇ στὴν ὀρθογραφίαν τῆς.

Οἱ δεκαετίες γύρω στὰ 1800 εἶναι μεγάλη ἐποχὴ γιὰ τὸν Ἕλληνισμόν καὶ κρίσιμη γιὰ τὸ δρόμον ποὺ θ' ἀκολουθήσῃ στὴν πνευματικὴν τοῦ ζωῆ. Πλούτισε μετὰ τὸ ναυτικόν καὶ τὸ ἐμπόριον, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς παιδείας. Ἐχεῖ ξυπνήσῃ ἡ δίψα τῆς ἐλευθερίας ἀκράτητη. Σὰ μιὰ φρικίαν ἀναταράζει τὶς φλέβες του.

Θρεμμένη ἀπὸ τὴ θύμηση περασμένων μεγαλείων ξαναζωτανεῖ ἡ ἐλπίδα καινούριας καλύτερης ζωῆς. Τὸ νέο ἔθνος, ποὺ ἀπὸ τῇ σκλαβίᾳ καὶ τὸ λήθαργον ἐτοιμάζεται γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ τὴν ἐνότητά, χρειάζεται, γιὰ νὰ συμβολίσῃ τὴ συνείδησίν τῃς καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὸν πολιτισμὸν του, μιὰ κοινὴ γραπτὴ καὶ προφορικὴ γλώσσα.

μιὰ ζωντανὴ λαλιά, ποὺ νὰ τὴν ἔχη γιὰ τὴν κοινὴ προφορικὴν τοῦ ἔκφραση, καὶ ποὺ νὰ τὴ γράφῃ τὴν ἴδιαν.

Πῶς θὰ γράψῃ τὴ γλώσσᾳ του; Μετὰ τὴν παλιὰ ὀρθογραφίαν, καθὼς ἔκαναν ἢ προσπαθοῦσαν νὰ κάμουν γιὰ ἑκατοντάδες χρόνια οἱ βυζαντινοὶ ποὺ ἐπιτέλους ἔγραφαν λίγο πολὺ τὰ ἀρχαῖα ἢ ἀρχαῖκά;

Γλώσσα ὅμως καὶ ὀρθογραφία εἶναι ὡς ἓνα σημεῖον ἀχώριστον. Ἡ ὀρθογραφία δεικνύεται συνάρτηση γλωσσική, μετὰ τὸ νόημα πῶς ἡ λύση ποὺ θὰ πάρῃ τὸ ζήτημα τῆς γραφῆς σχετίζεται ἄμεσα μετὰ τὴ βάση ποὺ θὰ δοθῇ στὸ γλωσσικὸ ζήτημα.

Ἡ θέσις ποὺ θὰ πάρουν γενικὰ στὰ περασμένα οἱ πνευματικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς ἐποχῆς θὰ ρυθμίσῃ τόσο τὸ γλωσσικὸ ὅσο καὶ τ' ὀρθογραφικὸ ζήτημα.

Ποιὰ εἶναι λοιπὸν ἡ γλώσσα ποὺ θὰ γράψῃ γιὰ δικήν του τὸ ἔθνος; Ἡ νέᾳ, τὸ ζωντανὸ μητρικὸ ἰδίωμα ποὺ μιλοῦν στὴν Ἑλλάδα ὅλοι κάθε μέρα ἢ ἡ παλιὰ ἀρχαῖζουσα; Ἡ ἡ νέᾳ, καθάρισμένη ὅμως ὅσο πρέπει καὶ διορθωμένη ὅσο γίνεται, ὥστε σιγὰ σιγὰ καὶ μιὰ ὥρα ἀρχύτερα νὰ πάῃ καὶ αὐτὴ ὅσο μπορεῖ πιὸ κοντὰ καὶ ὅσο φανῇ σωστὸ στ' ἀρχαῖα;

Οἱ λίγοστοι φίλοι τῆς δημοτικῆς, μέσα στίς προγραμματικὰς τοὺς ιδέας δὲν ξεχνοῦν συνήθως καὶ τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας, ποὺ τοὺς εἶναι τουλάχιστον πρόβλημα: Ὑστερ' ἀπὸ τίς δυόμισι χιλιάδες χρόνια θὰ γραφῇ ἡ νέᾳ γλώσσα μετὰ τὴν παλιὰ πάντα ὀρθογραφία, ἀναπλοποίητη καὶ ἀμεταρρύθμιστη, ἢ τί πρέπει νὰ γίνῃ γιὰ νὰ ξεφύγωμε τὶς ἀτελείωτες δυσκολίας ποὺ μοιραῖα θὰ γεννηθοῦν;

Καὶ παίρνουν ὀρισμένη θέσιν. Ἄλλος θέλει κάποιον ἀπλοποίησιν, ἄλλος ριζικώτερη λύσιν, ἓνας τρίτος τὴ δοκιμάζει.

Δὲν εἶναι πολλοὶ ὅσοι μίλησαν ἀλλὰ ἓνας κι ἓνας: ὁ Ψαλίδας, ὁ Χριστόπουλος, ὁ Βηλαρᾶς, ὁ Σολωμός—καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτο πῶς οἱ ποιητὲς τῆς πλειάδας στὴ Γαλλίαν εἶχαν δεῖξιν ἀνάλογο ἐνθουσιασμόν γιὰ μιὰ ὀρθογραφικὴ ἀπλοποίηση.

Τὴ σειρὰ φαίνεται ν' ἀνοίγῃ ὁ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, ὁ νέος Ἀνακρέων, ὁ καμινάρης καὶ λογοθέτης ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι, μεγάλο τότε πνευματικὸν κέντρο τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὁ συντάχτης τῆς νέας Αἰολοδωρικῆς γραμματικῆς.

«Ἐσπούδαξε, καθὼς μᾶς λέει ὁ ἐκδότης του, νὰ εἰσάξῃ νέον σύστημα ὀρθογραφίας», καὶ ὁ ἴδιος παραπλανάται πῶς ὁ τυπογράφος τοῦ τύπωσε τὰ ποιήματά του πάλιν μετὰ τὴν ἑλληνικὴν «στραβογραφίαν» (1811).

Μᾶς ἔμεινε ὅμως ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν στὰ Λυρικά του (1811) τ' Ὀνειρο, πρόγραμμα καὶ σάτυρα μαζί, ὅπου εἶδε, λέει,

δυὸ γυναῖκες, ποὺ ζητοῦσαν νὰ κερδίσουν τὴ συμπάθειά του. Ἡ μιὰ ἦταν «πολύλογη, ὡς τὸν λαιμὸν στιβαγμένη ἀρμαθιάς γενικαῖς ἀπόλυταις, δοτικαῖς, ἀπαρέμφατα, αὖξησαις, παραύξησης, διπλασιασμοὺς καὶ ἄλλα τέτοια ἱερογλυφικά»—αὐτὴ ἦταν ἡ γλῶσσα, διορθωμένη κατὰ τὶς συνταγὰς τοῦ Κοραΐ, — καὶ ἡ ἄλλη, ἡ «σοβαρὰ καὶ σεμνὴ, σιωπηλὴ, στιγμὴν ζουνάρια ψιλᾶς, δασείας, βαρείας, ὀξείας, περισπωμέναις, ζευγάρια βήταις, κάπταις, λάμδαις καὶ τὰ λοιπὰ γράμματα...»... «ἀνέκαθεν τιμηθεῖσα παρὰ τῶν λαμπρῶν θιασῶτων τῆς, καὶ ἐπεξεργασθεῖσα με τοσοῦτους ὑψηλοτάτους καὶ κριτικοτάτους κανόνας, διὰ νὰ ἐμπορῶσι νὰ τὴν ἀποκτῶσιν ἀπαξάπαντες..» — ἡ ὀρθογραφία τῆς ἐθνικῆς γλώσσας.

Ἀπὸ τὸ Χριστόπουλο ἴσως νὰ ἐπηρεάστηκε καὶ ὁ φιλόσοφος ἀπὸ τὰ Γιάννενα, ὁ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΨΑΛΙΔΑΣ, ποὺ σὲ ἓνα του γράμμα πρὸς τὸ Ζαμπέλιο, στὰ 1812, ἀξιῶναι «ἀφαίρεσιν τῆς ὀρθογραφίας, ἀναγκαίως εἰς τὴν παλαιάν, περιττῆς δὲ εἰς τὴν νέαν τῶν γραικῶν γλῶσσαν».

Πιὸ ξεκαθαρισμένο ὀρθογραφικὸ πρόγραμμα σὲ ριζοσπαστικὴ βάση ἔχει ὁ γιατρὸς τοῦ Ἀληπασᾶ στὰ Γιάννενα, ὁ μυαλωμένος γιατροφιλόσοφος ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΗΛΑΡΑΣ.

Ὅχι μόνο θεωρητικὰ ἤξερε νὰ ὑποστηρίξη τὸ φωνητικὸ σύστημα με σοβαρὴ ἐπιχειρηματολογία εἴτε με λεπτὴ εἰρωνεία, ἀλλὰ καὶ πραχτικὰ δοκίμασε νὰ τὸ στηρίξη γράψοντας σύμφωνα με αὐτὸ τὶς Φηλολογηκὲς του γραφεὲς καὶ τὴ Γραμματικὴ τῆς ρομεϊκῆς γλῶσσας.

Τέτοιες ὅμως μονωμένες φωνὲς ἔσβησαν χωρὶς ἀπήχησιν μαζί με τὶς συνηγορίες γιὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς νέας γλώσσας μέσα στὸ τεράστιο κύμα τοῦ ἀρχαϊσμοῦ.

Πενήντα ἀκόμη χρόνια ἀργότερα κρίνει ὁ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ τὸ σύστημα τοῦ Βηλαρᾶ ιδιόρρυθμο, ποὺ «τεκμηριοῖ παράδοξόν τι νόσημα τῆς κριτικῆς τοῦ ἀνδρὸς δυνάμεως».

Σὰν ἐπιμνημόσυνο στὴν ἀποτυχημένη προσπάθεια ἀκούεται, στὰ χρόνια ἴσια ἴσια τοῦ Εἰκοσιένα, ἡ φωνὴ ἐκείνου ποὺ ἀναγνωρίστηκε ἀργότερα ἐθνικὸς ποιητής.

Γιὰ τὴ γλῶσσα ποὺ θὰ μιλοῦσε στὸ ἔθνος του δὲν ἄκουσε παρὰ τὴ συνειδήσή του. Ἀλλὰ γιὰ τὴν ὀρθογραφία ὑποτάσσεται σιωπηλὰ ὁ ΣΟΛΩΜΟΣ σὲ ὅ,τι ἔκαμαν οἱ ἄλλοι.

Καὶ μ' ἐγκαρτέρηση σὲ ὅ,τι πιά ἔχει γίνεи προσφωνεῖ στὸ Διάλογό του τοὺς τόνους καὶ τ' ἄλλα ὀρθογραφικὰ σημάδια, ποὺ δείχτηκαν δυνατώτερα ἀπὸ τὸν ποιητὴ: «Χαίρετε, λοιπόν, θεῖοι τόνοι, ὀξείες, βαρεῖες, περισπωμένες! χαίρετε ψιλές, δασεῖες, στιγμές, μεσοστιγμές, ἐρωτηματικές, χαίρετε! Ὁ κόσμος τρέμει τὴ δύναμή σας, καὶ οὐδὲ ποιητής, οὐδὲ λογο-

γράφος ἢ μπορεῖ νὰ γράψῃ λέξη, χωρὶς πρῶτα νὰ σᾶς ὑποταχθῇ».

Ἔτσι ἐγκαινιάζεται ἡ ἐποχὴ τῆς καθαρεύουσας καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀρχῆς ἢ τοῦ ἐτυμολογισμοῦ.

Γιὰ τὴν ἀπόφαση νὰ ὀρθογραφηθῇ ἡ νέα γλῶσσα με βάση τὴν ἱστορικὴ ἀρχὴ μποροῦμε ὡς ἓνα σημεῖο νὰ καταλάβωμε πῶς βάρηναν καὶ οὐσιαστικοὶ λόγοι: Ἡ ἀναγνώριση τῆς σπουδαιότητος ποὺ ἔχει γιὰ τὴν νέα Ἑλλάδα ἡ ἀρχαία γραμματεία καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ μὴ δημιουργηθῇ μεγαλύτερη ἀπόσταση ἀπ' αὐτὴ με τὴν καθιέρωσιν νέας ὀρθογραφίας γιὰ τὴν νέα γλῶσσα, ποὺ θὰ τὴν ἔδειχνε ἔτσι σὰν κάτι ὁλότελα ξεχωριστὸ καὶ διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἀρχαία. Δὲ θὰ νιώσωμε ὁμῶς τὸν τρόπο ποὺ ἐφαρμόστηκε αὐτὴ καὶ τὴ δύσκολη κατὰστασις, ὅπως διαμορφώνεται ὡς σήμερα, ἂν δὲν ἀναπλάσωμε με τὴ φαντασία τὴν ἐποχὴ καὶ τὶς βλέψεις ἐκείνων ποὺ ἔδωσαν τότε τὴν κατεύθυνση—ἐνθουσιασμοὺς καὶ ὄνειρα ἀπὸ καιρὸ ξεχασμένα σήμερα.

Τὸ ἀρχαϊστικὸ ἰδανικὸ δὲν ἔσβησε ὅταν ἀπὸ τὰ 1800 ἔπαυσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς ὀλιγαρχίας νὰ γράφουν τ' ἀρχαία. Σύνθημα γιὰ τὴ διαμόρφωσιν τῆς νέας γραπτῆς γλώσσας ἔγινε γρήγορα: Ἄν ὅχι ἀμέσως ἀρχαϊκὰ, τουλάχιστο, ὅπως εἶπε συμβιβαστικὰ ὁ Κοραΐς, ποὺ ἔμοιαζε νὰ τὸν ἀκολουθοῦν, σιγὰ σιγὰ πίσω πρὸς τ' ἀρχαία, ὡς τὴ μέση—ἀλλὰ, ὅπως ἔλεγαν καὶ ἔσπρωχναν καὶ ἔγραφαν οἱ ἄλλοι, καὶ γρηγορώτερα, καὶ ὅλο καὶ περισσότερο, γιὰ νὰ τὰ πλησιάσωμε με τὴν ἀνανεωμένη γλῶσσα μας.

Σκοπὸς καὶ τέρμα τοῦ καθαρισμοῦ, στὰ χρόνια ποὺ καὶ ὁ φιλελληνισμὸς περίμενε ν' ἀναστηθῇ ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα, ἦταν νὰ ξαναζωντανέψῃ γιὰ τοὺς ἀπογόνους ὁ ἀρχαῖος πολιτισμὸς, νὰ ξαναφτάσουν στὴν ἀρχαία δόξα, καὶ μέσο γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ πρῶτο, καὶ κύριο, παρουσιάζονταν, με ἀρκετὴ ἀφέλεια, τὸ βλέπομε σήμερα, ἡ γλῶσσα.

Μὲ τὴ νέα γλῶσσα τοῦ ζωντανοῦ ἔθνους—καθαρεύουσα ὁμῶς ἀπὸ κάθε χυδαῖσμὸ καὶ νεωτερισμὸ—ποὺ ὁλοένα θὰ διορθώνεται καὶ θὰ γράφεται καὶ θὰ καθαρίζεται καὶ θὰ μιλιέται, θὰ ζωντανεύῃ ὅλο καὶ περισσότερο ἢ ἀθάνατη στ' ἀρχαία ἔργα ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ θὰ ζωντανεύουν μαζί γιὰ τοὺς ἀπογόνους οἱ κλασικοὶ συγγραφεῖς, ποὺ θὰ εἶχαν πιά τὴν ἰδίαν περίπου γλῶσσα μαζί τους. Οἱ μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων τραγικῶν ἀπὸ τὸ Δούκα, τὸ Ραγκαβῆ καὶ τοὺς ἄλλους μᾶς δείχνουν καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων πόσο χιμαιρικὸ ἦταν καὶ μάταιο τ' ὄνειρο ποὺ ἔθρεψε κι ἐνθουσίασε γενεὲς λογίων.

Μὲ τέτοιο ὅμως ἰδεολογικὸ προσανατολισμὸ καὶ με αὐτὸ τὸ

γλωσσικὸ πρόγραμμα καταλαβαίνομε πῶς γιὰ τὴν καθαρεύουσα ἦταν ὁ ὀρθογραφικὸς ἀρχαϊσμός ἢ ἱστορισμός αὐτονόητος. Δὲν ὑπῆρχε κἀν πρόβλημα ὀρθογραφικὸ ἢ δυσκολίες.

Ἐκεῖνο ποὺ λέμε νέα, λαϊκὴ, μητρικὴ, κοινὴ γλῶσσα, δημοτικὴ—θαμμένο κάτω ἀπὸ τὴν κοινὴ περιφρόνηση, δὲν ὑπάρχει πιά τότε, δηλαδή δὲν τὸ βλέπουν, δὲ θέλουν νὰ τὸ ἀκούσουν ποὺ μιλιέται, δὲν ἐννοοῦν νὰ τὸ γράψουν. Ποιὸς ἀπὸ τοὺς πρωτοπόρους τοῦ καθαρισμοῦ νὰ τὴ συλλογιστῇ καὶ ποιὸς ἄλλος θὰ τολμήσῃ νὰ τὴ γράψῃ;

Γρήγορα θ' ἀποκλειστῇ καὶ ἀπὸ τὴν ποίηση, τουλάχιστο στοὺς πανεπιστημιακοὺς διαγωνισμοὺς. Οἱ ἐπτανήσιοι, ἔξω ἀπὸ τὸ ἐλεύθερο βασίλειο, θὰ τῆς μείνουν βέβαια πιστοὶ ἀλλὰ ποιὸς τοὺς ρωτᾷ καὶ ποιὸς τοὺς διαβάζει; Ἀς κάνουν ὅ,τι θέλουν.

Λίγο ἀργότερα, στὰ 1850, ἡ ἐπιτροπὴ τῶν διδασκτικῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀνακηρύχνει γραμματικὴ τὴν ἀρχαίαν. Καὶ ἀλήθεια, οἱ νέες λέξεις, ἃς ποῦμε *κοιτάζω, συγκώτιον*, θὰ γράφονται λίγες καὶ ὅλο καὶ λιγώτερες, ὀρθογραφημένες πάντοτε κατὰ τὴν ἐτυμολογία τους.

Στὸ μοναδικὸ λεξικὸ τῆς δημοτικῆς τοῦ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (1835), τὸ μόνο τῆς μητρικῆς γλῶσσας ποὺ ἀξιώθηκε νὰ βγάλῃ ὁ ἑλληνισμός σ' ἑκατὸ χρόνια ἐλεύθερη ζωὴ, βλέπομε, χωρὶς πιά ἀπορίαν, πῶς καὶ ἡ ὀρθογραφία εἶναι μέσο καθαριστικὸ. ὑπηρετικὸ τοῦ ἀρχαϊσμοῦ.

Τί μ' ἐμποδίζει νὰ γράψω, ρωτᾷ ὁ λεξικογράφος, *τ' ὀμματι, ὁποῖος κεν ἔλθοι ἀντὶς τὸ μάτι, ὁποῖος γε ἂν ἔρθῃ*, ἀφοῦ ἔτσι πλησιάζομε πιὸ γρήγορα στ' ἀρχαίαν; Καὶ τὰ γράφει.

Γιατὶ καὶ τὸ λεξικὸ αὐτὸ δὲν εἶναι τῆς δημοτικῆς παρὰ «νεοαρχαῖο» ἑλληνικόν. Δὲ συντάχτηκε γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ γνωρίσωμε τὴ γλῶσσα μας, γιὰ νὰ καθρεφτιστῇ ὁ νέος ἑλληνισμός στὴν ἑκφρασὴ του παρὰ γιὰ νὰ γίνῃ γρηγορώτερα ὁ γυρισμός στ' ἀρχαίαν. Ἔτσι ἀφιερώθηκε «τῇ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς προγονικῆς εὐκλείας εὐγενῶς ἀμιλλωμένῃ νεολαίᾳ τῆς Ἑλλάδος.»

Κάπως διαφορετικὴ γλωσσικὴ—ὄχι ὀρθογραφικὴ—κατάσταση παρουσιάζεται· στὰ 1880, μιὰ κρίσιμη πάλι ἐποχὴ γιὰ τὴν πνευματικὴν μας ἱστορίαν.

Εἶναι ἡ ἐποχὴ ποὺ ὀνόμασα ἄλλοτε τοῦ «ἐπιστημονικοῦ φωτισμοῦ», ὅπου ἀρχίζουν καὶ βλέπουν στὴν Ἑλλάδα οἱ νέοι ἐπιστήμονες μὲ ἱστορικώτερο μάτι καὶ χωρὶς τὴν ἀρχαϊστικὴ πρόληψη τὴ νέα Ἑλλάδα καὶ τὴ γλῶσσα της, καθὼς καὶ τὴ σχέση τους μὲ τ' ἀρχαίαν.

(*Συνέχεια*)

Νεοελληνικὴ ποίηση

ΜΥΡΟΛΟ·Ι· ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ

(*Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια*).

Φωνές καὶ κλάψες ἄκουσα στῆς Κύπρῳ τὸ μπογάζι,
λέω βουβάλια σφάζουνε, λέω θεριά μερώνουν,
λέω μὴν Τοῦρκοὶ κάνουνε πόλεμο μὲ τοὺς Φράγκους.
Μήτε βουβάλια σφάζουνε, μήτε θεριά μερώνουν,
μήτε κι οἱ Τοῦρκοὶ κάνουνε πόλεμο μὲ τοὺς Φράγκους,
μονάχα ὁ ναύτης ξεψυχᾷ στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη.
Μάνα δὲν ἔχει νὰ τὸν κλαί' κόρη νὰ τὸν λυπιέται
μήτ' ἀδερφό, μήτ' ἀδερφή νὰ τὸν ψυχοπονιοῦνται.
Τὸν κλαί' ἡ νύχτα κι ἡ αὐγὴ κι ὅλο τὸ ναυτολόι,
τὸν κλαίει κι ὁ καπετάνιος του μὲ τὸν καραβοκύρη.
—Σῆκου στὰ πρόδια, ναύτη μου, καλὲ καὶ παινεμένε
νὰ κουμπασάρεις τὸν καιρὸ νὰ μποῦμε σὲ λιμάνι.
—Βοηθᾶτε με νὰ σηκωθῶ καὶ βάρτε με νὰ κάτσω,
νὰ κουμπασάρω τὸν καιρὸ νὰ μποῦμε σὲ λιμάνι.
Θωρεῖτε κεῖνο τὸ βουνὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ πισπέρα;
Στὴν ἀποπίσω τὴ μεριά ἔχ' ἕνα κλησιδάκι.
'Εκεῖ νὰ πᾶ ν' ἀράξετε ποὺ'χει καλὸ λιμάνι.
Ξερβιά ρίξετε σίδερο, δεξιᾶθε παλαμάρη,
στὴν ὁστρία πού'ναι πίβουλη ρίξετε σιγουράντσα,
νὰ βγοῦν καὶ τὰ ναυτόπουλα νὰ σκάψουσι μου μνημα,
νὰ'ναι μακρὺ, νὰ'ναι πλατὺ καὶ νὰ'χει παραθύρι,
νὰ μπαίνει ἀγέρας τὴν αὐγὴ κι ἥλιος τὸ μεσημέρι.

ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ ΤΟ ΠΕΡΒΟΛΙ

Στὸν Κάτου Κόσμο τὸν πλατὺ, στὸ σκοτεινὸ τὸν κόσμο
ὁ Χάρος σήκωσε μαντρί καὶ φτιάνει περιβόλι.
Βάνει ἄγουρους στὰ ξακριτὰ καὶ νιούς στὰ στενορύμια,
βάνει τίς νιές γιὰ λειμονιές, τοὺς νιούς γιὰ κυπαρίσσια,
βάνει τὰ νήπια τὰ παιδιὰ σὰν ἀνθία καὶ λουλούδια.
Μὰ κι ἄλλες φύτρες λείβονται γιὰ νὰ τ' ἐποφυτέψῃ
κι ἀδράχνει τὸ δρεπάνι του καὶ βάνει τὸ σπαθὶ του
κι ἀνηβολιάζει κι ἐρχεται εἰς τὸν ἀπάνου κόσμο,
νὰ βρεῖ φυτάνια δροσερὰ ἀνθοκαρποστέμένα,
νὰ ξεδιαλέξῃ ἀξαρρητοῦ καὶ νὰ τὰ ξεριζώσῃ,
στὸ μαῦρο περιβόλι του νὰ τὰ ξαναφυτέψῃ.

Γ ν ω μ ι κ ᾶ

—Ἡ ποίηση κερδίζει σὲ ἔχταση καὶ σὲ ἐκφραστικὴ δύναμη ἐκεῖνο ποῦ χάνει σὲ ἀκριβολογία καὶ σὲ καθαρότητα σκέψης. Ἐννοεῖται πὼς αὐτὸ ἀληθεύει μόνο γιὰ τὴν πραγματικὴν ποίηση, γιὰτὶ τὰ ἄλλα ποιητικὸφάνα προΐοντα μὴ ἔχοντας τίποτε νὰ χάσουν, δὲν κερδίζουν ὁμῶς καὶ τίποτε—εἶναι σωρὸς ἀπὸ ἀραδιασμένες κοινὲς ἀντιλήψεις, εἰπωμένες μὲ στιχουργικὸ ἢ μὲ πεζὸ στόμφο, φλύαρες συνθέσεις ποῦ καὶ ἂν γιὰ λίγο καιρὸ εὐχαριστοῦν τὴ λαϊκὴ ἐπιπολαιότητα, γρήγορα ὁμῶς ξεπέφτουν καὶ ξεχνιοῦνται.

—Μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες πλάνες εἶναι τὸ χιλιοεπιτωμένο πὼς μὲ τὶς γενικὲς ἰδέες ἐπικοινωνοῦν οἱ ἄνθρωποι μεταξύ τους καὶ πὼς αὐτὲς δὲ εἶναι ὁ συν-εκτικὸς δεσμὸς τῆς κοινωνίας. Μόνο τὰ γενικὰ αἰσθήματα καὶ πιὸ πολὺ ἀκόμη τὰ γενικὰ ἑλαττώματα ἐνώνουν κοινωνικῶς τοὺς ἀνθρώπους: dura veritas sed veritas. Καὶ οἱ μεγάλοι ὁργανωτὲς ἔθνων καὶ κρατῶν εἴτε συνειδητὰ εἴτε ὑποσυνειδητὰ πάνω σ'αὐτὴ τὴν ἀλήθεια στηρίζουν τὴν ἐνέργειά τους. Μὲ τὶς γενικὲς ἰδέες μόνον τὰ λίγα ἐκλεκτὰ πνεύματα ἐπικοινωνοῦν συχνὰ μεταξύ τους καὶ μάλιστα πιὸ συχνὰ διαφωνοῦν.

—Τὸ χρῆμα εἶναι ὡς τὰ τώρα τὸ γενικώτερο μέσο συνεννόησης καὶ συνάφειας τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων. Κι εἶναι ἴσως τὸ πιὸ παλαιὸ σύμβολο καὶ τὸ πιὸ ἀποτελεσματικὸ γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὁργάνωση ἀπ' ὅταν πρωτοδιαμορφώθηκε σὰ μέταλλο μὲ ὀρισμένη μορφή καὶ μὲ ὀρισμένο βάρος—ὁ πρῶτος μετὰ τὰ ἐνστικτὰ παράγοντας στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι το ἀπόρροια τῆς ἀφαιρεμένης μαθηματικῆς σκέψης καὶ ξεχωρίζει χαστικὰ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ ζῶα—συνέπεια τῆς διάθεσης γι' ἀνταλλαγή, ποῦ μόνον ὁ ἄνθρωπος τὴν ἔχει. Κι ἄκόμα, εἶναι τὸ χρῆμα σύμβολο αἰσθητὸ ἀπ' ὅλους τοὺς πολιτισμένους καὶ τοὺς μισοπολιτισμένους, ποῦ ὡς πρὸς αὐτὸ ὅταν τὸ ἔχουν ἢ ὅταν τὸ θέλουν δὲν ὑπάρχουν οὐσιαστικῶς ριζικὲς διαφωνίες ἀντίληψης καὶ ἐνέργειας.—Γι' αὐτὸ δὲ, ὅταν τὸ χρῆμα χάνει γιὰ ἓνα ὁποιοδήποτε λόγο τὴ σταθερότητα του, ὅταν σὰ νόμισμα πάθει μεγάλο κλονισμὸ τῆς ἀξίας του, τότε παθαίνουν συνάμα μεγάλο κλονισμὸ ἢ συνεννόησης κι ἡ συνάφεια τῶν ἀνθρώπων, χάνει δηλαδὴ ἐπικίντυνα τὴ σταθερότητα τῆς ἢ κοινωνικῆς ἰσορροπίας.

—Ἡ τέχνη στὴν ἐξωτερικὴ τῆς ὑπόσταση, σὰ μορφή δηλαδὴ καὶ σὰ διατύπωση, εἶναι πετυχημένος συνδυασμὸς ἀπὸ τὶς ὁμορφίες ποῦ μᾶς παρουσιάζει ἡ φύση. Κι οἱ ὁμορφίες τῆς φύσης εἶναι ἐκδηλώσεις ὑγείας καὶ ὠφέλειας. Αναπαύονται στὶς ὁμορφίες αὐτὲς οἱ αἰσθήσεις μας καὶ ἡ σκέψη μας, γιὰτὶ ἀπὸ τὸ ξετύλιγμα τοῦ φαινομένου των στὴν πραγματικότητά τῆς ζωῆς μας καὶ πολὺ πρωτύτερα στὴν πραγματικότητά τῆς ζωῆς τῶν προγόνων μας ἔχουνε βρεῖ οἱ αἰσθήσεις μας τὴν ὕλική ἀπόλαψη ἢ τὴν ἀνακούφιση. Καὶ καθὼς συμβαίνει πάντα, ἡ πλέρια ἀπόλαψη καὶ ἡ πλέρια ἀνακούφιση νά'χουν ἐπακόλουθο τους μιὰ ὀρμὴ ἐνέργειας, μιὰ ροπὴ παραγωγική, τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸν αὐτὸ λόγο συμβαίνει τὸ κάθε καλὸ ἔργο τέχνης μαζὶ κι ἐπακόλουθα μὲ τὴν αἰσθητικὴ ἀπόλαψη νὰ περιέχει μιὰ δημιουργικὴ ροπὴ, νὰ σπρώχνει δηλαδὴ σὲ κάποια πιὸ πέρα καὶ πιὸ πάνω ἀντίληψη τοῦ ἀγνωστοῦ καὶ μελλοντικοῦ. Καὶ τοῦτο, προσερχόμενο ἰδίως ἀπὸ τὴ μορφὴ τοῦ καλοῦ ἔργου τέχνης, ἀποτελεῖ τὸν κυριότερο παράγοντα ψυχικῆς τόνωσης τῶν κοινωνικῶν ομάδων.

I.Z.

Σοφοκλῇ

Ἰχνευταὶ *

Μετάφραση σὲ δημοτικὸς στίχους Δημ. Μ. Σάρρου

(Συνέχεια)

ΣΙΛΗΝΟΣ

Τεντώνει ταῦτιά μὰ δὲν ἀκούει τίποτε καὶ ξεσπᾶνε μέγανάχτηση.

Τί τρέμετε καὶ μοῦ φοβᾶστε τόσο
 ἓναν ἄχό, κορμιὰ μαγαρισμένα
 κι ἀπὸ κερὶ καὶ πίσσα ζυμωμένα, 140
 ποῦ εἴστε τὰ πιὸ δειλὰ ἀπ' ὅλα τὰ γίρμια,
 ποῦ βλέπετε τρομάρα σὲ κάθε ἥσκιο,
 ποῦ σκιάζεστε τὰ πάντα, ὑπηρετώντας
 ἀνόρεχτα, χωρὶς καρδιὰ καὶ νεῦρα;
 Σ' ἐσᾶς μπορεῖ νὰ ἰδεῖ κανεὶς μονάχα
 κορμιὰ δίχως ψυχὴ, φαλλοὺς καὶ γλῶσσα! 145
 Κι ἂν κάπου γιὰ δουλειὰ θὰ γίνει ἀνάγκη,
 ἄξιοι στὰ λόγια φεύγετε στὰ ἔργα.
 Κέχετ' ἐμὲ πατέρα, ὦ ψόφια ἀγρίμια,
 ποῦ βρίσκονται στὰ σπήλια τῶν Νεραΐδων
 τῆς νιοτικῆς μου ἀντρείας πολλὰ σημάδια
 ποῦ ἐγὼ ποτὲ δὲ φεύγω ἀπὸ τρομάρα,
 μήτε δειλιάζω, μήτε καὶ ζαρώνω
 ἀπὸ τοὺς ἤχους κοπαδιῶν βουνήσιων,
 ἀλλὰ μὲ τὸ κοντάρι μου ἔχω κάμει
 παλληκαριὲς περίλαμπρες, ποῦ τώρα
 ἐσεῖς μοῦ τὶς λερώνετε, ἐξαιτίας
 κάποιου καινούργιου ἀχοῦ βοσκῶν ποῦ παίζουν. 155
 Γιατί λοιπὸν φοβᾶστε σὰν παιδάκια
 προτοῦ νὰ ἰδεῖτε κάτι, καὶ πετᾶτε
 τὸν πλοῦτο, τὸ χρυσάφι αὐτό, ποῦ ὁ Φοῖβος
 σᾶς εἶπε κύπιοσχέθηκε νὰ δώσει,
 καὶ τὴν ἐλευτεριά πῶχει ταγμένην
 σ' ἐσᾶς μὰ καὶ σ' ἐμέ; Τὰ παραιτᾶτε
 αὐτὰ ὅλα καὶ κοιμᾶστε; Ἄν δὲ θὰ πᾶτε 160
 ξανὰ νάναγυρέψετε τάχυνάρι
 τῶν γελαδιῶν καὶ βρεῖτε ποῦ ἔχουν πάγει

κι αὐτὰ κι ὁ γελαδάρης τους ἀντάμα,
θὰ σᾶς κοστίσει ἡ δέιλια μαῦρο κλάμα.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

παρακαλώντας

Πατέρα, παραστάσου, ὁδήγησέ με,
καὶ θὰ τὸ ἴδεις ἂν εἴμ' ἐγὼ δειλιάρης,
Ἄν θὰ σταθεῖς κοντά μου, θὰ τὸ νοιώσεις
μονάχος σου, πῶς τίποτε δὲν εἶπες.

165

ΣΙΛΗΝΟΣ

Θὰ σοῦ παρασταθῶ καὶ θὰ σὲ κάμω
νὰ προχωρᾷς καὶ θὰ παρακινῶ σε
μὲ σύριγμα σὰ σκύλο σαλαγώντας.
Ἐμπρός, σιγὰ στὸ τρίστρατο περπάτα,
κέγῳ παραστεκούμενος κοντά σου
θὰ σοῦ καλοδηγῶ τὰ βήματά σου.

ΧΟΡΟΣ

Ἐξακολουθεῖ τὸ κυνήγι ποῦχει διακοπεῖ.

Ἄχα, οὔχα, ψῖ, ψῖ, ψῖ!

ΣΙΛΗΝΟΣ

Ἐ, τί φκιάνεις; λέγε ἐσύ.
Τὸν καιρὸ σου τί τὸν χάνεις
νὰ ζαρώνεις, νὰ γκρινιάζεις
καὶ λοξὰ νὰ μὴν κοιτάζεις;
Λέγε, πρῶτε ἐσύ, τί κάνεις;

170

ΕΝΑΣ ΧΟΡΕΥΤΗΣ

Ἀκολουθώντας προσεχτικὰ ἓνα καινούργιο ἀχνάρι

Σ' ἔχω πιάσει, σ' ἔχω πιάσει,
ἀπὸ δῶθε ἔχεις περάσει.

175

Κυνηγᾷ τὰ χνάρια του, μὲ τὴ μύτη του πρὸς τὴ γῆ,
γίνεται ἄφαντος.

ΣΙΛΗΝΟΣ

Σ' ἓνα δεύτερο ἀχναρολάτη.

Κέσὺ ὁ δεύτερος τί κάνεις;
Δράκη, Γράπη..... Οὐριά, Οὐριά,
ἄδικα τὸν κόπο χάνεις,
πῆρες ἄσκημη πορεία:
μέθυσες καὶ δὲ γνωρίζεις
ποῦ τραβᾷς καὶ ποῦ γυρίζεις.....
Γιὰ σταμάτα τὸ ποδᾶρι,
βλέπω ἓνα καινούργιο ἀχνάρι....
—Στράτη, Στράτη, γιὰ ἔλα 'δῶ!
μὰ τί φκιάνεις; νὰ σε ἰδῶ
ἐδῶ μέσα τῶρὰ κοίτα,
τίς γελάδες ἐδῶ ζήτα.
—Ἐ Κροκία, τί ἀπορεῖς;
τί καλὸ σημεῖο θωρεῖς;
—Κι ὁ καλὸς μας Τρέχης πάλι
πάει μὲ προσοχὴ μεγάλη.
Σύρε στὸν τορὺ κοντά,
γιὰ νὰ σ' ἔχω στὰ πιστά.

180

185

190

Σ' ἓναν ἄλλο Σάτυρο ποῦ ξεμάκρυνε πολὺ.

Πωπωπῶ! σὰ θὰ πηγαίνεις,
βρομερέ, μακρυὰ ἀπὸ 'δῶ,
βέβαια ἐλεύτερος θὰ γένεις,
θᾶβρεις ὅμως τὸ χαμό.
Πρόσεχε νὰκολουθήσεις
καὶ νὰ μὴν παραστρατήσεις.
Τρέχα ἔμπρός, ἔμπα μὲ βιάση,
κἔχουμε τὸν κλέφτη πιάσει.
Καινούργιος ἀχὸς τῆς λύρας. Ὅλοι σταματοῦν, ἀκόμα μιὰ φορά.
Ὁ Σιληνὸς μένει κατάπληχτος.

195

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Πατέρα, τί σωπαίνεις; Τὴν ἀλήθεια
δὲ σοῦ εἶπαμε; Κουφάθης; Δὲν ἀκοῦς;

ΣΙΛΗΝΟΣ

Ἀνήσυχος

Σώπα.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Τί εἶναι;

ΣΙΛΗΝΟΣ

Δὲ μένω.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Μεῖνε, ἂν θέλεις.

ΣΙΛΗΝΟΣ

Ὅχι, ἀλλὰ ἐσὺ μονάχος σου ὅπου θέλεις
ψάχνε κι ἀχναρολόγα, γίνε πλούσιος
μὲ τίς γελάδες καὶ μὲ τὸ χρυσάφι·
ὅσο γιὰ 'μὲ πρέπει νὰ φύγω ἀμέσως.

200

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Μὰ δέ σε ἀφήνω νὰ μοῦ ξεμακρύνεις,
μήτε νάποξεφύγεις ἀπ' τὸν κόπο,
προτοῦ νὰ καταλάβουμε καλὰ
ποιὸς εἶν' ἐδῶ κρυμμένος στὴ σπηλιά.

205

* Σώπα ἐσὺ κι ἄς μὴ σε μέλει,
τοῦ σπιτιοῦ σου ὅλα τὰ μέλη
μετὰ σένα τὰ προσμένει
μιὰ ζωὴ χαριτωμένη. *

210

Ὁ Σιληνὸς θέλει νὰ φύγει. Ὁ Χορὸς ἀρχίζει νάνιχνεύει. Μπροστὰ
στὴ θύρα τῆς σπηλιάς σταματᾷ.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Δὲ θὰ βρεθεῖ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ κλέφτης.
Ὅμως ἐγὼ θὰ κάμω τώρα κρότο
μὲ χτύπους χάμω, νὰ τὸν ἀναγκάσω,
γοργὰ πηδώντας καὶ κλωτσοπατώντας,
νάκούσει, καὶ θεόκουφος ἂν εἶναι.

Οἱ Σάτυροι χορεύουν τὸν Σίκιννυν: χτυποῦν στὴ θύρα καὶ κά-
νουν μιὰ ταραχὴ ξεκουφαντική. Ἀξαφνὰ ἡ θύρα τῆς σπηλιάς
ἀνοίγει καὶ παρουσιάζεται ἡρεμὴ ἡ Νεράϊδα (νύμφη) Κυλλήνη.

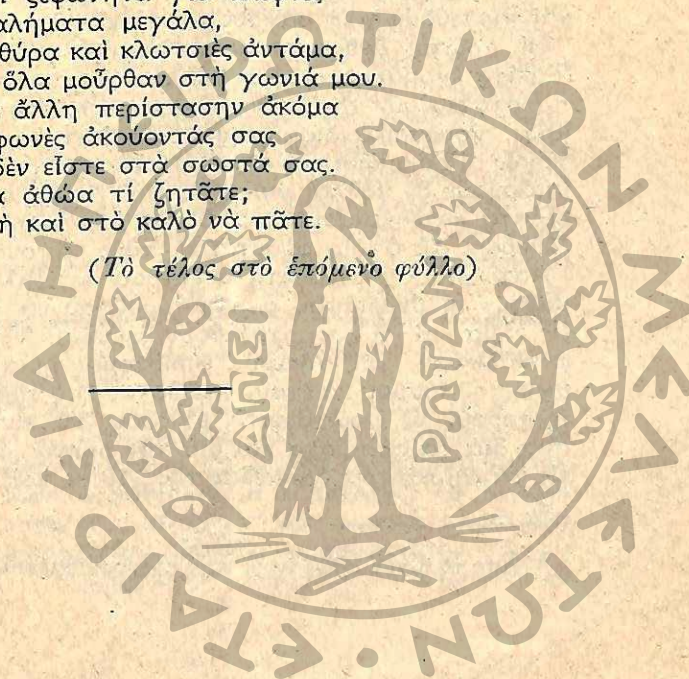
ΚΥΛΛΗΝΗ

Γιατί ἤρθετε, θεριά, μὲ βοή τόση 215
γοργὰ σὲ τοῦτο τὸ λαγκαδοβούνι,
ἀνάμεσα στὰ δάση καὶ στ' ἀγρίμια;
Τί πράματα εἶν' αὐτά; Τί ἔχεις ἀλλάξει
τοὺς κόπους ὅπου πρόσφερνες ὡς τώρα
τάφεντη σου καὶ τὸν εὐχαριστοῦσες,
ποὺ αὐτὸς φορώντας δέρμ' ἀπὸ ἐλαφάκι, 220
κέχοντας θύρσο ἀνάλαφρο στὰ χέρια,
μὲ βακχικὲς φωνὲς ἀκολουθοῦσε
τὸ Βάκχο καὶ μαζὶ οἱ συγγένισσές του
Νεράϊδες καὶ παιδιῶν μεγάλο πλῆθος;
Μὰ τώρα αὐτὸ τὸ πρᾶμα δὲν τὸ νοιώθω.
Ποῦ σᾶς ἀμπώχνουν οἱ καινούργιες τρέλες,
καὶ ποῦ στρεφυγυρίζουν τὰ μυαλά σας;
Γιατί ἄκουσα παράξενο ἓναν κρότο 225
καθὼς τῶν κυνηγῶν σὰν καταφτάνουν
τάγριμι στὴ φωλιά μὲ τὰ μικρά του.

Τὸ κείμενο τῶν παρακάτω 10 στίχων (227-236) ἔχει πολλὰ χάσματα.

* Ἀκουσα καὶ ξεφωνητὰ γιὰ κλέφτες
Ἀκουσα διαλαλήματα μεγάλα,
χτύπους στὴ θύρα καὶ κλωτσιές ἀντάμα,
ποὺ ἀνάκατα ὅλα μοῦρθαν στὴ γωνιά μου.
Καὶ σ' ὅποια ἄλλη περίστασιν ἀκόμα
τέτοιες τρελοφωνὲς ἀκούοντάς σας
θάλεγα πῶς δὲν εἴστε στὰ σωστά σας.
'Απὸ Νεράϊδα ἀθῶα τί ζητᾶτε;
Δὲ φταίει αὕτη καὶ στὸ καλὸ νὰ πᾶτε.

(Τὸ τέλος τοῦ ἐπόμενου φύλλου)

Frank Carpenter Ἡ εξέλιξις τῶν ἐνδυμάτων *

Θεωροῦμεν πράγματι τὴν ἐνδυμασίαν ὡς σημεῖον πολιτισμοῦ καὶ ἀποβλέπομεν εἰς αὐτὴν ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα πράγματα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὴν ὑπεροχὴν μας ἀπέναντι τῶν λοιπῶν ζώων, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι ὀλιγώτερον ντυμένοι ἀπὸ ἡμᾶς. Ὑπάρχουν σήμερον πολλαὶ φυλαὶ ἀνθρώπων εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, ποὺ περιφέρονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον γυμνοί. Αὐτοὶ ὅμως εἰναι ἄγριοι καὶ κατέχουν τὴν κατωτάτην βαθμίδα τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ζοῦν ἡμίγυμνοι εἰς τὰς νήσους ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, εἰς διαφόρους παραποτάμους τοῦ Ἀμαζονίου ποταμοῦ καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄγρια μέρη τῆς Κεντρῶς Ἀφρικῆς. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐλάχιστα διαφέρουν ἀπὸ τὰ ζῶα. Κατοικοῦν εἰς πρωτογενεῖς καλύβας ἢ εἰς πρόχειρα στεγάσματα καμωμένα ἀπὸ κλώνους καὶ φύλλα δένδρων. Τρέφονται μὲ ρίζας καὶ ἄγρια φυτὰ. Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν τρώγουν κανθάρους καὶ ἄλλα ἔντομα καὶ σκουλήκια, τὰ ὁποῖα εὐρίσκουν εἰς τὴν φλούδα τῶν δένδρων, ἐνῶ ἄλλοι συντηροῦνται μὲ ψάρια καὶ ἄγρια ζῶα ποὺ κυνηγοῦν. Δὲν ἔχουν σχεδὸν θρησκείαν καὶ πιστεύουν τοὺς μάγους καὶ τὰ εἰδῶλα.

Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ὑποτίθεται ὅτι περιεφέροντο γυμνοί. Ἐπειτα ἐχρησιμοποίησαν φύλλα καὶ φλοιούς δένδρων, διὰ νὰ προστατευθοῦν ἀπὸ τὰς καιρικὰς ἐπιδράσεις καί, ἀργότερα ἴσως, γουναικὰ διαφόρων εἰδῶν. Μεταξὺ τῶν σημερινῶν ἀγρίων οἱ Ἑσκιμῶοι καὶ ἄλλοι εἶναι ντυμένοι μὲ δέρματα ζώων, ὑπάρχουν δὲ πολλαὶ φυλαὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ποὺ φοροῦν φορέματα κατεσκευασμένα ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸν φλοιὸν μερικῶν δένδρων, τὰ ὁποῖα φύονται εἰς τοὺς κήπους των.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπέρασαν πολλοὶ αἰῶνες προτοῦ μάθουν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ἤμποροῦσαν νὰ γνέσουν τὸ μαλλὶ εἰς νῆμα καὶ νὰ κατασκευάσουν ὕφασμα. Ἐπὶ τέλους ὅμως τὸ ἀνεκάλυψαν, καὶ σήμερον εὐρίσκομεν ἡμιαγρίους εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου νὰ ἔχουν πρόβατα, ἀπὸ τὸ μαλλὶ τῶν ὁποίων ἤμποροῦν μὲ πρωτογενεῖς μεθόδους νὰ κατασκευάζουν ὕφασμα διὰ τὰ φορέματα καὶ διὰ τὰς σκηνάς των. Αὐτὸ γίνεται εἰς τὰ ἀπόκεντρα ὁροπέδια τῆς Ἀσίας καὶ εἰς τὰ ἀγριώτερα

μέρη τῆς ἐρήμου Σαχάρας. Μεταξὺ τῶν πολιτισμένων λαῶν ἡ χρῆσις τοῦ μαλλιοῦ ἤρξησε τόσον πολὺ, ὥστε εἰς πολλὰς χώρας, ὅπως ἡ Ἀργεντινὴ καὶ ἡ Αὐστραλία, ἡ κτηνοτροφία τῶν προβάτων ἀνεπτύχθη εἰς μίαν ἀπὸ τὰς κυριωτέρας, ἀσχολίας ὑπάρχουν δὲ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ποὺ ἀσχολοῦνται εἰς τὸ νὰ κατεργάζονται μαλλὶ διὰ τὰ φορέματα τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων. Ἐκτὸς τῶν προβάτων καὶ ἄλλα ζῶα παράγουν ἔξοχο μαλλί. Αἱ τρίχες τῆς καμήλας, τῆς γίδας, τοῦ ἀλπακᾶ (προβατοκαμήλου), τοῦ λάμα, καὶ τοῦ γιάκ χρησιμοποιοῦνται δι' ἐνδύματα, ἀκόμη δὲ καὶ αἱ τρίχες τοῦ κάστορος, τοῦ κουνελιοῦ καὶ τοῦ λαγοῦ ἤμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν πρὸς ἓνα τοιοῦτον σκοπὸν.

Μὲ τὸν καιρὸν ὁ ἄνθρωπος ἔμαθε ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ζωικαὶ ἴνες ἐκτὸς τοῦ μαλλιοῦ καὶ τῶν τριχῶν, τὰς ὁποίας θὰ ἤμποροῦσε νὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν. Εὐρῆκε ὅτι τὸ κουκούλι τοῦ μεταξοσκώληκος θὰ ἤμποροῦσε νὰ ξετυλιχθῇ καὶ ἡ κλωστή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖται, νὰ ἀποτελέσῃ ὕφασμα, καὶ ὅτι θὰ ἤμποροῦσε νὰ καλλιεργήσῃ τοὺς μεταξοσκώληκας πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν.

Εἰς ἐποχὰς ὅχι πάρα πολὺ ἀπομακρυσμένας ὁ ἄνθρωπος ἀνεκάλυψε, ὅτι ὑπῆρχον μερικὰ φυτὰ καὶ δένδρα, τὰ ὁποῖα περιείχον ἴνας, ποὺ θὰ ἤμποροῦσαν νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ νὰ γίνουν ἀπὸ αὐτὰς ἐνδύματα. Παρετήρησεν ὅτι τὸ μαλακὸν καὶ παχὺ στρῶμα, μὲ τὸ ὁποῖον εἶνε περιτυλιγμένοι οἱ σπόροι μέσα εἰς τὸ καρὺδι τοῦ βάμβακος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἴνας μήκους δύο μέχρις ἑξ πόντων καὶ ὅτι αἱ ἴνες αὐταὶ ἦσαν τοιαύτης φύσεως, ὥστε θὰ ἤμποροῦσαν εὐκόλως νὰ συνενωθοῦν εἰς νῆμα. Εὐρῆκε ὅτι τὸ λινάρι, τὸ καννάβι, τὸ ζοῦτ (κόρχορος) καὶ μερικὰ ἄλλα φυτὰ ἔχουν μέσα εἰς τὸν ἐσωτερικὸν φλοιὸν των μαλακὰς ἴνας, μήκους δέκα μέχρις ἑκατὸν δακτύλων, τὰς ὁποίας ἤμποροῦμεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν πρὸς ὕφανσιν καὶ ὅτι μερικὰ φυτὰ, σὰν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα παράγουν τὸ καννάβι τῆς Μανίλλας καὶ τοῦ Σιζάλ, ἔχουν πολλὰς σκληρὰς ἴνας μήκους ἑνὸς μέχρι δέκα ποδῶν εἴτε εἰς αὐτὰ τὰ φύλλα ἢ εἰς τοὺς μίσχους τῶν φύλλων. Ὅλας αὐτὰς τὰς ἴνας ἔμαθεν ὁ ἄνθρωπος ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ὑφαίνῃ.

Ἀργότερα ὁ ἄνθρωπος ἀνεκάλυψε περισσότερα ἐν σχέσει μὲ τὴν ὕφαντουργίαν. Κατεσκεύασε μάλιστα ὕφασματα πρὶν ἀκόμη ἀρχίσει ἡ ἱστορικὴ ἐποχὴ, καὶ ἐγνώριζεν ἤδη νὰ ὑφαίνῃ λινὰ ὕφασματα, ὅταν ἐκτίσθησαν αἱ Πυραμίδες. Οἱ Κινέζοι λέγουσιν ὅτι ἡ σύζυγος ἑνὸς αυτοκράτορος των, ἡ ὁποία ἔζη πρὸ τριάντα πέντε καὶ πλέον αἰῶνων, ἐφεῦρε πρῶτον πῶς νὰ λαμβάνῃ τὸ μετάξι· τὰ βαμβακερὰ ὕφασματα ἀνεκαλύφθησαν

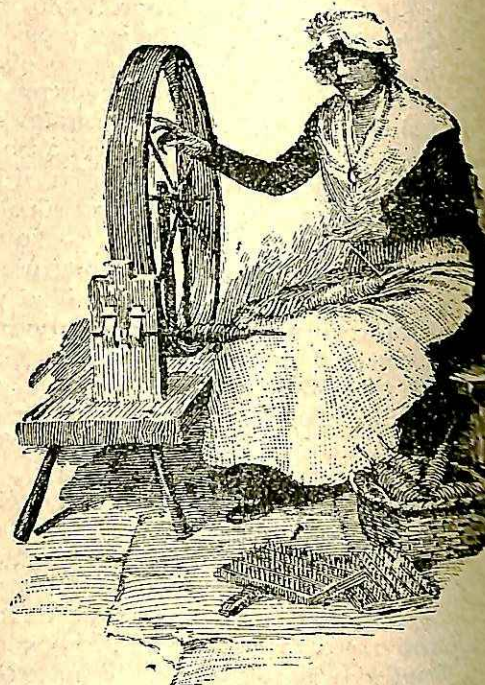
* Ἀπὸ τὸ ἔργον «Πῶς ἐνδύεται ὁ κόσμος» Ἐκδοσις Δημητράκου.

πολὺ βραδύτερον. Αἱ διαφοροὶ μέθοδοι διὰ τῶν ὁποίων γίνεται τὸ πῖλημα τῶν καπέλλων καθὼς καὶ μερικὰ εἶδη φορεμάτων ἀπὸ πάστα, εἶναι σχετικῶς προσφάτου ἐφευρέσεως, ὅπως εἶναι καὶ ἡ χρῆσις τοῦ χυμοῦ τοῦ δένδρου καουτσούκ δι' ἀδιάβροχα ἐνδύματα. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ χρησιμοποιοῦμεν περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον εἰς τὰ διάφορα εἶδη τῆς ἐνδυμασίας μας. Ὡς πρῶται καρφίτσαι ἐχρησιμοποιήθησαν ἀγκάθια, καὶ αἱ πρῶται βελόναι ἦσαν ψαροκόκκαλα. Ἀπὸ τὴν χρῆσιν σχοινίων μαζὺ μὲ κομμάτια ξύλου, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπερνοῦσαν θηλιές, προήλθε καὶ ἡ κουμπότρυπα, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐβούτηξε εἰς τὸ βυθὸ τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν ποταμῶν διὰ νὰ βγάλῃ τὰ ὄστρακα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κατασκευάζομεν τὰ καλύτερα κουμπιά.

Καὶ ἔτσι ἐξηκολούθησεν ἡ γνῶσις τῆς τέχνης τῆς κατασκευῆς ἐνδυμάτων νὰ προάγεται ἀπὸ ἐποχῆς εἰς ἐποχὴν καὶ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος καὶ ἡ βιομηχανία τῆς παραγωγῆς αὐτῶν νὰ αὐξάνη καὶ νὰ διαδίδεται· τῶρα σχεδὸν κάθε ἔθνος καὶ κάθε φυλὴ καὶ σχεδὸν κάθε μέρος τοῦ κόσμου καταγίνεται εἰς ἓνα ἢ ἄλλο εἶδος τῆς βιομηχανίας τῶν ἐνδυμάτων.

Ἡ ρόκα καὶ τ'ἀδράχτι

Κλωστικός τροχός

Σχολεῖο καὶ Λογοτεχνία

«Νεαρὸς δημοδιδάσκαλος ζητεῖ ἐπιπλωμένο δωμάτιο» ————— Τοῦ P. Münch

Σ' ὅλο μου τὸ δασκαλικὸ βίο οἱ προσπάθειες μου εἶναι ὄχι μόνον νὰ κατάρτιζω τοὺς μαθητὲς μου στὶς διαφορὰς ψυχρὰς ἐπιστῆμες, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς μορφώω ὅσο μπορῶ μὲ τὶς ποιητικὰς ἀντιλήψεις τοῦ γύρου κόσμου. Ὅταν λοιπὸν κάνουμε καμιά σχολικὴ ἐκδρομὴ, παίρνω πάντα μαζί μου ἓνα τόμο μὲ λυρικά ποιήματα καὶ ὅταν καθόμαστε σὲ καμιά πλαγιά βουνοῦ, γιὰ ν' ἀπολάψουμε τὴ μαγευτικὴ φύση ποὺ ἀπλώνεται ὀλόγυρα μας, ἐπωφελεῖμαι τὴν κατάλληλη ψυχικὴ διάθεση ποὺ ἔχουν τὴ στιγμὴ αὐτὴ τὰ παιδιὰ μου, γιὰ νὰ τοὺς ποτίσω τὴν ψυχὴ μὲ ποιητικὰς ἀντιλήψεις καὶ σκέψεις, διαβάζοντας ἐπίκαιρα ποιήματα. Ἀλλὰ καὶ στὴν ἄλλη μας καθημερινὴ ζωὴ δὲν παραλείπω ποτὲ σὲ κάθε εὐκαιρία ν' ἀνυψῶ τοὺς μαθητὲς μου ὀδηγώντας τοὺς νὰ βλέπουν πάντα λίγο ψηλότερα καὶ μὲ τὸ μάτι τοῦ ποιητῆ.

Εἶχα κάποτε μαθητὲς στὸ σχολεῖο τὰ δυὸ παιδιὰ τῆς οἰκογένειας Πφότενχάουερ. Ὁ Παυλάκης εἶταν 9 χρονῶν καὶ φοιτοῦσε στὴν τάξην ποὺ εἰμὺν ἐγὼ δάσκαλος. Ἡ ἀδερφή του Ἀννελόρα—προικισμένη μὲ γλωσσικὸ ταλὲντο—εἶταν πιά 14 χρονῶν καὶ φοιτοῦσε σὲ ἀνώτερη τάξην, ὅπου δίδασκα ἐγὼ τὸ γλωσσικὸ μάθημα. Ὁ πατέρας ὅμως καὶ ἡ μητέρα τῶν παιδιῶν αὐτῶν δὲν εἶταν καθόλου ἐνθουσιασμένοι μὲ τὸ διδακτικὸν μου τρόπον στὸ γλωσσικὸ μάθημα. Ὁ πατέρας, Φράντς Πφότενχάουερ, γραμματικὸς σὲ κάποια ἐταιρία, εἶταν ἓνα ἀπὸ τὰ παλιὰ ἐκεῖνα σκουριασμένα κεφάλια, ποὺ ἤθελε νὰ ἰδεῖ τὰ παιδιὰ του νὰ βγοῦν ἄνθρωποι σοβαροὶ στὴν κοινωνία κατὰ τὸν παλιὸ περίφημον τρόπον καὶ ν' ἀποκατασταθοῦν κάπου. Δὲν μπορούσε λοιπὸν νὰ καταλάβῃ, μ' ὅλη τὴν καλὴν του θέλησιν, τί θὰ χρειάζονταν στὸ βίον τῶν παιδιῶν του οἱ περιττὲς αὐτὲς ποιητικὲς ἐκφράσεις καὶ εἰκόνες καὶ γενικὰ τὸ διαλεχτὸ ὕφος, ποὺ ζητοῦσα πρὸ πάντων στὶς ἐκθέσεις τῶν παιδιῶν μου.

Μιά μέρα μοῦ ἔγραψε ἡ μητέρα τοὺς:

«.....Ὅσο γιὰ τὶς ἐκθέσεις, σὰς παρακαλῶ νὰ μὴ βάζετε τὸν Παυλάκην μας σὲ τόσους κόπους, ἀφοῦ δὲν πρόκειται δὲ νὰ γίνῃ κανένας συγγραφέας. Τὸ ἴδιο σὰς δηλώνω καὶ γιὰ τὴν κόρην μου Ἀννελόραν». Ὑπονοοῦσε δηλ. ὅτι καὶ αὐτὴ δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ συγγραφέας.

Ὅταν ἡ κυρία Πφότενχάουερ ἦρθε μιὰ μέρα στὸ σχολεῖον, τῆς παράστησα ὅτι δὲν εἶχε δίκιον καὶ δὲν εἶταν πρὸς τὸ συμφέρον τῶν παιδιῶν τῆς ν' ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴ γλωσσικὴν τοὺς μόρφωσιν καὶ ν' ἀποδοκιμάζει τοὺς κόπους ποὺ ἔκανα γιὰ τὴ λογοτεχνικὴ ἀνύψωσιν τῶν παιδιῶν.

«Ὅλ' αὐτὰ εἶναι καλὰ καὶ ἅγια» μοῦ ἀπάντησε. «Μὰ στὰ δικά μας τὰ παιδιὰ δὲ θὰ χρησιμεύουν σὲ τίποτα. Τοὺς εἶναι ἄρκετόν νὰ μάθουν νὰ λογαριάζουν, νὰ διαβάζουν καὶ νὰ γράφουν κανένα γράμμα γιὰ τὶς συνηθισμένες ὑποθέσεις τῆς ζωῆς. Μ' αὐτὸ τὸ κωμικὸ ὕφος ποὺ μαθαίνουν μπορεῖ νὰ γίνουν ἀργότερα γελοῖοι!»

Φυσικά ἐγὼ δὲν παρασύρθηκα ἀπ' αὐτά. Ἡ δουλειά μου εἶταν νὰ φροντίζω νὰ μὴ βγοῦν τὰ παιδιὰ μου στὴν κοινωνικὴ ζωὴ ἀποξενωμένα ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς τέχνης καὶ φιλολογίας καὶ γιὰ τὶς προσπάθειες μου αὐτὲς ἀποζημιώθηκαν μὲ τὸ παραπάνω παίρνοντας ἕναν ἐξαιρετικὸ ἔπαινο ἀπὸ τὴν κυρία Πφότενχάουερ! Ἡ κωμικὴ αὐτὴ μεταβολὴ τῆς γνώμης τῆς ἐγίνε με τὸν ἀκόλουθο τρόπο.

Τὰ θέματα γιὰ τὶς ἐκθέσεις τῶν κοριτσιῶν μου τ' ἀναζητοῦσα πάντα μέσα στὴν πραγματικὴ ζωὴ καὶ μιὰ μέρα βρῆκα ἀφορμὴ γιὰ ἐκθεση ἀπὸ μιὰ ἡμερίδα. Σ' ἕνα φύλλο, τῆς Λιψίας διαβάσαμε μιὰ μέρα: «Νεαρὸς δημοδιδάσκαλος ζητεῖ ἐπιπλωμένο δωμάτιο». Εἶπα λοιπὸν στὶς μαθήτριες μου:

«Ἀς ὑποθέσουμε πὼς οἱ γονεῖς σας ἔχουν ἕνα δωμάτιο γιὰ νοίκιασμα. Γράψετε λοιπὸν μιὰ προσφορὰ στὸ νεαρὸ δάσκαλο. Περιγράψετε τὸ δωμάτιο μὲ ὅλες του τὶς λεπτομέρειες, προσπαθῆστε μόνο, ὅσο μπορείτε, νὰ μὴ γράψετε πεζὰ καὶ ξερά, ἀλλὰ νὰ δώσετε στὴν ἐπιστολὴ σας ἕνα κατάλληλο πλαστικὸ ὕφος, ἕνα ὕφος ποιητικὸ!»

Προλαβαίνοντας ὅμως νὰ πάρουν γιὰ χαρακτηριστικὸ στὰ γράμματα μας τὴν αὐστηρὴ πραγματικότητά, τοὺς ἐσύστησα καὶ τοῦτο:

«Κάθε δωμάτιο, ἂν τὸ καλοπροσέξει κανένας, δὲν μπορεῖ παρὰ νά'χει βέβαια καὶ κάποιες ἐλλείψεις. Οἱ ἐλλείψεις ὅμως αὐτὲς ἀναπληρώνονται μὲ ἄλλα πλεονεχτήματα ποὺ ἔχει τὸ δωμάτιο. Γιὰ νὰ μὴν ἔχουν μερὲς ὑστερα παρὰ πονα, δὲν πρέπει νὰ ἀποκρύψετε τὰ τυχόν μειονεχτήματα ἀπὸ τὸ δάσκαλο, εἶναι δικαίωμα σας ὅμως νὰ τὰ δικαιολογήσετε καὶ νὰ τὰ παραστήσετε ὡς ἀνάξια λόγου τοιζοντας περισσότερο τὰ πλεονεχτήματα».

Εἶναι πολὺ νόστιμος ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἀκολούθησαν τὰ κορίτσια αὐτὴ τὴ σύσταση μου!

«...Κοντὰ στὸ σπῆτι μας εἶναι ἕνας φοῦρνος ποὺ κάνει ψωμιά. Ὅλη τὴ νύχτα οἱ μηχανὲς δουλεύουν μὲ μεγάλο θόρυβο, ποὺ ἀκούγεται στὸ σπῆτι μας. Γιὰ τὸ θόρυβο ὅμως αὐτὸ θὰ ἔχετε μιὰ σημαντικὴ ἀποζημίωση: θὰ ἀπολαβαίνετε κάθε πρωτὶ τὰ φρεσκότατα, λαχταριστὰ ψωμάκια του».

(Λοιπὸν ἕνα δωμάτιο γιὰ λιχουδιές).

«...Αὐτὸ λοιπὸν τὸ δωμάτιο εἶναι ἕνας ἀληθινὸς παράδεισος. Στὸ σπῆτι μας ταχτικὰ γίνονται πολλὲς κουτσομπολιές. Ἀλλὰ ἔννοια σας, μὴ φοβᾶστε γι' αὐτό, δὲ θὰ σᾶς ἀνακατέψουν ἐσᾶς, γιὰτὶ ἡ μητέρα μου τοὺς μαρτυράει ὅλους...»

«...τὸ σπῆτι μας εἶναι κοντὰ σ' ἕνα σφαγεῖο καὶ καμιά φορὰ ἐρχεται μιὰ δυσάρεστη μυρουδιά ἀπὸ ἐκεῖ. Ὅταν ὅμως φυτᾶ μπονέντες, δὲν αἰσθάνεστε καμιά ἀποφορά. Καὶ εἰσαίρετε καλὰ, ἀφοῦ εἰστε δάσκαλος, ὅτι στὴ συνοικία μας ἐπικρατεῖ πάντα πονέντες...»

«...Στὸ δρόμο μας ἐπικρατεῖ λοιπὸν κάποια μονοτονία. Ἀπέναντι ὅμως κάθονται φοιτητές, ποὺ τραγουδοῦν εὐθυνα τραγούδια! Ἀνοίγουν ὅλα τους τὰ παράθυρα καὶ ἔτσι μπορεῖ ὁ καθένας ν' ἀκούει τὶς ὁμορφες καντάδες τους. Μπορεῖτε λοιπὸν κάπου κάπου νὰ τὶς παρακολουθεῖτε καὶ σεις. Τὸ δωμάτιο εἶναι καὶ πολὺ φτηνὸ...» (Μὰ ποιὸς ρωτᾷ γιὰ τὴν τιμὴ, ὕστερ' ἀπὸ τέτια πλεονεχτήματα!).

«...Κι ἐπειδὴ δὲν ἔχουμε μικρὰ παιδιὰ, θὰ ἔχετε μεγάλη ἡσυχία. Ἐχῶ ὅμως καὶ δυὸ μεγαλύτερες ἀδερφές. Ἐτσι θὰ μπορεῖτε κάπου κάπου νὰ κάνετε βεγγέρα μαζί μας, νὰ περνάει ἡ ὥρα!... (Ἀχ!)

«...Τὸ σπῆτι μας ἔχει βέβαια μερικὲς ἐλλείψεις, ἀλλ' ὅμως κατοικεῖ μαζί μας καὶ ἕνας γέρος, συνταξιοῦχος διευθυντὴς σχολείου, καὶ ἂν καμιά φορὰ ἔχετε καμιά ἀπορία, θὰ μπορεῖτε ἀμέσως νὰ τὸν ρωτᾶτε!» (Ὅταν λοιπὸν τὸ σπῆτι δὲν ἔχει καμιά ἄλλη ἐλκυστικὴ δύναμη...).

Νὰ καὶ τὸ γράμμα τῆς Ἀννελόρας Πφότενχάουερ:

Ἀξιότιμε κύριε δημοδιδάσκαλε,

Ἐκατοντάδες δωμάτια σᾶς προσφέρονται στὴ Λιψία, γιὰ νὰ διαλέξετε τὸ καλύτερο. Ἐνα ὅμως μοναχά, εἰδικὸ γιὰ σᾶς, σᾶς ἀναμένει μὲ ἀγωνία. Ὅταν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας μπαίνουντας ἀπὸ τὸ πλατὺ παράθυρο θὰ πλημμυρίζει τὴν κάμαρα σας καὶ θὰ ζωηρεύει τὰ χρώματα τοῦ ὁμορφου μπουκέτου ποὺ θὰ βρίσκεται στὸ γραφεῖο σας, θὰ εἶναι μιὰ ἀπόλαυση νὰ κάθεστε ἐκεῖ μέσα καὶ νὰ διορθώσετε τετράδια. Πρωτύτερα καθόταν ἕνας ἔμπορος στὸ σπῆτι μας, μὰ δὲν τοῦ ἄρεσε, γιὰτὶ αὐτὸς εἶχε στὸ νοῦ του μόνο τοὺς λογαριασμούς, ἡ ψυχὴ ὅμως ἐνὸς νεαροῦ δασκάλου δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐνθουσιάζεται μὲ τὰ ἐξαιρετικὰ αὐτὰ πράγματα. Ὁ εὐρύχωρος κοιτώνας εἶναι ἀνοικτὸς στὴ ρόδινη ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου: ἕνα ὁλοκάθαρο κρεβάτι καὶ λευκὰ ἐπιπλά δέχονται τὸ εὐεργετικὸ φῶς του. Στὴν αὐλὴ ποὺ βλέπει αὐτὸ τὸ δωμάτιο μαζεύονται συχνὰ κἀνα δυὸ ντουζίνες παιδάκια καὶ παίζουν βουίζοντας σὰν μελίσσια. Ἀλλ' ἂν καμιά φορὰ μαλώνουν καὶ φωνάζουν δυνατὰ, ἐσεῖς, σὰν δάσκαλος ποὺ εἰστε, θὰ αἰσθάνεστε φυσικὰ ἀπόλαυση μὲ τὶς γλυκιές, παιδιάτικες φωνούλες! Μὴ διστάσετε λοιπὸν οὔτε στιγμὴ νὰ πιάσετε καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ δωμάτια γραφεῖο καὶ κρεβατοκάμαρα καὶ δὲ θὰ μετανιώσετε!

Τὸ γράμμα αὐτό, ποὺ δὲν εἶταν ἄλλο τίποτα, παρὰ μιὰ καθαρὴ ἀσκηση ὕφους, δὲν ἔμεινε ἀσκηση προορισμένη μόνο γιὰ τὸ σχολεῖο, ἀλλὰ πῆρε πραχτικὴ σημασία. Ἡ Ἀννελόρα ἤσαιρε πὼς οἱ γονεῖς τῆς προσπαθοῦσαν πολὺν καιρὸ νὰ νοικιάσουν τὸ δωμάτιο καὶ ὅτι οἱ κόποι τους πῆγαν χαμένοι. Τῆς ἤρθε λοιπὸν ἡ ἰδέα νὰ γράψει αὐτὴ τὴν ἐκθεση σὲ ἐπιτολόχαρτο, νὰ τὴν τροποποιήσει ἀνάλογα μὲ τὸ πρόσωπο, καὶ νὰ τὴν στείλει σὲ κάποιον ποὺ ζητοῦσε δωμάτιο.

Καὶ πραγματικὰ ἡ Ἀννελόρα εἶχε τὴν πρώτη τῆς ὥραϊα ἐπιτυχία στὴ ζωὴ τῆς! Ἐνας νεαρὸς μηχανικὸς ἔλαβε 200 γράμματα πάνω κάτω, τὸ ἕνα ἀνουςιότερο ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅταν ἔβαλε στὴν ἡμερίδα πὼς ζητοῦσε δωμάτιο. Εἶχε βαριεστήσει πιά, ὅταν μέσα στὶς τυπικὲς ἐπιστολὲς βρῆκε καὶ μιὰ, ποὺ μέσα τῆς διάκρινε ἕναν ἄνθρωπο μὲ ψυχὴ καὶ ὄχι μόνο ἕναν ψυχρὸ ἰδιοχτήτη. Πῆγε ἐκεῖ, εἶδε τὸ σπῆτι... καὶ τὸ τεχνικὸ ὕφος τῆς ἐπιτολῆς νίκησε πέρα πέρα. Τὸ νοίκιασε τὸ δωμάτιο!

Ἡ κυρία Πφότενχάουερ ἤρθε σὲ μένα μὲ πρόσωπο ποὺ ἀστράφτε ἀπὸ χαρά:

«Ἐαίρετε, τώρα κατάλαβα πὼς μπορεῖ νὰ ὠφελήσει πολὺ, ἂν κανένας εἰσαίρει νὰ μεταχειριστεῖ καλὰ τὴν πέννα! Ἡ κόρη μου ἔστειλε τὴν ἐκθεση ποὺ κάματε στὸ σχολεῖο σ' ἕναν κύριο ποὺ ζητοῦσε δωμάτιο καὶ ἔτσι πετύχαμε ἕναν καλὸ ἐνοικιαστή! Πρῶτὴ του κουβέντα, ὅταν ἤρθε σπῆτι μας, εἶταν νὰ μὲ ρωτήσῃ, ἀπὸ ποῦ κληρονόμησα αὐτὴ τὴν ποιητικὴ φλέβα! Νόμισε πὼς τόγραψα ἐγὼ τὸ γράμμα».

Πᾶνε τώρα τρία χρόνια ἀφότου συνέβηκε αὐτὸ τὸ γεγονός. Τὸ εἶχα σχεδὸν ξεχασμένο, ὅταν ἔξαφνα μοῦ παρουσιάζεται αὐτὲς τὶς ἡμέρες ἡ Ἀννελόρα μαζί μὲ τὸ νεαρὸ μηχανικὸ, γιὰ νὰ μοῦ κάμουν ἐπίσκεψη. Ἡ μαθήτριά μου νόμιζε καθῆκον τῆς νὰ μοῦ παρουσιάσῃ τὸ μηχανικὸ ὡς... ἀραβωνιαστικὸ τῆς! Ἦρθε νὰ μοῦ σφίξει τὸ χέρι καὶ νὰ μ' εὐχαριστήσῃ, γιὰτὶ ἐγὼ εἶμουν ἡ αἰτία, ἂν καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλω, νὰ βρεῖ τὴν ἐπιτυχία τῆς!...

Μάθετε λοιπὸν, κυρίες, ὅτι οἱ ἐκθέσεις μὲ ποιητικὸ ὕφος δὲν εἶναι τὸ χειρότερο μάθημα!...

Μετάφρ. Δ. Γ. ΖΗΣΗ

Ἱστορία τοῦ διδακτικοῦ βιβλίου καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι

Ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) μέχρι σήμερον

(Συνέχεια)

Ι. ΖΕΡΒΟΥ

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν λογικὴν ἀλληλουχίαν προηγείται ἡ μεταφυσικὴ περὶ ψυχῆς καὶ θεοῦ καὶ ἐπονται αἱ πληροφορίαι ἐκ τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὅσας ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἀλφαβηταρίου κρίνει ὅτι πρέπει νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ δὴ καθ' ὃν τρόπον νομίζει ὅτι ὑπεκφεύγει πᾶσαν τυχὸν ἀντίθεσιν πρὸς τὰ διατυπούμενα ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἰδίῳ Διαθήκῃ περὶ τῆς γῆς ὡς κέντρου τοῦ σύμπαντος, περὶ ἀκινήσεως αὐτῆς κ.λ. Αὐτὸς γνωρίζων, ὡς φαίνεται, καὶ ἀποδεχόμενος ἴσως τὰς περὶ πλανητικοῦ συστήματος καὶ περὶ ἑλξεως ἀντιλήψεις τῆς ἐπιστήμης, ἀποφεύγει σκοπίμως νὰ τὰς διευκρινίσῃ διὰ τοὺς ἀναγνώστας του καὶ μὲ πολλὴν ἀοριστίαν τοὺς διδάσκει ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ φωτεινὰ σώματα..... περιφέρονται εἰς τὰς φυσικὰς τῶν κινήσεις. Τίνες δηλ. εἶναι αἱ φυσικαὶ αὐτῶν κινήσεις ἀποφεύγει νὰ τὸ διευκρινίσῃ. Μὲ προσομοίαν ὑπεκφυγὴν πραγματεύεται καὶ περὶ τῆς γῆς ὡς οὐρανοῦ σώματος καὶ περὶ τῆς φυσικῆς ἐπ' αὐτῆς ζωῆς.

Διὰ νὰ συμπληρωθῇ δὲ ἡ κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ συγγραφέως ἐπαρκὴς ἐγκυκλοπαιδικὴ διδασκαλία, παρέχονται εἰς τρία τελευταῖα κεφάλαια τοῦ Ἀλφαβηταρίου ὁδηγίαι ὑγιεινῆς, ἐκτιμήσεις καὶ πληροφορίες περὶ δικαιοσύνης καὶ δικαστηρίων, ἐν τέλει δὲ οἶονεῖ ἱστορικὸς τις ἀπολογισμὸς ἀπὸ κτίσεως κόσμου, μὲ τίτλον τοῦ κεφαλαίου «Ἐπιστήμη τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Γραφῆς, ἥτοι ἡ Ἱερὰ Ἱστορία καὶ αἱ χρονολογικαὶ ἐποχαὶ καὶ περίοδοι».

Καὶ ἰδοὺ χαρακτηριστικαὶ ἐκ τοῦ κειμένου περικοπαί:

Περὶ Οὐρανοῦ.

Ἐ ρ. Τί εἶναι ὁ Οὐρανός;

Ἀ π. Ἐνα ἄπειρον διάστημα ὕψους εἰς τὸ ὅποιον εὐρίσκονται τὰ φωτεινὰ σώματα περιφερόμενα εἰς τὰς φυσικὰς τῶν κινήσεις, ἡγουν, ὁ Ἥλιος, οἱ Πλανῆτες, καὶ οἱ λοιποὶ Ἀστέρες, τὸ δὲ μεταξύ Οὐρανοῦ, καὶ Γῆς λέγεται Ἀτμοσφαῖρα, ἡ διάστημα τοῦ Αἰθέρος.

Περὶ Ἀέρος καὶ Πυρός.

Ἐ ρ. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ Στερέωμα τί ἄλλο εὐρίσκεται, ἡγουν εἰς τὸν Αἰθέρα μεταξύ Οὐρανοῦ, καὶ Γῆς;

Ἀ π. Ἀέρας, καὶ Πῦρ, καὶ λοιποὶ ἄτμοι, καὶ ἀναθυμιάσεις ὅπου τραβᾷ ὁ Ἥλιος ἀπὸ τὴν Γῆν εἰς τὸ ὕψος, τὸ ὅποιον λέγεται Ἀτμοσφαῖρα.

Ἐ ρ. Τί εἶναι ὁ Ἀέρας;

Ἀ π. Ἐνα ἀπὸ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα λεπτότατον, ἀραιόν, ἀεικίνητον, ρευστόν, διαφανές, ὅπου περικυκλώνει τὴν Γῆν καὶ τὴν θάλασσαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, καὶ ἀναγκαῖον εἰς τὸ Ζῆν, εἰς τὴν Φλόγα, εἰς τὸ Φῶς, καὶ εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν Ζώων.

Περὶ Γῆς, καὶ Ζώων.

Ἐ ρ. Τί εἶναι ἡ Γῆ;

Ἀ π. Ἐνα Στοιχεῖον ξηρόν, καὶ ψυχρόν, καὶ βαρὺ, σύμμικτον ἀπὸ διαφόρους ποιότητος, ἀπὸ χῶμα δηλ. ἄλατα, ἔλαια, νίτρα, θειάφια, μέταλλα, πέτρας κτλ. τὰ ὅποια μαζῇ σχηματίζουν αὐτὴν τὴν Σφαῖραν τῆς Γῆς ὁμοῦ μὲ τὴν Θάλασσαν.

Ἐ ρ. Τί σχῆμα ἔχει ἡ Γῆ;

Ἀ π. Σφαιροειδὲς κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην.

Ἐ ρ. Ποῦ εἶναι τὸ κέντρον τῆς Γῆς;

Ἀ π. Εἰς τὴν μέσσην τοῦ κύκλου τῆς Γῆς, καὶ ἐκεῖ ἀποβλέπει καὶ κλίνει κάθε βαρὺ πρᾶγμα, εἰς τὴν ὁποίαν γεννῶνται, ἢ ἐκδίδονται ἀλληλοδιαδόχως ὅλα τὰ ζῶα, τὰ δέντρα καὶ φυτὰ ὅπου εὐρίσκονται ἐπάνω τῆς, καὶ τὰ διατρέφει μὲ τὴν θρεπτικὴν ὑγρότητά της.

Ἐ ρ. Τί εἶναι τὸ γένος τῶν Ζώων;

Ἀ π. Τὸ ζῶον διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς λογικόν, καὶ εἰς ἄλογον, τὸ μὲν λογικόν, εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις εἶναι τὸ πλέον εὐγενικὸν πλάσμα τῆς Φύσεως διὰ τὴν λογικὴν ψυχὴν, διὰ τὴν πολυμαθείαν του, διὰ τὸν ἐντελὲς ὀργανισμόν του, διὰ τὰς πολλαπλάσιās ιδέας του, καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὑπεροχὴν του. Τὸ δὲ ἄλογον, ὑποδαιρεῖται εἰς τρεῖς κλάσεις, εἰς χερσαῖα ζῶα, εἰς πετεινὰ, καὶ εἰς ἐνυδρᾶ καὶ αὐτὰ διαιροῦνται εἰς Ζῶα ζωοτόκα, καὶ εἰς Ζῶα ὠοτόκα. Καὶ τὰ μὲν Ζωοτόκα, εἶναι τὰ τετράποδα, ὡς τὸ Ἄλογον, τὸ Βόδι, τὸ Πρόβατον καὶ τλ. Τὰ δὲ ὠοτόκα εἶναι τὰ πετούμενα πτερωτά, τὰ ὀψάρια, τὰ ἀμφίβια, τὰ ζωύφια, καὶ

Ἱστορία τοῦ διδακτικοῦ βιβλίου καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι

Ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) μέχρι σήμερον

(Συνέχεια)

Ι. ΖΕΡΒΟΥ

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν λογικὴν ἀλληλουχίαν προηγεῖται ἡ μεταφυσικὴ περὶ ψυχῆς καὶ θεοῦ καὶ ἔπονται αἱ πληροφορίες ἐκ τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὅσας ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἀλφαβηταρίου κρίνει ὅτι πρέπει νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ δὴ καθ' ὃν τρόπον νομίζει ὅτι ὑπεκφεύγει πᾶσαν τυχὸν ἀντίθεσιν πρὸς τὰ διατυπούμενα ἐν τῇ Παλαιᾷ ἰδίᾳ Διαθήκῃ περὶ τῆς γῆς ὡς κέντρου τοῦ σύμπαντος, περὶ ἀκίνησιός αὐτῆς κ.λ. Αὐτὸς γνωρίζων, ὡς φαίνεται, καὶ ἀποδεχόμενος ἴσως τὰς περὶ πλανητικοῦ συστήματος καὶ περὶ ἔλξεως ἀντιλήψεις τῆς ἐπιστήμης, ἀποφεύγει σκοπίμως νὰ τὰς διευκρινίσῃ διὰ τοὺς ἀναγνώστας του καὶ μὲ πολλὴν ἀοριστίαν τοὺς διδάσκει ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ φωτεινὰ σώματα..... περιφέρονται εἰς τὰς φυσικὰς τῶν κινήσεις. Τίνες δηλ. εἶναι αἱ φυσικαὶ αὐτῶν κινήσεις ἀποφεύγει νὰ τὸ διευκρινίσῃ. Μὲ προσομοίαν ὑπεκφυγὴν πραγματεύεται καὶ περὶ τῆς γῆς ὡς οὐρανοῦ σώματος καὶ περὶ τῆς φυσικῆς ἐπ' αὐτῆς ζωῆς.

Διὰ νὰ συμπληρωθῇ δὲ ἡ κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ συγγραφέως ἐπαρκὴς ἐγκυκλοπαιδικὴ διδασκαλία, παρέχονται εἰς τρία τελευταῖα κεφάλαια τοῦ Ἀλφαβηταρίου ὁδηγίαι ὑγιεινῆς, ἐκτιμήσεις καὶ πληροφορίες περὶ δικαιοσύνης καὶ δικαστηρίων, ἐν τέλει δὲ οἶονεῖ ἱστορικὸς τις ἀπολογισμὸς ἀπὸ κτίσεως κόσμου, μὲ τίτλον τοῦ κεφαλαίου «Ἐπιστήμη τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Γραφῆς, ἥτοι ἡ Ἱερὰ Ἱστορία καὶ αἱ χρονολογικαὶ ἐποχαὶ καὶ περίοδοι».

Καὶ ἰδοὺ χαρακτηριστικαὶ ἐκ τοῦ κειμένου περικοπταί:

Περὶ Οὐρανοῦ.

Ἐ ρ. Τί εἶναι ὁ Οὐρανός;

Ἀ π. Ἐνα ἄπειρον διάστημα ὕψους εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται τὰ φωτεινὰ σώματα περιφερόμενα εἰς τὰς φυσικὰς τῶν κινήσεις, ἡγουν, ὁ Ἥλιος, οἱ Πλανῆτες, καὶ οἱ λοιποὶ Ἀστέρες, τὸ δὲ μεταξύ Οὐρανοῦ, καὶ Γῆς λέγεται Ἀτμοσφαῖρα, ἡ διάστημα τοῦ Αἰθέρος.

Περὶ Ἀέρος καὶ Πυρός.

Ἐ ρ. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ Στερέωμα τί ἄλλο εὐρίσκεται, ἡγουν εἰς τὸν Αἰθέρα μεταξύ Οὐρανοῦ, καὶ Γῆς;

Ἀ π. Ἀέρας, καὶ Πῦρ, καὶ λοιποὶ ἄτμοι, καὶ ἀναθυμιάσεις ὁποῦ τραβᾷ ὁ Ἥλιος ἀπὸ τὴν Γῆν εἰς τὸ ὕψος, τὸ ὁποῖον λέγεται Ἀτμοσφαῖρα.

Ἐ ρ. Τί εἶναι ὁ Ἀέρας;

Ἀ π. Ἐνα ἀπὸ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα λεπτότατον, ἀραιόν, ἀεικίνητον, ρευστόν, διαφανές, ὁποῦ περικυκλώνει τὴν Γῆν καὶ τὴν θάλασσαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, καὶ ἀναγκαῖον εἰς τὸ Ζῆν, εἰς τὴν Φλόγα, εἰς τὸ Φῶς, καὶ εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν Ζώων.

Περὶ Γῆς, καὶ Ζώων.

Ἐ ρ. Τί εἶναι ἡ Γῆ;

Ἀ π. Ἐνα Στοιχεῖον ξηρόν, καὶ ψυχρόν, καὶ βαρὺ, σύμμικτον ἀπὸ διαφόρους ποιότητας, ἀπὸ χῶμα δηλ. ἄλατα, ἔλαια, νίτρα, θειάφια, μέταλλα, πέτρας κτλ. τὰ ὁποῖα μαζῇ σχηματίζουν αὐτὴν τὴν Σφαῖραν τῆς Γῆς ὁμοῦ μὲ τὴν Θάλασσαν.

Ἐ ρ. Τί σχῆμα ἔχει ἡ Γῆ;

Ἀ π. Σφαιροειδὲς κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην.

Ἐ ρ. Ποῦ εἶναι τὸ κέντρον τῆς Γῆς;

Ἀ π. Εἰς τὴν μέσην τοῦ κύκλου τῆς Γῆς, καὶ ἐκεῖ ἀποβλέπει καὶ κλίνει κάθε βαρὺ πρᾶγμα, εἰς τὴν ὁποίαν γεννῶνται, ἢ ἐκδίδονται ἀλληλοδιαδόχως ὅλα τὰ ζῶα, τὰ δέντρα καὶ φυτὰ ὁποῦ εὐρίσκονται ἐπάνω τῆς, καὶ τὰ διατρέφει μὲ τὴν θρεπτικὴν ὑγρότητά της.

Ἐ ρ. Τί εἶναι τὸ γένος τῶν Ζώων;

Ἀ π. Τὸ ζῶον διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς λογικόν, καὶ εἰς ἄλογον, τὸ μὲν λογικόν, εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις εἶναι τὸ πλεόν εὐγενικὸν πλάσμα τῆς Φύσεως διὰ τὴν λογικὴν ψυχὴν, διὰ τὴν πολυμάθειάν του, διὰ τὸν ἐντελῆ ὀργανισμόν του, διὰ τὰς πολλαπλάσιās ιδέας του, καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὑπεροχὴν του. Τὸ δὲ ἄλογον, ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς κλάσεις, εἰς χερσαῖα ζῶα, εἰς πετεινά, καὶ εἰς ἑνὺδρα καὶ αὐτὰ διαιροῦνται εἰς Ζῶα ζωοτόκα, καὶ εἰς Ζῶα ὠοτόκα. Καὶ τὰ μὲν Ζωοτόκα, εἶναι τὰ τετράποδα, ὡς τὸ Βόδι, τὸ Πρόβατον καὶ τλ. Τὰ δὲ ὠοτόκα εἶναι τὰ πετούμενα πτερωτά, τὰ ὀφάρια, τὰ ἀμφίβια, τὰ ζωύφια, καὶ

ὅσα ἔρπονται κατὰ Γῆς μὲ τὸ στήθος, ὡς ἡ θαλάσσιος Ἀθερίνη, ἡ Βίδρα, ὁ Κροκόδειλος, ἡ ψῆρα, ἡ μυῖγα, τὰ κωνούπια, τὸ Ὄφidia καὶ τλ. τὰ ὅποια ὑποδιαροῦνται εἰς πολλὰς κλάσεις, καθὼς Ὀστρακόδερμα, κολεόπτερα καὶ τλ. ὡς φαίνονται εἰς τὴν Φυσικὴν ἱστορίαν τοῦ Πουφών, καὶ ἄλλων.

Περὶ τῶν Ἀσθενειῶν τοῦ σώματος καὶ περὶ Διαιτήσεως.

- Ἐρ. Τίνι τρόπῳ δύναται τινὰς νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἀρρώστιας τοῦ σώματος;
- Ἀπ. Προβλέπωντας πρὶν ἔλθῃ ἡ ἀρρώστια νὰ προφυλάττῃ τὴν ὑγείαν του, καὶ ἀφ' οὗ ἀρρωστήσῃ νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ἰατρείαν του, καὶ πρὸ πάντων ὁ ἄνθρωπος νὰ μένῃ ἀλυπος, καὶ εὐχαριστημένος εἰς τὴν κατάστασιν ὅπου εὐρίσκεται, διότι μὴ εὐχαριστούμενος χάνει τὴν ἡσυχίαν του, καὶ ἐπομένως τὴν ὑγείαν του, ἥτις εἶναι ὁ μεγαλύτερος θῆσαυρός τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Περὶ τῆς καθολικῆς Ἐντολῆς καὶ τῶν Παραβάτων αὐτῆς.

- Ἐρ. Ποία εἶναι ἡ κυριώτερα Ἐντολὴ τοῦ Φυσικοῦ Νόμου;
- Ἀπ. Νὰ μὴ κάμωμεν εἰς ἄλλον, ἐκεῖνο ὅπου ἡμεῖς δὲν ἀγαπῶμεν ἄλλος νὰ κάμῃ εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἄλλους ὡσὸν τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ τοῦτο εἶναι θεόθεν ἔμφυτον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς εἴπομεν.
- Ἐρ. Διατί ἐφυτεύθη αὐτὸς ὁ Νόμος εἰς τοὺς ἀνθρώπους θεόθεν;
- Ἀπ. Διὰ νὰ φυλάττεται ἡ εἰρήνη μεταξὺ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ καλὴ κατάστασις τοῦ πολιτεύματος.
- Ἐρ. Ποῖοι εἶναι ὑποκείμενοι εἰς τὴν παράβασιν τούτου τοῦ Νόμου;
- Ἀπ. Τὰ νήπια ὅπου δὲν ἔχουσι διακριτικόν, οἱ ἄφρονες, ἡγουν οἱ ἔξω φρενῶν τρελοί, καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἐκυριεύθησαν ἀπὸ τὴν κακίαν, καὶ σκοτισμένοι δὲν γνωρίζουσι τοῦτον τὸν Φυσικὸν Νόμον καὶ πίπτουσιν εἰς τὴν ἄλογον ἀπανθρωπίαν τῶν θηρίων καὶ ἀδικοῦσι τὸν πλησίον των.

Περὶ Κριτῶν, καὶ περὶ Ἀδικίας.

- Ἐρ. Τί εἶναι ἓνα Κριτήριον;
- Ἀπ. Εἶναι εἰς κάθε πόλιν ἓνα ὁσπίτιον κοινὸν ὅπου κατοικεῖ ἓνας Κριτής, ἢ πολλοί, διωρισμένοι ἀπὸ τὸν Βασιλέα νὰ κρίνουσι τὸν λαὸν κατὰ τοὺς Νόμους μὲ δικαιοσύνην, καὶ νὰ καταδικάζουσι τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ ἐκεῖ πηγαίνει καθ' ἓνας, ἢ νὰ ζητήσῃ τὸ δίκαιόν του ἀπὸ ἄλλον, ἢ νὰ ἀπολογηθῇ ζητούμενος εἰς τὸν Κριτήριον, ἀμέσως, ἢ μὲ γράμμα ἱκετηρίου καὶ ἀναφοράν.
- Ἐρ. Πῶς λέγονται αὐτοὶ οἱ κρινόμενοι;
- Ἀπ. Ἐκεῖνος ὅπου ζητεῖ ἄλλον εἰς τὸν Κριτήριον λέγεται Ἐνάγων, καὶ ἐκεῖνος ὅπου ζητεῖται ἀπὸ ἄλλον λέγεται Ἐναγόμενος.

Περίοδος πρώτη ἡ ὅποια περιλαμβάνει 2262 χρόνους ἀπὸ τῆς πλάσεως τοῦ Κόσμου ἕως τοῦ Κατακλυσμοῦ.

- Ἐρ. Ποῖος ἐπλάσε τοῦτον τὸν μέγαν Κόσμον;
- Ἀπ. Ὁ Θεός.
- Ἐρ. Πότε τὸν ἐπλάσε;
- Ἀπ. Πρὸ πέντε χιλιάδων καὶ πεντακοσίων ὀκτῶ χρόνων πρὶν τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
- Ἐρ. Ἀπὸ τί, καὶ διὰ μέσου τίνος τὸν ἐπλάσεν;
- Ἀπ. Ἀπὸ τοῦ μηδέν, διὰ μέσου τῆς δυνάμεως τῆς θελήσεώς του.
- Ἐρ. Εἰς πόσας ἡμέρας τὸν ἐπλάσεν;
- Ἀπ. Εἰς ἕξ ἡμέρας, μὲ τέτοιαν τάξιν. Εἰς τὴν πρώτην ἡμέραν ἐπλάσε τὸν Οὐρανόν, τὴν Γῆν, καὶ τὸ Φῶς. Εἰς τὴν δευτέραν τὸν ἐξαπλωμένον αἰθέρα. Εἰς τὴν τρίτην διεχώρισε τὴν ξηρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ ἐστόλισε τὴν Γῆν μὲ τὰ χόρτα καὶ δένδρα. Εἰς τὴν τέταρτην, τὸν ἥλιον, τὴν Σελήνην, καὶ τὰ ἄστρα. Εἰς τὴν πέμπτην τὰ πετεινὰ καὶ τὰ ὀφάρια. Εἰς τὴν ἕκτην, τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὴν ἑβδόμην τὸ σάββατον, κατέπαυσεν ὁ Θεός ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ.

(Συνέχεια)

Ἡ ἐβδομάδα τοῦ βιβλίου στὴν Ἑλλάδα

Σε πολλά μεγάλα κέντρα τῆς Εὐρώπης ἔχει μπεῖ στίς κοινωνικές γιορτές καὶ «Ἡ ἐβδομάδα τοῦ Βιβλίου». Ὡστε εἶναι πιά τώρα κι αὐτὴ στὸ γύρισμα τοῦ χρόνου μιὰ ωραία κοσμικὴ γιορτὴ, μιὰ ἐνδιαφέρουσα ἐκθεση, μιὰ ἐξευγενισμένη λαϊκὴ πανήγυρη τοῦ ἐθνικοῦ, τοῦ ντόπιου βιβλίου. Καὶ ἀποβλέπει τόσο στὴν ἀναγνώριση καὶ τὴν ὑποστήριξη τοῦ καλοῦ βιβλίου, ὅσο καὶ στὴν ἐμφάνιση καὶ τὴ διάδοση του σὲ ὅλες τὶς κοινωνικὲς τάξεις. Κάθε ὠφέλιμο κι ὠραῖο καὶ καλοτυπωμένο βιβλίον παρουσιάζεται κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο στὸ κοινὸ μέσα σὲ μιὰ εὐχάριστη κοσμικὴ συνάθροιση, μέσα σ' ἓνα εὐχάριστο περιβάλλον καὶ προσφέρεται φτηνὰ· γιατί οἱ ἐκδότες εἰδικῶς γιὰ τὴν ἐβδομάδα τοῦ βιβλίου καὶ ἀποκλειστικῶς γιὰ κεί πού εἶναι ἡ ἐκθεση του δίνουν τὰ βιβλία τους μὲ σημαντικὲς ἐκπτώσεις. Στὸν τόπο μας, ὅπου τόσο καθυστερεῖ ἡ διάδοση τοῦ καλοῦ βιβλίου, ἔφερε τὸ ὠραῖο ἔξιμο καὶ κατώρθωσε νὰ τὸ ἐπιβάλει μιὰ κυρία, πού τὸ εἶδε καὶ τὸ μελέτησε στὴν Εὐρώπη. Ἡ κ. Ἑλένη Ψημένου, πού τὸν περισσότερο καιρὸ μένει στὴν Ἰταλία, κυρία ἐξαιρέτως μορφωμένη καὶ μάλιστα γνωστὴ ἐκεῖ σὲ ἐκλεκτοὺς πνευματικούς κύκλους τὴν ἐβδομάδα τοῦ Ἑλληνικοῦ βιβλίου. Εἶδε ὅλους ὅσοι μπορούσε νὰ ὑποστηρίξουν τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὠραίας ιδέας, συνεννοήθηκε μὲ συγγραφεῖς, μὲ δημοσιογράφους, μὲ ἐκδότες, μπόρεσε νὰ κινήσει γενικότερα τὸ κοινωνικὸ ἐνδιαφέρον, νὰ κάμει μιὰ ὁργανωτικὴ ἐπιτροπὴ λογίων, νὰ βρεῖ ἓνα εὐπρόσωπο καὶ πνευματικῶς εὐάρμοστο χῶρο γιὰ τὴν ἐκθεση τοῦ βιβλίου. Ἔτσι τὸν περασμένο μῆνα, χάρη στὴν πρωτοβουλία τῆς κυρίας Ψημένου, βοηθημένης ἀπὸ ἐκλεκτὸ ἐπιτελεῖο, γίνηκε στίς αἰθουσες τῆς Ἑνώσεως τῶν Συντακτῶν (ὁδὸς Σταδίου 8) ἡ ἐκθεση τοῦ Ἑλληνικοῦ βιβλίου.—Κάποιες λεπτομέρειες τῆς πνευματικῆς αὐτῆς γιορτῆς δανειζόμεσθ' ἐδῶ ἀπὸ ἓνα χιουμοριστικὸ ἀλλὰ καὶ ζωντανὰ περιγραφικὸ χρονογράφημα τοῦ λογοτέχνη κ. Δ. Λαμπίκη:

Οἱ μετασχόντες ἐκδότες :

Πρῶτος καὶ καλύτερος, ὁ Οἶκος Χ. Γανιάρη μὲ μιάν συλλογὴν ἐκλεκτῶν καὶ μερικῶν σπανιωτάτων βιβλίων. Ὅλα εἶναι ἀξιολόγου φιλολογικοῦ περιεχομένου. Εἶναι ἔργα τοῦ Ἑφταλιώτη, ἀπὸ παλαιότερας ἐκλεκτᾶς ἐκδόσεως τοῦ Οἴκου τοῦ Γανιάρη, τοῦ Ψυχάρη, τοῦ Ταγκοπούλου, τοῦ Καρθαίου, τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Γκόλφη, τοῦ Φιλήντα, τοῦ Δούκα καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἡ διακόσμησης τῆς βιτρίνας ὀφειλομένη εἰς τὸ γοῦστο καὶ τὰς

προσπαθείας τῆς Κυρίας Γανιάρη, προκαλεῖ τὴν γενικὴν προσοχὴν καὶ τὸν φθόνον ἄλλων ἐκδοτῶν. Ἀπὸ πάνω πινακοθήκη μὲ τὰ πορτραῖτα τῶν συγγραφῶν. Εἰς τὴν αἶθουσαν τοῦ διαδρόμου, μὲ βιτρίνες λίγο στενόχωρα τοποθετημένες ἐφιλοξενούτο οἱ ἐκδοταὶ κ. κ. Τριανταφύλλου, Παπαδόπουλος τῶν «Μουσικῶν Χρονικῶν», Α. Μαυρίδης καὶ ὁ κ. Μ. Ζηκάκης, ὁ ὁποῖος μετέσχε, ὅπως μοῦ εἶπε, τῆς ἐκθέσεως μᾶλλον ἀπὸ φιλικὸν πνεῦμα πρὸς τοὺς συναδέλφους του. Ὑπῆρχον εἰς δύο τραπέζια ἐκεῖ ἐκτεθειμένα μερικὰ βιβλία συγγραφῶν καὶ ποιητῶν, πούδεν εἶχαν σύνδεσμο μὲ ἐκδότας. Τὰ εἶχεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἡ' Ἑνώσεως τῶν Συντακτῶν.

Εἰς τὴν μεγάλην, τὴν κεντρικὴν αἶθουσαν ὑπέδεχοντο τὸ Κοινὸν ἐπιβλητικὰ οἱ «μεγάλοι» ἐκδοτικοὶ οἴκοι. Ἀπέναντι ἀκριβῶς ὁ Οἶκος τῆς Ἑστίας μὲ τὴν προθήκην του καταστόλιστη μὲ τὰ κομψὰ βιβλία τῶν πολυπληθῶν ἐκδόσεών του. Μίαν ὁλόκληρον μικρὴ βιβλιοθήκη κατέχουν τὰ ἔργα τοῦ σεβαστοῦ μου φίλου κ. Ξενοπούλου. Ἄλλο τμήμα κατεῖχον οἱ τόμοι τῆς «Νέας Ἑστίας». Καὶ μετὰ ἤρχοντο τὰ ἄπειρα ἄλλα ἔργα πού ἔχει ἐκδόσει ὁ οἶκος αὐτός, ἓνας ἀπὸ τοὺς παλαιότερους τῶν Ἀθηνῶν.

Κοντὰ στὴν «Ἑστία» στὴ συνέχεια τῆς προθήκης, ὁ οἶκος Ι. Σιδέρη. Καὶ αὐτὸς μὲ πληθὺς ἐκδόσεών του καὶ ἰδίως τῶν ἀγαπητῶν του συγγραφῶν καὶ ποιητῶν Δροσίνη, Πολέμη, Παλαμᾶ, Τανάγρα. Μὲ σειρὰς τοῦ Ἡμερολογίου τῆς Μεγ. Ἑλλάδος, μὲ σειρὰς χαρτῶν καὶ πληθὺς ἄλλων ἔργων.

Ἀριστερὰ μᾶς ἐπεβάλλετο, μὲ τὸν πλοῦτον, τὴν καλαισθησίαν καὶ τὸν ἐκδοτικὸν ὄγκον του ὁ οἶκος Δημητράκου. Τὸ πιὸ φιγούρατο καὶ τὸ πιὸ καλλιτεχνικὸ ἦτο τὸ λαμπρὸν ἔργον τοῦ κ. Κύρου «Ὁ Θεοτοκόπουλος». Κατόπιν τὰ «100 χρόνια» τοῦ κ. Δ. Γατοπούλου, τὰ «Θεῖα δῶρα» τοῦ κ. Παπαντωνίου, ὁ «Ναζωραῖος» τοῦ κ. Τανάγρα, πολλὰ ἔργα τοῦ κ. Νιρβάνη, ἡ «Φωνὴ τοῦ βιβλίου» ἡ ὁποία ἐκδίδεται ἐπιμελεῖα τοῦ κ. Ι. Ζερβού, ἡ σειρὰ τῆς πλουσίας καὶ θαυμασίας, εἰκονογραφημένης κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὸν φίλον καλλιτέχνη κ. Μιχ. Παπαγεωργίου, Παιδικῆς Βιβλιοθήκης κλπ.

Γειτονικὰ πρὸς τὸν Δημητράκου ἦτο ἡ πλουσιωτάτη προθήκη Πυρσοῦ καὶ τῆς Φλάμας. Τὰ ἔργα τῆς προθήκης αὐτῆς εἶναι ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα τῆς βιβλιοδετικῆς μας βιομηχανίας. Τὸν Πυρσὸν ἀντιπροσώπευεν ἐκεῖ ὁ ἐκ τῶν δραστηριωτέρων ὑπαλλήλων του κ. Ταμπάκης, υἱὸς τοῦ παλαιότερου βιβλιοπώλου τῶν Ἀθηνῶν. Ἀς σημειώθῃ ὅτι ὁ κ. Ταμπάκης ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῆς κινήσεως μέσα εἰς ὅλην ἐκείνην τὴν φασαρίαν. Ἦτο ἓνα εἶδος τελετάρχου κρατοῦντος μέσα εἰς ἓνα θαυμάσιον ρυθμὸν ὅλην τὴν κοσμικο-φιλολογικὴν ἐκείνην συγκέντρωσιν.

Ἀπέναντι ἀπὸ τοῦ Δημητράκου, δεξιὰ τῶ εἰσιόντι εἰς τὸν πολύροχον ἐκείνον κόλπον, εἰς μιάν ὠραίαν καὶ ἐπιβλητικὴν προθήκην ἀδελφικῆς γειτονικότητος, ὁ οἶκος Μ. Σαλιβέρου καὶ ὁ οἶκος Γ. Βασιλείου. Καταφανὴς ἡ οἰκονομικὴ εὐρωστία ἀμφοτέρων. Ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν διακρίνομεν, ὅπως λέγουν καὶ εἰς τὰς στήλας τῆς κοσμικῆς κινήσεως τῶν ἐφημερίδων, τὸ «Γέρω τοῦ Μωρηᾶ» καὶ τὸν «Μισοῦλην» τοῦ δαιμονίου συναδέλφου κ. Σ. Μελά, ἀριστοτεχνικὰς μεταφράσεις ἀρχαίων συγγραφῶν, τὴν ὠραίαν ἐκδοσὶν τῶν ἔργων τοῦ Σουρῆ καὶ πλεῖστα ἄλλα ἔργα Ἑλλήνων συγγραφῶν.—Καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης εὐρύχωρος τράπεζα μὲ ἀφθονίαν πνευματικῶν τροφίμων, τὰ ὁποῖα παρέθεσεν ἡ Ἑνώσις τῶν Λογοτεχνῶν, καὶ τὰ ὁποῖα ἐμαγειρεῦσαμεν ἡμεῖς οἱ ἀποτελοῦντες τὰ μέλη της.

Ἐγένετο αὐτὴ ἡ φιλολογικὴ ἑορτὴ χάρις εἰς τὴν ἀξιοθαύμαστον πρωτοβουλίαν τῆς Κας Ψημένου ἐκλεκτῆς ἐρασιτέχνης λογίας, πρὸς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐκφράσωμεν τὸν θαυμασμόν μας καὶ τὰ συγχαρητήριά μας. Καὶ ἀφοῦ ἔγινε ἡ καλὴ ἀρχὴ, ἃς ἐργασθῶμεν τώρα προπαρασκευαστικῶς διὰ νὰ ὁργανώσωμεν τὴν προσεχῆ ἀνοιξιν εἰς τὸ Ζάππειον μιάν ἄλλην ἐκθεσιν τοῦ βιβλίου, ἡ ὁποία νὰ μὴ ἔχῃ νὰ ζηλευτὴ τίποτε σχεδὸν ἀπὸ τὴν Battaglia del Libro πού ἔγινε πέρυσι στὴ Φλωρεντία.

λήθεψε τη φιλοσοφικά διατυπωμένη υπόθεση. Και βρήκε ακόμα ότι τα λεγόμενα εις τη χημεία στοιχεία, δηλαδή απλά σώματα, αποτελούνται από άτομα, που έχουνε για κάθε στοιχείο την αυτή πάντα μάζα καθώς και ότι τα άτομα ενώνονται μεταξύ τους κατά ώρισμένες απλές αναλογίες και αποτελούν έτσι ξέχωρες ομάδες, που τις λέμε μόρια. Τών απλών σωμάτων τα μόρια αποτελούνται από άτομα του αυτού είδους και τών συνθέτων από άτομα διαφόρων ειδών. Έξάλλου το άτομο καθεαυτό έχει πυρήνα, που η κυρία του μάζα αποτελείται από θετικά φορτισμένες μάζες τις λεγόμενες πρωτόνια και από ηλεκτρόνια που κινούνται γύρω στην κύρια μάζα του πυρήνα σε διάφορες αποστάσεις. Απ' όλα τα άτομα την πιο μικρή μάζα έχει το άτομο του υδρογόνου και γι' αυτό την έχουν ορίσει μετρική μονάδα τών άλλων ατόμων. Όχι πρό πολλού μπορούσαν να κάμουνε φυσική (με ακτινοενέργεια) ή και τεχνική διάσπαση τών ατόμων και να παράγουν έτσι υδρογόνο και τελευταίως ο χημικός Rutherford από το άτομο του υδρογόνου να παραγάγει ήλιον. Τον περασμένο μήνα δύο άλλοι Άγγλοι επιστήμονες, ο Ουόλτον και ο Κόπφορτ, χημικοί στο εργαστήριο του πανεπιστημίου του Κέμπριτζ ανακοίνωσαν ότι με ηλεκτρικό ρεύμα 120 χιλ.βόλτ αποσύνθεσαν το άτομον του υδρογόνου και η αποσύνθεση έδωκε άτομο του ήλιου, που είναι πολύ δυνατότερο· αν η ανακοίνωση επαληθευτεί, ανατρέπεται ο νόμος της διατηρήσεως της ενέργειας. Και οι συνέπειες στην κινητική, στη μηχανική, στη φυσική θ' ανατεράστεις.

* *

Δημοσιεύτηκε τελευταία μία στατιστική για τις ετήσιες στρατιωτικές και εξοπλιστικές δαπάνες που κάνουν τώρα τα 41 κράτη του κόσμου. Τα κράτη αυτά είναι η Άγγλία, η Αίγυπτος, η Αλβανία, η Αργεντινή, η Αυστραλία, η Αυστρία, το Βέλγιον, η Βουλγαρία, η Βραζιλία, η Γαλλία, η Γιουγκοσλαβία, η Γερμανία, η Δανία, η Ελλάδα, η Ελβετία, οι Ένωμένες Πολιτείες, η Εσθονία, η Ιαπωνία, οι Ινδίες, η Ιταλία, ο Ισημερινός, η Ισπανία, ο Καναδάς, η Κίνα, η Κολομβία, η Λιθουανία, το Λουξεμβούργον, η Νορβηγία, η Ολλανδία, η Ουγγαρία, η Ουραγουάη, η Περουβία, η Πολωνία, η Πορτογαλλία, οι Σοβιετικές Δημοκρατίες, η Σουηδία, η Ρουμανία, η Τουρκία, η Τσεχοσλοβακία, η Φιλανδία και η Χιλή. Από τα σημειούμενα ποσά τών στρατιωτικών δαπανών αναφέρονται τα πιο του μᾶς ενδιαφέροντα. Η Βουλγαρία λοιπόν έχει στρατιωτικές δαπάνες 262 εκατομ. φράγκα Γαλλ., η Αλβανία 71 εκατομ., η Γιουγκοσλαβία 1230 εκατομ., η Ρουμανία 1300 εκατ. η Ελλάδα 533 εκατομ. Έξ άλλου την πιο μεγάλη δαπάνη στρατού, στόλου, αεροπορίας έχουν οι Ένωμένες Πολιτείες, δηλαδή 18000 εκατομ. γαλ. φράγκα, κατόπι η Άγγλία 14200 εκατομ. η Γαλλία 11000 εκατομ. η Ιταλία 8500 εκατ. και η Ιαπωνία 6000 εκατομ. Το σύνολο της ετήσιας δαπάνης για στρατούς, στόλους και αεροπλάνα τών 41 αυτών κρατῶν φθάνει στο καταπληκτικό ποσόν 110 δισεκατομ. φράγκων γαλ. Υπολογίζεται ότι αν οι δαπάνες αυτές περιορίζονταν στα μισά θα μπορούσε να δοθεί επίδομα για άνετη συντήρηση σε όλους τους άνεργους τών Ενωμ. Πολιτειῶν, της Γερμανίας και της Άγγλιας και θα περίσσευαν 700-800 εκατομ. γαλ. φράγκα.

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Η επαναστατική διάθεση τών Ινδῶν, που πήρε τη μορφή της παθητικής άνυπακοής, σύμφωνα με το κήρυγμα του Μαχάτμα Γκάντι, έδωκε αφορμή να γραφούν, ιδίως τώρα τελευταίως, πολλά λογοτεχνικά έργα σχετικά με τις Ινδίες. Έν' από τα πιο καλά είναι του Ι. Φ. Σούντερλαντ «Η άλυσσοδεμένη Ινδία». Αποτελεί μία περιγραφή της κακομοιρίας που δέρνει τα τρακόσια σχεδόν εκατομμύρια ανθρώπων της μεγάλης γόνιμης χώρας. Ο συγγραφέας περιγράφει τους λαούς που τήνε κατοικούν, τις πανάρχαιες παραδόσεις τους, τα έθιμα τους, τον πολιτισμό τους, την καταδυνάστευση που έχουν από τους κυρίαρχους Άγγλους και τη δυστυχία τους. Η επιφανειακή ζωή στις μεγάλες πολιτείες δεν τα δείχνει όσο πρέπει όλ' αυτά. Αλλά η παρακολούθηση της ζωής στα απόκεντρα της χώρας δίνει την εικόνα του παραδοξότερου της εποχής μας κοινωνικού αυτού φαινομένου της ύποταξης ενός τόσο μεγάλου και όχι άπολίτιστου λαού σε μία σχετικώς ολιγάριθμη ξένη ολιγαρχία.

Δυο διάθεσες που λογιόντανε ξεπεσμένες στη νεότερη λογοτεχνία του ρομάντσου αρχίζουν να ξαναφαινούνται. Στη Γαλλία και στην Ιταλία ο ρομαντισμός, στην Άγγλία η έξω της πραγματικότητας πλοκή, βασισμένη σε άπιθανες περιπέτειες και σε άπρόοπτα. Τα ρομάντσο του Έδγαρ Ούάλλας και όλων που τον μιμούνται έχουν όλοένα τη μεγαλύτερη διάδοση στην Άγγλία και στην Αμερική και αριθμητικῶς είναι πολύ πιότερα από τα ρεαλιστικά και τα ήθογραφικά. Στη Γαλλία εξέχου αρχισε να'χουν πέραση ρομαντικά μυθιστορήματα του τύπου ιδίως τών λεγομένων ψυχολογικών. Ένα τέτιο, που είχε και καλή υποδοχή, είναι «Οι δαίμονες της μοναξιάς» της Ιωάννας Γκαλζύ. Σ' αυτό δυο μοναξιάς βρίσκονται αντιμέτωπες—μιάς νέας κόρης η μοναξιά κι ενός άντρα, που πάει γεράζοντας. Σ' ένα περιβάλλον πλούσιες, γόνιμης και ζεστής φύσης, στη νότιο Γαλλία, ζούνε μαζί και αγαπημένοι ο πατέρας και η κόρη του στο μεγάλο τους σκοτεινό και δροσερό σπίτι, αλλά ζούν ο καθένας μόνος του, κρύβοντας ο ένας από τον άλλο τους πόθους, τις σκέψεις, τα ιδανικά του, χωρίς ν' αποτολμούν κομιά αμοιβαία έκμυστήρηση. Κι ο πιο τυραννημένος από την απομόνωση είναι η νέα κόρη, που δεν ξαίρει πιο δρόμο να διαλέξει προς τη ζωή και που δεν έχει κανένα για να πει ανεπιφύλαχτα τις γνώμες της, τους δισταγμούς της και να ζητήσει τη συμβουλή του. Κι όλης αυτής της ρομαντικής ψυχολογίας ο σκοπός είναι να δείξει έμμεσα πόσο οι κοινωνικές παράδοσες μᾶς έχουνε παραστρατήσει από τον ομαλό και φυσικό δρόμο της ζωής.

Ρομαντικό επίσης είναι και το τελευταίο ρομάντσο του Ντριέ ντε Ροσέλ, ενός από τους αξιότερους σύγχρονους λογοτέχνες της Γαλλίας. Έχει τίτλο «Η φωτεινή άμμιδα» (Le Feu Follet), ή φωσφόρινη δηλαδή λάμψη που βγαίνει τη νύχτα από βούρκοις ή από τάρους σαν άποτέλεσμα άποσύνθεσης και που μεταφορικά σημαίνει και την έμπνευση της στιγμής ή και το ξαφνικό ζωηρό αίσθημα. Αρχίζει το ρομάντσο από μία

γέννα καὶ τελειώνει σὲ μιὰ αὐτοκτονία· οἱ ἥρωες του στριφογυρνοῦνε θλιβερά γύρω στὸν ἔρωτα, ἐκδηλωμένο κυρίως στὶς φυσικὲς ὁρμές του καὶ στ' ἀποτελέσματα του, δίχως τὴν ψυχικὴ ἔξαρση ἐκείνη πού τὸν ἐξευγνίζει καὶ πού τοῦ δίνει κάποιο σταθερότερο περιεχόμενο. Εἶναι τοῦτο ἡ ἀρώστια τῆς ἐποχῆς μας. Οἱ ἄνθρωποι τῆς σημερινῆς κοινωνίας ἀπὸ τὴν ψυχικὴ ἀνησυχία, πού ἐπικράτησε εὐθὺς μετὰ τὸν πόλεμο, ἔχουνε μεταπέσει στὴν ἀδιαφορία καὶ παίρνουν τὸ συντομότερο δρόμο γιὰ νὰ περάσουν ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸν κόσμο μιὰ ζωὴ πού δὲν τοὺς παρουσιάζει κανένα ἐνδιαφέρον: Φαντάσματα πού χάσανε κάθε συνάφεια μὲ τὰ στέρεα πράγματα καὶ πού «μπήκαν ὀριστικά στὴ ζωὴ τοῦ θανάτου» παρασυρμένοι ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ τους καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ τους τάξη.

Πολὺ ἐνδιαφέρουσες περιηγητικὲς περιγραφὲς ἔχει τὸ νέο βιβλίο «Ὡ-ραίες μέρες τοῦ Εἰρηνικοῦ» τοῦ Πέτρου Daye. Μὲ πολὺ παρατηρητικό-τητα καὶ μὲ λογοτεχνικὴ δύναμη περιγράφονται σ' αὐτὸ κάμποσες χῶρες τῆς Ἀνατολῆς, ἡ Ταϊτή, τὸ μεγάλο νησί τῆς Ἰάβας καὶ ἡ Σιγκαπούρ, ἰδίως ἡ ζωὴ τῆς κίτρινης φυλῆς στὶς χῶρες αὐτές, τὰ φυσικὰ πλούτη τους, οἱ παραγωγὲς πού ἔχουν καὶ πού μᾶς παρουσιάζονται σὰν οἱ μελ-λοντικὸι πόροι συντήρησης τῶν πολιτισμένων χωρῶν. Γιατί οἱ Ἀσιάτι-κὲς χῶρες, πού σὲ παλαιότερους καιροὺς μὲ τοὺς παλαιοὺς τρόπους καὶ γιὰ τίς παλιὲς ἀνάγκες συντήρησης τίς εἶχαν ἐκμεταλλεῦται οἱ ἀρχαῖοι λαοί, κοντὰ δὲ σ' αὐτές καὶ οἱ ἀνέκαθεν ἀνεκμετάλλευτες χῶρες τοῦ Εἰρη-νικοῦ ἔχουνε τώρα μὲ τοὺς νέους τρόπους ἐκμετάλλευσης καὶ γιὰ τίς νέες ἀνάγκες συντήρησης πλούσια καὶ ἀνέπαφα σχεδὸν ἀποθέματα φυσικοῦ πλούτου. Γι' αὐτὸ καὶ κάθε νέα ἐξερεύνηση καὶ κάθε νέα περιγραφή τους ἔχουνε γιὰ μᾶς ἐξαιρετικὴ σημασία.

Στὴ Νότιο Ἀμερική, ὅπου μὲ τὸν καιρὸ παγιώθηκαν καὶ διαμορφώ-θηκαν σὲ λαοὺς ξεχωρὸς οἱ Ἰσπανοί, λαβαίνοντας ξεχωρὸς ἐθνικοὺς τύπους ἀπὸ τὴ φυλετικὴ διασταύρωση μὲ ἄλλους εὐρωπαίους ἐποίκους καὶ μὲ ντόπιες φυλές, ἔχει ἀναπτυχθεῖ ἕνας ἀρκετὰ ιδιόμορφος πολιτισμός. Καὶ μιὰ ἐκδήλωση τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ Ἰσπανοαμερικανικὴ, ὅπως τὴν ὀνόμασαν, λογοτεχνία, ἀξιόλογη καὶ ἀξιοπρόσεκτη. Ἀπὸ τοὺς κορυφαίους στὴ λογοτεχνία αὐτὴ ποιητὲς καὶ πεζογράφους εἶναι ὁ Ρου-μπὲν Ντάριο, ὁ Γκομέζ Γκαϊγώ, ὁ Φομπόνα, ὁ Βεντούρα Γκράτσια Καλ-ντερόν καὶ οἱ σύγχρονοι μυθιστοριογράφοι Λαρρέτα, Ριβέρα, ὁ γνωστό-τερος ἀπ' ὅλους Γκούζμαν κ. ἄ. Ὡς τώρα ὅμως ἡ νοτιοαμερικανικὴ αὐτὴ λογοτεχνία ὀλίγο εἶναι γνωστὴ στὴν Εὐρώπη. Σκόρπια μόνον ἀποσπά-σματα τῆς ἔχουνε μεταφραστῆ στὶς Εὐρωπαϊκὲς γλώσσες. Μιὰ ὁπωσδή-ποτε συνολικὴ ἐπισκόπηση τῆς λογοτεχνίας αὐτῆς, μιὰ γραμματολογία τῆς, δίνει τὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ Μὰξ Νταϊρό (Daireaux) «Πανόραμα τῆς Ἰσπανοαμερικανικῆς λογοτεχνίας». Ἄν καὶ λείπουν ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτὸ ἡ λογοτεχνία τῶν Ἀντιλλῶν, τῆς Κέντρικῆς Ἀμερικῆς καὶ μάλιστα ἡ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα λογοτεχνία τοῦ Μεξικοῦ, παρέχονται ὅμως σ' αὐτὸ ἐξακριβωμένα καὶ μὲ σωστοὺς, ὅπως οἱ κριτικοὶ λένε, χαρακτηρι-σμοὺς ἀρκετὰ στοιχεῖα γιὰ γνώση καὶ γιὰ κατανόηση τῆς Ἰσπανοαμερι-κανικῆς πνευματικότητος καὶ τοῦ Ἰσπανοαμερικανικοῦ πολιτισμοῦ.

Κριτικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βιβλίου

Ι. Ζερβοῦ

Νικολάου Ι. Ἐξαρχοπούλου, τακτ. καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. *Ψυχικαὶ διαφοραὶ τῶν παιδῶν καὶ διάγνωσις αὐτῶν*. — Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστῆμη ἄρχισε νὰ λαβαίνει μεγάλη καὶ θετικὴ ἀνάπτυξη. Ἰδίως ὁ πρῶτος κλάδος τῆς: ἡ παιδολογία. Κάποιες ἀπὸ τίς θετικὰς βιο-λογικὰς ἐπιστῆμες καὶ εἰδικῶς ἡ σωματολογία, ἡ γενικὴ φυσιολογικὴ, ψυ-χολογία, ἡ εἰδικὴ (τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν) ψυχολογία καὶ ἡ ψυχιατρι-κὴ, πού μιὰ ἀπὸ τίς νεότερες θεωρίες τῆς εἶναι ἡ φρουντικὴ ψυχανάλυ-ση, ἔδωκαν νέες ἀφετηρίες στὴν καταμέτρηση τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἀνικανότητος τοῦ παιδιοῦ, ἐπακολούθως δὲ νέα μέσα καὶ νέους τρόπους ἀγωγῆς. Τὴν ἐμπειρικὴ ἐκτίμηση καὶ τὴ μεταφυσικὴ δογματολογία τίς ἀντικατάστησαν ἡ ἐξακριβωμένη παρατήρηση, τὸ ἐπιστημονικὸ πόρισμα καὶ ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ του. — Γνώστης βαθὺς τῆς τέτιας νέας διαμόρ-φωσης τῆς ἐπιστῆμης τοῦ ὁ σοφὸς καθηγητὴς κ. Ν. Ἐξαρχόπουλος ἄρ-χισε, παραλλήλως μὲ τὴν πανεπιστημιακὴ διδασκαλία του, νὰ δημοσι-εῖ ἀπὸ τὸ 1924 μιὰ σειρά ἐπιστημονικῶν ἔργων του, πού περιέχουνε μαζί μὲ τίς γενικὰς ἀρχὰς τῆς παιδαγωγικῆς ὅλα τὰ νεότερα δεδομένα καὶ πορίσματα τῆς, συνάμα δὲ πολλὰς παρατηρήσεις, ἐξακριβώσεις, δι-ευκρινήσεις καὶ ἀντιλήψεις δικῆς του. — Ἐτοί τὰ συγγράμματα του αὐτὰ ἀποτελοῦν ὄχι ἀπλῶς ἐπιστημονικὴ διδασκαλία γιὰ τοὺς παιδαγωγοὺς μας καὶ γενικότερα γιὰ ὅλους τοὺς Ἕλληνας μορφωμένους, ἀλλὰ καὶ ἀξι-όλογον εἰσφορά στὴν ἐξελισσόμενη ὁλοένα παιδαγωγικὴ ἐπιστῆμη.

Τὸ πρῶτο ἔργο στὴ σειρά τῆς «Παιδαγωγικῆς Βιβλιοθήκης» τοῦ κ. Ἐξαρχοπούλου «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν» εἶναι ἐν' ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ τῆς σύγχρονης ἐπιστημονικῆς φιλολογίας μας, πολύτιμο δὲ εἶναι καὶ ἐξαιρετικὰ ἰδίως διαφωτιστικὸ τὸ δεύτερο, ἡ «Σωματολογία τοῦ παιδός». Ἀλλ' ἀκόμα πιὸ ἐνδιαφέρον καὶ σὲ πλατύτερο κύκλο ἀπευθυ-νόμενο εἶναι τὸ τρίτο τῆς σειράς αὐτῆς σύγγραμμα «Ψυχικαὶ διαφοραὶ τῶν παιδῶν καὶ ἡ διάγνωσις αὐτῶν» πού τυπώθηκε τώρα, τρίτο στὴ σειρά. Γιατί πράγματι, ὅπως καὶ ὁ συγγραφέας διασαφνίζει, κανένα ἄλλο παιδαγωγικὸ ζήτημα δὲ συγκεντρώνει τὰ τελευταῖα τοῦτα χρόνια τὴν προσοχὴ τόσο ζωηρά, ὅσο οἱ ψυχικὲς διαφορὲς καὶ ἰδιαιτερότητες τῶν παιδῶν πού μ' αὐτές πρέπει ἐπιστημονικὰ νὰ προσαρμόζεται ἡ διδα-χτικὴ καὶ ἡ ἄλλη ἐργασία στὸ σχολεῖο, — σύμφωνα δηλαδὴ νὰ εἶναι μὲ τὴν ἀτομικότητα τῶν μαθητῶν πού διδάσκονται καὶ παιδαγωγοῦνται. Οἱ νοητικὲς διαφορὲς, ἡ γενικὴ νοημοσύνη, οἱ ἐπιδόσεις πού εἰδικῶς ἐκδη-λώνονται, ἡ ἐπαγγελματικὴ ἰδιοφυΐα ἐξετάζονται πλατύτατα στὸ ἔργο αὐτό. — Ἡ ἀτομικότης καὶ ἡ κληρονομικότης, ἡ μέτρηση τῆς νοημοσύνης καὶ τὰ σχετικῶς ἐφαρμοζόμενα νεότερα συστήματα, ἡ μέθοδος τῆς ψυχι-κῆς φυσιολογίας καὶ αἱ μέθοδοι γιὰ διάγνωση καὶ εἰδικῆς ἐπίδοσης καθὼς καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἰδιοφυΐας, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν δελτίων ἀτομι-κότητος διατυπώνονται, ἀναλύονται, κρίνονται εἰς τὸ πολῦτιμο αὐτὸ σύγγραμμα κατὰ ἐπιστημονικὴν μέθοδο καὶ πληρότητα μὲ ὅλη τὴ δυνατὴ σαφήνεια, ἀλλὰ καὶ κατὰ τρόπο πού προκαλεῖ ἀμείωτη τὴν προσοχὴ καὶ ζωηρὸ τὸ ἐνδιαφέρον. Τέτιο τὸ νέο βιβλίο τοῦ κ. Ἐξαρχοπούλου εἶναι, ὅπως εἶπαμε, ἀπὸ τὰ λίγα ἐπιστημονικὰ μας βιβλία, πού δίνουν πραγματικὴ μάθηση καὶ μάλιστα προάγουν τὴν ἐπιστημονικὴ μόρφωση στὴν Ἑλλάδα.

ΠΕΤΡΟΥ ΒΛΑΣΤΟΥ: Συνώνυμα καὶ συγγενικά—Τέχνες καὶ σύνεργα.—
Ἀθήνα: τυπογραφεῖο Ἑστία 1931.

Γιὰ νὰ κάνεις κανεὶς σήμερα ἓνα βιβλίο, ἔστω καὶ τὸ ἀπὸ τὴ φύση του πιὸ πεζό, πρέπει νὰ εἶναι χωρὶς ἄλλο λογοτέχνης. Ἐμεῖς ἐδῶ κάνουμε βιβλία ὅ,τι καὶ ὅπως λάχει, φτάνει νὰ μπορούμε νὰ πιάνουμε λίγος τὴν πέννα. Μὰ σκοπὸς μου τώρα δὲν εἶναι βέβαια ν' ἀραδιάσω τὰ σφάλματα τῶν νεο-ελληνικῶν βιβλίων, πού εἶναι δυστυχῶς ἀνάξια λόγου τὰ πλιότερα, κι ἄφτὸ δὲν τὸ λέω βέβαια ἀπὸ σνομπισμό, ἀλλὰ ἀπὸ ἀλήθινὸ πόνο γιὰ τὴν κατάντια μας. Σ' ἄφτὸ μου φαίνεται φταίει πολὺ ἡ δημοσιογραφία μας, γιατί ἡ δημοσιογραφία εἶναι ὁ δάσκαλος ὄχι μόνο τοῦ λαοῦ, μὰ καὶ τῶν λογίων ἀκόμα.

Γιὰ νὰ κάνει κανεὶς ὅμως ἓνα βιβλίο σὰν τὰ «Συνώνυμα καὶ συγγενικά» πού μᾶς ἔδωκε τώρα τελευταῖα ὁ Πέτρος Βλαστός, πρέπει χωρὶς ἄλλο νὰ εἶναι ποιητὴς διαλεχτὸς καὶ λογογράφος γερός, πράμα πού τὸ ἀπόδειξε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ καιρὸ τώρα ὁ Βλαστός γράφοντας καὶ στίχους τέλειους σὲ τέχνη καὶ ξεχωριστοὺς σὲ ποίηση καὶ λογογραφήματα ὡραῖα, σὲ περιοδικὰ καὶ σὲ βιβλία.

Λοιπὸν τὸ βιβλίο τοῦ ἀφτοῦ κάνει ἐντύπωση σὲ κάθε εἰλικρινὴ ἄνθρωπο ἀκόμα κι ἂν εἶναι φίλος τῆς γλωσσικῆς μας ἰδέας, γιατί ὁ Βλαστός δούλεψε μὲ τέχνη ὄχι τυχαία, μὲ προσοχὴ σπάνια μὲ ἐπιστήμη ἀλύγιστη—ἄφτὸ τὸ τελευταῖο δὲ θὰ τὸ ἔβρουνε γιὰ προτέρημα ἴσως πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σημερινούς μας, γιατί—νὰ τὰ λέμε;—ἔχουν στὰ γραφτά τους τὴν ἐπίδραση τοῦ καθαρεβουσιάνικου σχολείου. Ὁ Βλαστός ὥστόσο, γράφοντας, ποτὲ δὲ σκέφτηκε νὰ ὑποχωρήσει στὰ στραβά τοῦ σχολείου μας, ἀλλὰ γράφει πάντοτε καὶ παντοῦ τὴν ἀδολὴ καὶ ἀλύγιστη δημοτικὴ, πού δὲν τὴ γράφουν ὅλοι, ἀπὸ ραθυμία κι ἀπὸ ὀκνηρία, καὶ αἰτιολογοῦνται κατόπι πὼς ἄφτὸ δὲν εἶναι ἡ τρεχούμενη γλώσσα, σὰν νὰ εἶταν τάχα ἡ καθαρεύουσα, προτοῦ νὰ τὴν κατασκεδάσουν οἱ λοξοὶ τῆς στρατοκτοπίας.

Πρέπει ὅμως νὰ δοῦνε γύρο τους, πὼς ἡ νεολαία 990)ο ζητεῖ σήμερα τὸν κανόνα γιὰ νὰ γράφει τὴν ἀδολὴ δημοτικὴ καὶ γιὰ τοῦτο εἶναι πολὺν χρησιμο τὸ βιβλίο ἀφτοῦ στὸν καθένα πού γράφει, μὰ καὶ πού διαβάζει τὴ δημοτικὴ. Ἐγὼ τουλάχιστο, πού καταγίνουμαι ἀπὸ παιδί μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς δημοτικῆς μας καὶ μάλιστα ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ αἵωνα μας στὴ γραμματικὴ μου (§§ 1209 καὶ 1217) λέω ξάστερα ὅ,τι πρέπει νὰ λεχθεῖ γιὰ τὰ σ υ ν ὡ ν υ α: Χάρηκα μὲ τὴν καρδιά μου τὸ ὑπέροχο ἀφτὸ βιβλίο πού ἔχει πολλὰ πολλὰ προτερήματα σὲ κάθε σελίδα του, σὲ κάθε γραμμὴ του καὶ λιγοστὰ ψεγάδια, πού δὲν ξαίρουμε μάλιστα ἂν εἶναι ψεγάδια κἂν. Μὰ τὰ ἀναφέρω ἐδῶ, γιατί ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τοὺς ἐνθερμούς ὑπερασπιστὲς τῆς δημοτικῆς καὶ θὰ μοῦ ποῦν πὼς βλέπω παντοῦ παινέδια, ἅμα πρόκειται γιὰ βιβλίο τῆς ἀδολῆς δημοτικῆς, καὶ καθόλου ἐλαττώματα.

Ὡστόσο πρέπει νὰ λάβουμε ὑπόψη πὼς ἓνας μονάχος ἄνθρωπος καὶ πρῶτος ἀφτός ἔβαλε τὴ βάση τῆς μελλούμενης λεξικογραφίας μας, γιατί ἀπὸ τώρα κι ὕστερα ὅποιος καὶ νὰ ἐπιχειρησθεῖ νὰ γράφει λεξικό τῆς γλώσσας μας εἴτε μικρό, εἴτε μεγάλο, εἴτε μεγαλύτερο, εἴτε χρηστικό, εἴτε ἐπιστημονικό, πάντα πρῶτο βοηθὸ του θὰ ἔχει ἀφτὸ τὸ λεξικὸ τοῦ Βλαστοῦ.

Κάθε συγγραφέας, κάθε λογογράφος, κάθε ποιητής, πού θὰ συμβουλευεταὶ ἀπὸ τώρα κι ὕστερα ἀφτὸ τὸ βιβλίο θὰ ἐγκολύνεται πολὺν στὴ δουλειά του καὶ θὰ ἐβγώνωμει ἀφτόν πού τᾶγραψε, ἔχοντας πάντοτε στὸ νοῦ του πὼς ἀφτός εἶναι ὁ πρῶτος πού ἔγραψε τέτοιο βιβλίο καὶ δὲν μπορούσε νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὶς σχετικῶς λίγες ἀνακρίβειες πού βρίσκει κανεὶς ἐδῶ κι ἐκεῖ καὶ πού τὶς ἀναγνώριζε βέβαια στὸν πρόλογό του καὶ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Βιβλιογραφία

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ—ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ

- Ἰων. Χαντέλη, ἐκπαιδ. συμβούλου. Ὁράτιος—Ὁβίδιος. Ἀθήναι, Ἐκδοτ. Οἶκος Δημητράκου 1932..... Δρχ. 25.—
Κ. Μπακανάκη, ἐπιθεωρ. δημοτ. σχολείων Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας. Σκοπὸς καὶ τρόπος τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως κατὰ τὸ σχολεῖον ἐργασίας εἰς πάσας τὰς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου Δρ. 75.—
Δ. Ζαφειρακοπούλου, ἐπιθεωρ. δημοτ. σχολείων. Γεωγραφία καὶ σχολεῖο ἐργασίας (Ὁδηγὸς Γεωγραφίας σὰν παραμῦθι) Ἀθήναι, Ἐκδοτ. Οἶκος Δημητράκου..... Δρχ. 40.—
Βασίλ. Ε. Πετρούνια, Ὁρησκευτικὴς ἱστορίαι ἀπὸ τὸν Παλαιὰ Διαθήκη Βιβλ. Α. Ἡ Γένεσις—Ἀθήνα..... Δρχ. 10.—

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

- Νικολάου Ι. Ἐξαρχοπούλου, τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν: Ψυχικαὶ διαφοραὶ τῶν παιδῶν καὶ ἡ διάγνωσις αὐτῶν. Μέρους Α. Νοητικαὶ διαφοραί. Γενικὴ νοημοσύνη. Εἰδικαὶ ἐπιδόσεις. Ἐπαγγελματικὴ ἰδιοφυΐα. Ἐκδοτ. Οἶκος Δημητράκου. Ἀθήναι 1932..... Δρχ. 220.—
Σπυρ. Εὐκλείδου. Ἑρμηνεία τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας. Ἐκδόσεις τρίτη ἐπεξεργασθεῖσα καὶ συμπληρωθεῖσα ὑπὸ Κ. Γ. Παπαδοπούλου, ἀρεοπαγίτου. Ἐκδοτὶς Οἶκος Δημητράκου. Ἀθήναι..... Δρχ. 450.—
Ἀγγ. Μπουροπούλου, εἰσαγγελέως ἐφετῶν. Τὸ ἀδίκημα τῆς λαθρεμπορίας. Ἀθήναι 1932..... Δρ. 30.—
Δημ. Χ. Μαργέτη. Νηολογία καὶ ναυτικὴ ὑποθηκολογία..... » 120.—

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ

- Λιλίκας Νάνου. Ἡ ξεπάρθρευση. Ἀθήναι 1932..... Δρχ. 25.—
Μιχ. Ἀργυροπούλου. Περαισμένα καὶ τωρινὰ (ποιήματα) Ἀθήναι 1932..... Δρχ. 35.—
Π. Ν. Καραβία. Ἡ νύχτα μὲ πολύχρωμα φῶτα. Ἀθήναι..... » 25.—
Κώστα Κιούση. Λόγια στὸ φεγγάρι, τραγούδια. Ἀθήναι..... » 15.—
Ἀνθούλας Σταθοπούλου, Νύχτες ἀγρυπνίας, ποιήματα. Θεσσαλονίκη 1932..... Δρ. 25.—
Ἰων. Θ. Παπαμανώλη. Ἡ νῆσος Θήρα—Σαντορίνη. Ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις..... Δρ. 30.—

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- Ὁ Κύνλος. Φύλλα τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης. Δ' τῆς Α. Μελαχρινὸς ἀριθμὸς 6. Ἀθήναι..... Δρχ. 10.—
Κοινωνικὴ ἔρευνα, μηνιαία πολιτικὴ καὶ οικονομικὴ ἐπιθεώρησις. Θεωρητικὸν ὄργανον τοῦ ἀγροτισμοῦ καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Διευθυντὴς Δ. Πράσιнос, Ἀθήναι τεῦχος 3, Μάιος..... Δρ. 5.—
Ὁ πρακτικὸς ἱατρός, μηνιαῖον ἱατρικὸν περιοδικόν, ὑπὸ Σπ. Ν. Οἶκο-

- νόμου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Ἀθῆναι ἔτος 10—ἀριθ. 5 Μάιος Δρχ. 25.—
- Ἀτομικὴ Ψυχολογία**, περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ διμηνίαν ὑπὸ Β. Γ. Μπραΐτου, ἔτος Α' τεύχος 3. Ἀθῆναι Μάιος—Ἰούνιος. Δρ. 12.—
- Τὰ γράμματα**—τῆς Λακωνίας, ἐβδομαδιαία ἡμερησίως ἐν Σπάρτῃ, ἔτος Α' φύλ. 2, 18 Μαΐου 1932.
- Ὁ ἀγὼν τῆς Δωδεκανήσου**, δεκαπενθήμερος ἡμερησίως, διευθυντὴς Ι. Ε. Μοσχονάς, ἐν Ἀθήναις ἔτος Β'.
- Ἡ Κοινότης**, ὄργανον τῶν μονάδων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἔτος Δ Φύλ. 118, 22 Μαΐου.
- Ἡ Ζωή**, ὀργανιστικὸν ἐβδομαδιαῖον φύλλον, ἐν Ἀθήναις ἔτος ΚΒ' ἀριθ. 1042.
- Πατρίς**, ὄργανον τῶν ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ Ἑλλήνων, ἔτος 9ον περίοδος Β'. Βουένος Ἀΐρες.
- Εργασία**, ἐβδομαδιαία ἐπιθεώρησις, ὄργανον ἐρεύνης τῶν ζωντανῶν προβλημάτων τῆς χώρας, Ἀθῆναι, ἔτος Γ'.
- Επιστημονικὴ ἡχώ**, μηνιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικὸν τῶν ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν καὶ τῆς Βιομηχανίας. Ἐν Ἀθήναις ἔτος ΙΘ.
- Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς**, μηνιαῖον θρησκευτικόν, κοινωνικόν, οἰκογενειακὸν περιοδικόν, ὄργανον τοῦ Ἱερατικοῦ Συνδέσμου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, ἔτος ΙΘ'.

Ἀλληλογραφία

κ. Γ.Σ. Ἀγ. Νικόλαον. Τὸ ζήτημα τῆς στίξεως εἶναι βέβαια μεγάλης σημασίας καὶ συμφωνοῦμε μετὰ τὴν σύστασίν σας, ὅτι πρέπει νὰ δημοσιευτεῖ σχετικῶς μελέτη γραμμένη ἀπὸ εἰδικό. Θὰ προσπαθήσουμε νὰ γίνῃ. Ἐυχαριστοῦμε γιὰ ὅσα ἄλλα μᾶς γράφετε. Σᾶς στέρνουμε αὐτὸ πού ζητήσατε. **Ἀναγν. Φ.Β. Ἀθῆνας**. Ἀναγγέλλομε στὴ Βιβλιογραφία ὅσα βιβλία μᾶς στέρνονται, κατὰ κανόνα. Δὲν ἔχουμε ὅμως ὑποχρέωση νὰ κάνουμε κριτικὴ γιὰ ὅλα. Τὸ βιβλίον πού μᾶς γράφετε εἶναι πράγματι ἀξιοσημείωτον καὶ θὰ δώσουμε σύντομον κριτικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ στοῦς ἀγνωστές μας, ἀλλ' ἀργότερα, μετὰ τὴν σειράν του. **Ν.Σ.Κ. Βόλον**. Ὁρίσθηκε ἡ τιμὴ σὲ δραχμ. χρυσὸς ἀκριβῶς ἀντίστοιχα μετὰ τὴν ἀρχικὴν ὁρισμένην τιμὴν, πού εἶναι καθὼς ξαίρετε γιὰ τέσσερες μεγάλους τόμους πολυδάπανης σύνταξης, ἡ τιμὴ αὐτὴ θ' αὐξήσει καὶ ἴσως θὰ διπλασιαστέι. **Δ.Ζ. Κοζάνην**. Δημοσιεύουμε, ἂν τὰ λογοτεχνήματα εἶναι καλὰ. Ὅπως δὴ ποτε τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται, ἀλλὰ ξεσχίζονται. **Ν.Σ.καθην. Ἀθῆνας**. Γιὰ τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτες πού παραπονιέσθε, ἔχουμε γράψῃ σὲ προηγούμενον φύλλον μᾶς καὶ ἀναφέραμε κάποιες ἀπὸ τίς ἀτελείας τοὺς. Γι' ἄλλο τίποτε δὲν εἴμασθε οἱ ἀρμόδιοι. **Ι.Κ. Ναύπακτο**. **Β.Π. Λάρισα**. **Ν.Μ. Ἀλεξανδρεία**. **Σ.Σ. Πειραιᾶ**. Ἐλάβαμε καὶ σᾶς ἐγράψαμε συνδρομητὴς. **Β.Π. Πειραιᾶ**. Ἐλάβαμε τὴν συνδρομὴν τοῦ περασμένου χρόνου. Πρέπει ὅμως νὰ στείλετε καὶ τὴν τρέχουσα συνδρομὴν, ἀλλιῶς ἡ ἀποστολὴ θὰ διακοπῇ. **Δ.Γ. καθην. Ἀθῆνας**. Ἐλάβαμε καὶ θὰ δημοσιεύουμε τὴν ἀπάντησίν σας. Νὰ μᾶς ἐπιτρέψετε ὅμως νὰ τὴν συντομώσουμε. Γι' αὐτὸ καλύτερα νὰ περάσετε ἀπὸ τὸ γραφεῖόν μας. **Δ. ΣΤ. Παράλια Κρατίδος**. Ἐλάβαμε ἐξάμηνον συνδρομὴν.

